

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

HÛD SÛRESİ'NİN KONULU TEFSİRİ

Yüksek Lisans Tezi

Zehra DAŞTAN

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Sabri DEMİRCİ

Erzincan 2019

TEZ BİLDİRİMİ

“Hûd Sûresi’nin Konulu Tefsiri” isimli “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 12/9/2019

Zehra DAŞTAN

TEZ KABUL TUTANAĞI

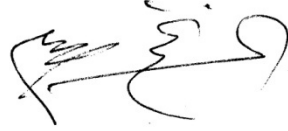
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

ZEHRA DAŞTAN'a ait HÛD SÛRESİ'NİN KONULU TEFSİRİ adlı çalışma,,
jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi**
olarak kabul edilmiştir. 12.09.2019

Danışman / Jüri Dr. Öğretim Üyesi Sabri DEMİRCİ

Jüri Prof. Dr. Musa BİLGİZ

Jüri: Dr. Öğretim Üyesi Zeynep Nermin AKSAKAL

HÛD SÛRESİ'NİN KONULU TEFSİRİ

Zehra DAŞTAN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, Eylül, 2019

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Sabri DEMİRCİ

ÖZET

Kur'ân-ı Kerîm'de geçen kıssalar, ibret almamız için bizlere bildirilmiş tarihî gerçekliği olan olaylardır. Bu olaylarda iyi ve kötünün modelleri karşımıza çıkar. Allah'a şirk koşmamak, nimetler karşısında nankörlükte bulunmamak gibi konular gündeme gelir. Burada en çok karşımıza çıkan konulardan biri de, kavimlerin vahiy karşısındaki inkârları ve nankörlükleri sebebiyle karşılaştıkları cezalardan biri olan helâktir. Kur'an'da Nûh, Âd, Lût, Semûd, Medyen ve Eyke kavimlerinin helâkı anlatılmıştır. Hûd suresi de geniş ölçüde peygamber kıssalarından ve kavimlerin helâkından söz eder.

Bu sûrede kıssalar ve helâkın yanı sıra ağırlıklı olarak Allah'ın varlığı, birliği, O'nun iradesinin peygamberler aracılığıyla vahyedildiği gerçeği, Kur'an'ın mûcize oluşu, öldükten sonra dirilme, hesap ve âhîret hayatıyla ilgili konulara yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hûd sûresi, helâk, kıssa, kavimler, peygamberler.

THE TOPICAL EXEGESIS OF HUD SURAH

Zehra DAŞTAN

Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences

Department of Basic Islam Sciences

Master Thesis, September, 2019

Supervisor of the Thesis: Sabri DEMİRCİ

ABSTRACT

The stories in the Quran are the events of historical reality that have been notified to us for our example. Models of good and evil appear. Issues such as not shirking God and being ungrateful in the face of blessings come to the agenda. One of the most common issues we face here is the harm that the tribes face due to their denials and ungratefulness in the face of revelation. In the Quran, the destruction of Noah, Ad, Luth, Thamud, Median, and Eyke tribes are described. In the verse of the hud in the Quran, he speaks extensively of prophetic stories and the destruction of the tribes.

In the sura of the Quran, in addition to the parables and perished, the existence of God, the unity, the fact that the will is reported through the prophets, the miracle of the Quran the resurrection after death, accountability and life of the hereafter are included.

Keywords: Hud sura, perished, parable, tribes, prophets.

ÖN SÖZ

Allah Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'i çok mükemmel bir kitap olarak indirmiştir. Kur'an, nâzil olmaya başladığı günden itibaren insanları mutluluğa davet eder. Ve Kur'ân-ı Kerîm'de imanî konuların yanında, ibadetler, kainâtla ilgili âyetler ve sosyal hayatın düzenlenmesine dair âyetler yer almaktadır. Sosyal hayatın düzenlenmesi zemininde peygamberler, insanlara model gösterilmektedir. Özellikle de Kur'an'ın ifadesiyle azgın olan kavimlere gönderilmiş olan peygamberlerin mücadeleleri dikkate şayandır.

Hz. Nûh, dünyevîleşmiş kavmini tevhid ve adalete davet etmiş, Hz. Hûd ve Hz. Sâlih kendilerine nimetler verilip şımaran ve putlara tapan kavmini, Hz. Lût ahlaksızlıkta son derece haddini aşmış olan kavmini, Hz. Şuayb da ölçü ve tartıda haksızlık yapan halkını uyarmıştır.

Peygamberlerin bu tevhid mücadelelerinde, bazen ailelerinden olanlar dahi onlara karşı gelmişlerdir. Hz. Nûh'un evladı ve Hz. Lût'un hanımı buna verilecek en büyük misallerdir. Bu olaylar aile dramı olarak nitelendirilebilir. Nitekim Hz. Nûh oğlunun da helâk edilmesine karşın Rabbine münâcâtla, *“Ey Rabbim! Oğlum benim ehlimdendi senin va'din de elbette haktır ve gerçektir. Ve sen hâkimler hâkimisin.”* demiştir. Allah Teâlâ Nûh'un bu yakarışına *“Ey Nûh! O kesinlikle senin ehlinden (ailen) den değildir.”*¹ diyerek cevap vermiştir.

Peygamberlerle kavimleri arasındaki bu mücadele, esasında iman ve küfür mücadelesidir. Bu mücadele, Hz. Âdem'den, kıyamete kadar sürecektir. Hz. Nûh'un oğlunun ve Hz. Lût'un karısının durumu, Hz. Muhammed'in şahsında tüm mü'minlere ibret niteliğindedir. Çünkü Hz. Muhammed'in de amcası iman etmemiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“Resûlüm, sen sevdiğini hidâyete eriştiremezsin, bilâkis; Allah dilediğine hidâyet verir ve hidâyete girecek olanları en iyi o bilir.”*²

¹ Hûd, 11/ 45-46.

² Kasas, 28/ 56.

Bu çalışmada Mekke döneminde inmiş olan, içeriğinde kavimlerin helâklarının anlatıldığı kıssalardan oluşan ve inanç konularının yer aldığı Hûd sûresi incelenmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde sûre hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde sûrenin anlaşılması için bilinmesi gerekli olan kavramlar açıklanacak ve sûreye ismi verilen Hz. Hûd hakkında ve diğer ismi geçen peygamberler hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise sûredeki âyetlerin tefsirleri klâsik ve modern tefsir kaynaklarından yararlanılarak anlatılmıştır.

Değerli bilgi ve önerileriyle, bana desteğini esirgemeyen, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Sabri Demirci'ye, Sayın Prof. Dr. Musa Bilgiz'e ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Nermin Aksakal'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca her zaman desteğini esirgemeyen aileme şükranlarımı sunarım.

Muvaffakiyet ancak Allah'ın yardımı iledir.

Zehra DAŞTAN

Erzincan, 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖN SÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1
A.ARAŞTIRMANIN AMACI, YÖNTEMİ.....	1
1. Araştırmanın Konusu.....	1
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
3. Araştırmanın Yöntemi.....	3
B. HÛD SÛRESİ HAKKINDA TEMEL BİLGİLER.....	5
1.Sûrenin Adı ve Nüzul Tarihi.....	5
2.Sûrenin Konusu.....	6
3. Sûrenin Mekkî Oluşu.....	7
4. Sûrede Tenâsüb.....	8
BİRİNCİ BÖLÜM.....	10
HÛD SÛRESİNİN ANLAŞILMASINDA ÖNEMLİ KAVRAMLAR ve HÛD SÛRESİNDE ADI GEÇEN PEYGAMBERLER.....	10
A. Hûd Sûresinin Anlaşılmasında Önemli Kavramlar.....	10
1.Helâk Kavramı.....	10
2. Kıssa Kavramı.....	13

3. İman Kavramı.....	16
4. Tevhid Kavramı.....	17
5. Şirk Kavramı	18
6. Nübüvvet Kavramı	19
7. Azap Kavramı.....	21
8. Muhkem Kavramı.....	21
9. Amel-i Sâlih Kavramı	22
10. Tehaddî Kavramı	24
11. Zulüm Kavramı	25
B. Hûd Sûresinde Adı Geçen Peygamberler	28
1. Sûreye İsmi Verilmiş Olan Peygamber Hz. Hûd	28
2. Sûrede Adı Geçen Diğer Peygamberler	31
2.1. Hz. Nûh	31
2.2. Hz. Sâlih	33
2.3. Hz. Lût.....	34
2.4. Hz. İbrâhim.....	35
2.5. Hz. Şuayb	36
2.6. Hz. Mûsâ	38
İKİNCİ BÖLÜM	41
HÛD SÛRESİNİN TEFSİRİ.....	41
A. Hûd Sûresinin 1.-24. Âyetlerinin Tefsiri.....	41
1. Kur'an'ın Muhkem Olması	42
2. Hz. Peygamber'in Beşîr ve Nezîr Olması	43
3. Tevbe ve İstiğfar.....	43

4.Allah'tan Hiçbir Şeyin Gizlenmeyeceği Meselesi	45
5. Her Canlının Rızkı Allah'a Aittir	46
6. Başlangıçta Allah'ın Arşu Su Üzerinde İdi	47
7. Müşriklerin Alay Etmelerini Red	48
8. Gafil İnsanın Nankörlüğü	49
9. Kâfirlerin Tahakkümle Rastgele İstekleri	50
10. Kur'an'ın Meydan Okuması	52
11. Mükâfat ve Ceza	53
12. Kâfirlerin Çarpık Tutumları	54
13. İman ve Amel Sahipleri Cennetlik Olacaklar	56
14. Körle Gören Sağırla İşiten Bir Olmaz	57
B. Hûd Sûresinin 24.-99. Âyetlerinin Tefsiri	59
1. Nûh Kavmi İle İlgili Âyetler	59
1.1. Hz. Nûh'un Kavmini Daveti	59
1.2 Kavminin Azabı Hemen İstemesi	65
1.3. Hz. Nûh'un Teselli Edilmesi ve Gemi Yapma Emri Verilmesi	68
1.4. Kavminin Hz. Nûh ile Alay Etmeleri	69
1. 5. Hz Nûh'un Oğluna Seslenmesi	73
1. 6. Tûfan Hadisesi	75
2. Âd Kavmi İle İlgili Âyetler	83
2.1. Hz. Hûd'un Tebliği	83
2.2. Kavminin Hz. Hûd'u Reddetmesi	86
2.3. Âd Kavminin Helâk Edilmesi	90
3. Semûd Kavmi İle İlgili Âyetler	94

3.1. Hz. Sâlih'in Semûd Kavmini Dine Da'veti.....	95
3.2. Semûd Kavminin Mûcize Olarak Verilen Deveyi Kesmeleri.....	96
3.3. Semûd Kavminin Helâk Oluşu.....	98
4. Lût Kavmi İle İlgili Âyetler.....	102
4.1. Hz. İbrâhim'e Meleklerin Gelmesi.....	102
4.2. Hz. İbrâhim'in Karısının Çocukla Müjdelenmesi.....	103
4.3. Hz. İbrâhim'in Lût Kavmi İle İlgili Endişesi.....	105
4.4. Meleklerin Hz. Lût'a Gelişi.....	107
4.5. Lût Kavminin Helâk Oluşu.....	110
5. Medyen Kavmiyle İlgili Âyetler.....	113
5.1. Hz. Şuayb'ın Medyenlilere Gönderilmesi.....	113
5.2. Kavminin Hz. Şuayb'ı Anlamak İstememesi.....	117
5.3. Hz. Şuayb'ın Kavmine Cevabı ve Kavmin Helâkı.....	118
6. Hz. Mûsâ ile İlgili Âyetler.....	119
C. Hûd Sûresinin 100.-123. Âyetlerinin Tefsiri.....	122
1. Kıssaların Önemi.....	122
2. Kavmin Kendi Kendilerine Zulmetmesi ve Zâlimlerin Cezalandırılması..	122
3. Âhirette Azap.....	123
4. Kitap Hakkında İhtilfa Düşenler.....	126
5. Emirler.....	127
6. Geçmişlerin Âkıbeti.....	129
7. Hidâyet ve Sapıklık.....	129
8. Kıssaların Hikmeti.....	130
9. Sûrenin Hülâsâ Durumundaki Sonu.....	131

SONUÇ	132
KAYNAKÇA	135

KISALTMALAR

a.s. : Aleyhisselâm

b. : İbn

bkz.: Bakınız

çev. : Çeviren

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

H.z.: Hazreti

M.Ö. : Milâttan önce

ö. : Ölüm tarihi

s. : Sayfa

s.a.v: Sallallahu aleyhi ve sellem

terc. : Tercüme eden

tsz. : Tarihsiz

v.b. : Ve benzerleri

v.s.: Vesaire

GİRİŞ

A.ARAŞTIRMANIN AMACI, YÖNTEMİ

Hûd sûresi, Kur'ân-ı Kerîm'in on birinci sûresidir. Nüzul sırasına göre elli ikinci olan sûre, Yûnus sûresinden sonra, Yusuf sûresinden önce Mekke döneminin son bir yılı içinde inmiştir. Hûd sûresi hem üslûp hem de içerik bakımından bir önceki Yûnus sûresiyle büyük bir benzerlik göstermektedir. Bu sûrede ağırlıklı olarak Allah'ın varlığı, birliği, onun iradesinin peygamberler aracılığıyla vahyedildiği gerçeği ve peygamberlik olgusunun gelmiş geçmiş toplumlardaki görünümü ele alınmakta, bazı peygamberlerin kıssalarına Yûnus sûresinde özet olarak, burada ise daha geniş bir şekilde yer verilmektedir. Ayrıca Kur'an'ın mucize oluşu, öldükten sonra dirilme, hesap ve âhiret hayatıyla ilgili konulara da yer verilmektedir.³

1. Araştırmanın Konusu

Kur'an'da kıssa tekrarları asla anlamsız bir tekrar değildir. Kur'an'ın bütünü düşünüldüğünde adeta her bir bölüm, o bütünün tamamlayıcısı olan bir parçadır. Farklı incelikler taşıyan tekrarlar birleştirilirse kıssanın tamamının ortaya çıktığı görülür.⁴ Kur'an, bütün üslûp özellikleriyle olduğu gibi kıssaların üslûbuyla da dikkat çeker.

Kur'ânî pencereden bakıldığında bir kıssanın veya kıssadaki herhangi bir sahnenin yalnızca bir konuyu değil, birçok konuyu ihtiva ettiği görülür. Buna göre birçok mâna, ders, ibret içeren kıssalar bir yerde değil de, birçok yerde farklı bölümler, değişik sahneler, hatta aynı sahnenin değişik pozları şeklinde siyakla uyumlu olarak sunulmaktadır. Ayrıca kıssalarda tekrar edilen bölümler, tamamen din ve davetle ilgili hususlardır. Aynı kıssadaki bazı konuşma sahneleri değişik

³ Karaman, Hayreddin ve diğerleri, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2017, III, 142-143.

⁴ Ay, Mahmut, *Kur'an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2017, s. 36.

siyaklarda tekrar edilmişse, bunun sebebi dinî yönden önem arz etmesidir.⁵ Hûd sûresinin kıssaları Âraf sûresindekilere benzer. Bunda da onun gibi evvela Hz. Nûh ile başlanmış, ardından Hz. Hûd, ardından Hz. Sâlih, ardından Hz. Lût, -Lût kıssasında Hz. İbrahîm ile bir mukaddime yapılmış-, ardından Hz. Şuayb, ardından da Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn zikrolunmuştur, fakat bunlar oradakilerin bir tekrarı değil, farklı farklı hikmetleri ve ibretleri içeren açıklamalarıdır.⁶

Kur'an'da kıssaların bir hedefi de, insanların onlardan ders çıkarmalarıdır. Bu nedenle tarihî ve coğrafi tespitler bu kıssaları çok ilgilendirmemektedir.⁷

Kur'ân-ı Kerîm'de kıssalarda kişi, yer ve zaman değil de, verilmek istenen mesaj ön plana çıkmaktadır. Kıssalardaki ayrıntılar da verilmesi amaçlanan mesajla doğru orantılıdır.⁸

Kur'an'ın helâk edilen geçmiş milletlerle ilgili verdiği haberlerden anlaşıldığına göre, toplumların helâk edilmelerinin sebebi, sadece şirk ve Allah'ı inkâr değildir. İnsanların haklarının yok sayılıp fesadın yaygınlaştığı toplumların helâk olmaları ve tarihten silinmeleri de Allah'ın adâletiyle ilgili bir yasadır (sünnetullah).⁹ Nûşîrevân-ı Âdil'e ait olduğu söylenen "Cehalet bile payidar olabilir, fakat zulüm asla!" ifadesi bu tespitin doğruluğunu destekleyen bir sözdür.¹⁰

Kur'an'da helâk olan bazı kavimlerin durumlarını Allah Teâlâ bizlere bildirmiştir. Nûh, Âd, Semûd, Lût, Medyen ve Eyke kavimleri bunlardandır.

⁵ Demirci, Sabri, "Kur'ân-ı Kerîm'deki Tekrarlar Meselesi ve Mefâtihu'l-Ğayb Tefsirinde Râzi'nin Yaklaşımı", Sobider Sosyal Bilimler Dergisi, Malatya, Yıl 2, S. 5, Aralık 2015, s. 299-300.

⁶ Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul, 1979, IV, 2779.

⁷ Polater, Kadir, "Kur'an ve Kitâb-ı Mukaddes'e Göre Yûnus Kıssası", Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Yıl 2007, S. 2, s. 136.

⁸ Kara, Mustafa, "Kur'an Kıssalarında Konu ve Kapsam Merkezli Bir Analiz", İslâmî İlimler Dergisi, Yıl 9, S. 1, Bahar 2014, s. 98.

⁹ Polater, Kadir, *Kur'an Açısından Adalet ve Zulüm*, Ermat Yayınevi, Erzincan, 2008, s. 75.

¹⁰ Yılmaz, Ali Rıza, *Kur'ân-ı Kerîm'deki Âsi Kavimlerin Helâk Oluş Sebepleri ve Ortak Yönleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2007, s. 116.

Kur'an, on dört asırdır insanlar arasında eşitliği teşvik eden âyetleriyle sosyal farklılıkları yıkmak için uğraşmıştır. Sûrede vurgulanan konulardan biri de haklar ve vazifeler konusunda fertler arasında eşitlik olan bir toplumun oluşmasıdır. Allah Teâlâ Kur'an'da zengin ve beyler takımının, başkaları üzerinde herhangi bir imtiyazı olmadığını ifade etmiştir.¹¹

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Sûre hakkında Hz. Peygamber'in "*Hûd sûresi beni ihtiyarlattı*" ifadesinden hareketle, sûrenin insanlığa çok önemli mesajlar içerdiği fikriyle araştırma konusu yapılmıştır.

Araştırma "*Hûd Sûresi'nin Konulu Tefsiri*" isminde olup, son zamanlarda çokça işlenen "sûre merkezli konulu tefsir" in alanına girmektedir. Kur'an'ın bütünlüğü içerisinde Hûd sûresinin önemi araştırılmıştır.

Araştırmanın amacı Kur'an'ın tefsirlerine güncel bir bakış açısıyla bakabilmek ve Hûd sûresi ile insanlara verilmek istenen mesajın doğru bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlamaktır. Bu çalışmada sûrenin âyetleri belli konu başlıkları altında bölünerek açıklanmıştır.

3. Araştırmanın Yöntemi

Sûreyi anlamada klasik tefsir eserlerinin yanında günümüz modern çalışmalarından da istifade edilmiştir. Sûrede geçen peygamberler ve kavimlerden bahsedilirken, diğer sûrelerdeki peygamberler ve kavimlerle ilgili olan âyetlere de konunun bütünlüğünün sağlanması açısından yer verilmiştir.

Konulu tefsir, Kur'an'ın bütünü veya Kur'an'daki inanç, toplum, kâinat hayat vb. herhangi bir konuyu araştırma konusu yaparak, âyetleri iniş sırasına göre

¹¹ Mevdûdi, Ebu'l-Âlâ, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2019, s. 89.

ele alıp araştırmak sûretiyle, Kur’ân-ı Kerîm’in konu hakkındaki görüşünü tespit etmektir.¹² Konulu tefsir çalışmaları e ayrılır:

1-Kur’an Merkezli Konulu Tefsir

2-Sre Merkezli Konulu Tefsir

3- Âyet Eksenli Konulu Tefsir

Konulu tefsirin türlerinden olan “sre merkezli konulu tefsir” kendi içinde, sredeki tek konunun tefsiri ve sredeki tüm konuların tefsiri olarak ikiye ayrılır. Her srenin kendine özgü bir hedefi olduğu için, bu durum bazı yönleriyle eleştirilse de sre bazlı tefsirlerin konulu tefsire dahil edilmesi uygundur.¹³

Konulu tefsir çalışmalarına Esra Yıldız’ın “*Neml Sresi Konulu Tefsiri*”, Faruk Alan’ın “*Meryem Sresi Tefsiri*” ve Nurullah Aktaş’ın “*Burc Sresinin Tefsiri*” adlı yüksek lisans çalışmaları örnek olarak gösterilebilir.

Hd sresiyle alakalı müstakil çalışmalara İbrahim Aydın’ın “*Hz. Peygamber’in Hayatında Hd Sresi ve Kardeşlerinde ne çıkan özellikleri*” ve Tuba şimşek Eğri’nin “*Hd Sresinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi*” isimli yüksek lisans çalışmaları örnek gösterilebilir.

Tefsir kitaplarından, klasik tefsircilerden Zemahşerî (. 538/1144), Beyzvi (. 685/1286), Ebüssuud Efendi’nin (. 982/1574) görüşleri ağırlıklı olmak üzere Taberî’nin (. 310/923), Râzi’nin (. 606/1210) İbn Kesîr’in (. 774/1373) görüşlerine yer verilmiştir. Çağdaş tefsircilerden de Abdullah Yusuf Ali, Mevdûdi, Sbun, Seyyid Kutup, Muhammed Esed, Hayreddin Karaman ve arkadaşları, Said şimşek ve Elmalılı Hamdi Yazır’ın görüşlerine yer verilmiştir.

¹² Demirci, Muhsin; *Tefsir Terimleri Szluğ*, Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2015, s. 161.

¹³ Alan, Faruk, *Meryem Sresi Tefsiri (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2018, s. 5-6.

B. HÛD SÛRESİ HAKKINDA TEMEL BİLGİLER

1.Sûrenin Adı ve Nüzul Tarihi

Sûre, adını ellinci, elli üçüncü, elli sekizinci, altmışıncı ve seksen dokuzuncu âyetlerde geçen Hûd Peygamber'den alır.¹⁴ Sûrede beş kez Hz. Hûd'un ismi geçtiği ve özellikle 50-60. âyetlerde Hz. Hûd'un hayatından putperest kavmine karşı verdiği mücâdeleden bahsedildiği için sûreye bu isim verilmiştir. Fazileti konusunda nakledilen hadislere bakıldığında bu adın Hz. Peygamber tarafından verildiği anlaşılmaktadır.¹⁵ Başka bir açıdan da sûre, Yûnus sûresinde de geçtiği üzere “الر” ile başlayan diğer dört kardeş sûreden ayırt etmek için Hz. Hûd'a izafe edilmiş ve Hûd sûresi adını almıştır.¹⁶

Bu sûrede başka peygamberler de anlatıldığı halde, sûrenin neden başka bir peygamberin adıyla değil de Hûd sûresi olarak nitelendiği sorusu akla gelecektir. Çünkü bu sûrede adı geçen peygamberlerden Hz. Hûd'un seçilmesi, onun hak dini tebliğ etmedeki gayretlerini ebedileştirmek içindir. Ayrıca Hz. Hûd'un kıssası, nüzul açısından aynı zaman dilimine ait A'râf ve Şuarâ sûrelerinde anlatılmış olmakla beraber bu sûrede nispeten daha ayrıntılı olarak anlatılmıştır.¹⁷

Hûd sûresi, Mekke döneminde Yûnus sûresinden sonra ve İsrâ sûresinden önce inmiştir. Sûrenin tamamının bir defada indiği kanaatini, başından sonuna kadar âyetler arasındaki konu ve üslûp birliği bize vermektedir.¹⁸ Mushafların tamamında,

¹⁴ Eroğlu, Muhammed, “*Hûd Sûresi*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, XVIII, 281.

¹⁵ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III, 142.

¹⁶ İbn Âşûr, Muhammed et-Tâhir b. Muhammed b. Muhammed et-Tâhir et-Tûnisî, et-Tahrîr ve't-tenvîr, ed-Dârut-Tünûsiyye, Tunus, 1393/1984, XI, 311; Duran, Mehmet Ali, *Sûre İsimleri Açısından Kur'an'ın Anlaşılması (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2012, s. 202.

¹⁷ Duran, *Sûre İsimleri Açısından Kur'an'ın Anlaşılması*, s. 203.

¹⁸ Eroğlu, “*Hûd Sûresi*”, s. 281.

tüm tefsir ve hadis kitaplarında sûre Hûd sûresi olarak isimlendirilmektedir, başka isimle bilinmez.¹⁹

Sûredeki “*Emrolunduğun gibi doğru ol!*”²⁰ âyetinden ötürü Peygamber Efendimiz (S.A.V), “*Beni Hûd, Vâkıa, Mürselât, Amme yetesâelûn, İzeşşemsu kuvvirat ihtiyarlattı.*” buyurmuştur.²¹ Bu sûrelerde, daha önceki peygamberlerin tevhid mücadelelerinden çok etkileyici bir üslupla kesitler verilmiş olması ve kıyamet sahnelerinin anlatılmış olması, Hz Muhammed’i görev süreci ve ümmetinin geleceği açısından derinden düşündürmüştür.²² Burada ihtiyarlık ifadesinden maksat yaşlanmak değildir. Âdeta babanın kızına kızıp “beni kocattın” demesi gibidir. Evladın babasının izinde olmasının önemi benzetmesinden yola çıkılırsa, peygamber açısından da ümmeti istikamet çizgisine getirmek, onları bu çizgide tutabilmek çok önemlidir.²³

2.Sûrenin Konusu

Hûd sûresi, kendisinden önce gelen sûreyle hem metod hem de üslup yönünden büyük bir benzerlik göstermektedir. Allah’ın iradesinin peygamberleri aracılığıyla vahyedildiği gerçeği ve peygamberlik olgusunun gelmiş geçmiş toplumlardaki tezahürü bu sûrenin ana konularıdır. Yûnus sûresinde bahsi geçen peygamberlere ilişkin kıssaların bazıları, bu sûrede oldukça detaylı olarak anlatılmakta ve bu kıssalar değişik açılardan yansıtılmaktadır.²⁴ Ayrıca bu sûrede müşriklere yöneltilen

¹⁹ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XI, 311; Duran, *Sûre İsimleri Açısından Kur'an'ın Anlaşılması*, s. 202.

²⁰ Hûd, 11/ 112.

²¹ Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî, *Sünenu't-Tirmizî*, Matba'atu Mustafa el-Bâbî el- Halebî, Mısır, 1395/1975, V, *Tefsir*, 402.

²² Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III, 143.

²³ Aydın, İbrâhim, *Hız.Peygamber'in Hayatında Hûd Sûresi ve Kardeşlerinde Öne Çıkan Özellikler (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Iğdır, 2016, s. 2.

²⁴ Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı*, çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret Yayınları, İstanbul, 2000, s. 419; Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III, 142.

uyarılar daha şiddetlidir. Bu durum, sûrenin indiği sırada müşriklerin Müslümanlara baskısının arttığını göstermektedir.²⁵

Hz. Nûh, Hz. Hûd, Hz. Sâlih ve Hz. Şuayb'ın kavimlerinde şirk inancı hakim olduğu için ilk tebliğleri tevhidle ilgilidir.

3. Sûrenin Mekkî Oluşu

Âlûsî, Hûd sûresinin meşhur olan görüşe göre Mekke'de indiğini söylemiştir. Bazı âlimler “ *Onların... demelerinden ötürü...* ” (12. âyet), “ *Rabbinden apaçık bir delil üzere bulunan...* ” (17. âyet) ve “ *Gündüzün iki tarafında... namaz kıl* ” (114. âyet) emirlerinin Mekke'de indiğini söylemişlerdir.²⁶ İbn Abbas, İbn Zübeyr ve Katâde'nin rivayetlerine göre 114. âyet haricinde sûre Mekkî'dir. İbn Atiyye sûrenin Mekkî olduğunu, ancak 12. 17. ve 114. âyetlerinin Medenî olduğunu söyler.²⁷ Seyyid Kutub'a göre ise sûrenin tamamı Mekke'de inmiştir. O, 12, 17 ve 114. âyetlerin Medine'de indiği görüşüne karşı çıkar. Yazara göre bu âyetler sûrenin akışı içinde daha önceki ve daha sonraki âyetlerle bütünlük arzeder, yerlerinden kaldırılması durumunda zihinde boşluk duygusu uyandırır. Ayrıca bu âyetlerin konuları, Mekke müşriklerinin İslâm'a karşı takındıkları tutum, bu tutumun Hz. Muhammed'e ve yanındaki Müslümanlara etkisi ve bu etkiye ilişkin ilâhî tedavinin Kur'an'da yer alan reçetesidir. Bu konular da, ilgi alanı inanç sistemi olan Mekkî âyetlerin başta gelen konuları arasındadır.²⁸

Mekkî sûrelerin üslup özelliklerinden biri olan tekrar üslubunun çokluğunu Hûd sûresinde görüyoruz. Zira Arap kelâmında kimi zaman kapalılığı gidermek için tekrara başvurulduğu gibi kimi zaman da mânaya güç katmak ve bahsi geçen fikri pekiştirmek için tekrara başvurulduğu görülür. Hûd sûresinde bahsi geçen

²⁵ Şimşek, Sait, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2016, II, 583.

²⁶ Saîd Havva, *el-Esâs fi't-Tefsîr*, terc. Beşir Eryarsoy, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1990, VII, 11.

²⁷ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XI, 311-312.

²⁸ Seyyid Kutub, *Fî Zılâli'l-Kur'ân*, terc. Salih Uçan, Vahdettin İnce, Mehmet Yolcu, Lütfullah Bender, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1991, VI, 7.

peygamberlerin kendi dillerinden kavimlerini tevhide davet etmeleri yedi defa **أَلَّا** **تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ** “Sadece Allah’a kulluk/ibadet ediniz.”²⁹ lafzıyla geçmektedir.³⁰

4. Sûrede Tenâsüb

Sûrenin “*Elif Lâm Râ. Bu öyle bir kitaptır ki, âyetleri muhkem kılınmış, sonra da her şeyden haberdar olan hikmet sahibi Allah tarafından âyetleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır.*” ile başlayan ilk âyeti ile son âyeti “*Göklerin ve yerin gaybını bilmek yalnızca Allah’a mahsustur. Her iş ona döndürülür. Sen sadece ona ibadet et ve sadece ona dayan.*” arasında yer alan emirlerin Hûd sûresi eksenine işaret ettiği görülür.³¹

Hûd sûresinin sonu “*Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini tatmin ve teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz.*” (Hûd, 11/ 120) âyetiyle biterken, müteakip sûre “*Ey Muhammed, biz sana bu Kur’an’ı vahyetmekle geçmiş milletlerin haberini sana en güzel şekilde anlatıyoruz.*” (Yusuf, 12/ 3) âyetiyle başladığı için, iki sûrede de aynı konuya temas ediliyor.³²

Hûd sûresinde Mekkeli kâfirlerin inatları, peygamberi yalanlamaları ve onu Kur’an’ı uydurmakla itham etmeleri anlatıldıktan sonra³³, peygamberi yalanlayan kimselere bir öğüt ve ibret olması için Hz. Nûh’un kâfir kavmi ile olan kıssası³⁴ anlatılıyor. Nûh kavmi ile ilgili inen âyetlerle Mekkeli kâfirler hakkında inen âyetler arasında bir münâsebet olduğu görülüyor.³⁵

²⁹ Hûd, 11/ 2, 12, 25, 26, 50, 61, 84.

³⁰ Bektaş, Ahmet, *Mekkî Sûrelerdeki Edebî Üslup Özellikleri Meryem Sûresi Örneği (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2018, s. 45.

³¹ Saîd Havva, *el-Esâs fi’t-Tefsîr*, VII, 10.

³² Günay, İlhami, *Kur’ân-ı Kerîm Sûreleri Arasındaki Münasebet (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1996, s. 63.

³³ Hûd, 11/ 12-14.

³⁴ Hûd, 11/ 25-49.

³⁵ Sâbûnî, Muhammed Ali, *Safvetu’t-Tefsîr*, terc. Sadrettin Gümüş, Nedim Yılmaz, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1993, III, 87.

Hûd sûresinin 25.-99. âyetleri arasında peygamberlerin bazı kıssaları ve ümmetlerin başına gelen helâk anlatıldıktan sonra 100. âyette bu kıssaların anlatılmasından alınacak ibretler yer almaktadır. Bu da sûrenin âyetleri arasındaki münasebete örnek olarak gösterilebilir.³⁶

³⁶ Sâbûnî, *Safvetu't-Tefâsîr*, III, 127.

BİRİNCİ BÖLÜM

HÛD SÛRESİNİN ANLAŞILMASINDA ÖNEMLİ KAVRAMLAR ve HÛD SÛRESİNDE ADI GEÇEN PEYGAMBERLER

A. Hûd Sûresinin Anlaşılmasında Önemli Kavramlar

1. Helâk Kavramı

Helâk, Hûd sûresinin büyük bir bölümünde helâk olan kavimlerden bahsedildiği için, sûrenin anlaşılmasında önemli bir kavramdır.

Helâk هلك (h-l-k) sülâsî kökünden gelir. هلك عنى سلطانه “Gücüm saltanatım benden yok olup gitti.” (Hâkka 29) örneğinde olduğu gibi bir nesnenin senden kaybolması ama senin dışındaki birinde mevcut olması demektir. ويهلك الحرث والنسل “Ekini ve nesli helâk etmek için koşuşturur.” (Bakara2/205) örneğinde olduğu gibi istihâle, dönüşme ve fesat; bozulma yoluyla bir nesnenin helâk olması anlamına gelir. هلك إن امرؤ هلك “Bir kişi ölürse” (Nisâ 4/176) örneğinde olduğu gibi “ölmek” mânasına da gelir.³⁷ وكم اهلكنا قبلهم من قرن (Meryem 74) “Onlardan önce nice nesiller helâk ettik.” örneğinde olduğu gibi bir nesnenin âlemden zâil olması ve baştan; (kökten ya da tamamen) yok olması mânasına da gelir. Fenâ bulma diye adlandırılan da budur.³⁸ Helâk kökünün temel anlamı insanın kendisini ya da başka birini perişan edip mahvetmesidir.³⁹ Muhteva olarak helâk azabın dünyayla ilgili kısmını kuşatan bir kavramdır. Dünyada meydana gelen bu azabın temel nedeni, o toplumda değerler dengesinin değişerek gayr-i meşru boyutlara ulaşmasıdır.⁴⁰

³⁷ İsfahânî, Râgıb; Ebu'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal, *Müfredât (Kur'an Kavramları Sözlüğü)*, terc. Abdulbaki Güneş, Mehmet Yolcu, Çıra Yayınları, İstanbul, 2012, s. 1118; İbn-i Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükrim el-İfrîkî el-Mısırî, *Lisânu'l-Arab*, Dâru Sâdir, Beyrut, IV, 503.

³⁸ İsfahânî, *Müfredât*, s. 1119.

³⁹ Çimen, Abdullah Emin, *Niçin Helâk Oldular*, Işık Akademi Yayınları, İzmir, 2008, s. 70.

⁴⁰ Kalm, Faiz, *Kur'an'da Azap Kavramı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1995, s. 42.

Kur'ân-ı Kerîm'de işledikleri bazı suçlar nedeniyle geçmişteki kavimlerin helâk edildikleri açıklanmaktadır. Helâkın kavramsal çerçevede ele alındığında şu anlamları ön plana çıkar. Helâk, Allah'ın yeryüzüne ilâhî bir müdahalesidir. Bu anlamda helâk, küfür önderlerinin olumsuz faaliyetlerini etkisiz hale getiren, onları yerle bir eden ilâhî bir önlemdir. Toplumlar köklü bir ahlâkî değişim geçirdikten sonra helâka uğrarlar. Bu köklü değişim Allah'a karşı âsi bir tutum izleme konusundadır. Çünkü bu durum, kendileriyle sınırlı kalmayıp, başkalarına da zarar veren bir hâle dönüşmüştür.⁴¹ Toplumların helâk oluş nedenleri *zulüm*,⁴² *aşırı gitmek*,⁴³ *fısk*,⁴⁴ *refah ve bolluk içinde şırmak ve azmak*,⁴⁵ peygamberle inatlaşmak, onların mesajını inkâr etmek ve isyankârlık ve günahkârlıkta aşırıya gitmektir. Peygamberlerine karşı gelen toplumlar kökleri kazınarak helâk edilmişlerdir.⁴⁶

Kur'ân-ı Kerîm'de helâk kökü, Âd kavmiyle ilgili olarak “*O helâk etti önce gelen Âd'ı.*”⁴⁷ şeklinde; Semûd kavmiyle ilgili olarak “*Semûd kavmi korkunç bir sesle yok edildi.*”⁴⁸ şeklinde; Lût kavmiyle ilgili olarak “*Elçilerimiz: Biz bu ülke halkını helâk edeceğiz.*”⁴⁹ şeklinde geçmektedir. Kur'an'da helâk kelimesinin kullanıldığı ifadelerle ilgili dikkat çeken bir husus şöyledir: Kur'an'da hiçbir âyette Allah Teâlâ “*Ben helâk ettim.*” ifadesini kullanmamıştır. Bunun yerine çoğunlukla “*Biz helâk ettik.*” ifadesi yer almaktadır. “اهلك” fiilinin çoğunlukla “اهلكتنا” şeklindeki

⁴¹ Çimen, Abdullah Emin, “*Helâk Devam Eden Bir Süreç midir?*”, Usûl İslam Araştırmaları Dergisi, Van, Yıl 2005, S. 4, Temmuz- Ağustos, s. 41.

⁴² En'âm, 6/ 47, 131.

⁴³ Enbiyâ, 21/ 9.

⁴⁴ Ahkâf, 46/ 35.

⁴⁵ İsrâ, 17/ 16; Kasas 28/ 58.

⁴⁶ Çimen, *Niçin Helâk Oldular*, s. 494.

⁴⁷ Necm, 53/ 50.

⁴⁸ Hâkka, 69/ 5.

⁴⁹ Ankebût, 29/ 31.

kullanımı, bu işin yüce bir zât ve üstün bir güç tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir.⁵⁰

İçerisinde helâk kavramı geçen âyetlerin elli beşi Mekkî, on üçü de Medenî'dir.⁵¹

Mekke döneminde nâzil olan âyetlerin çoğunda, Kur'an'da helâk edildikleri anlatılan birey ve toplumlarla ilgili pasajlar vardır. Mekke döneminde her yılda ara ara inen, Medine döneminde ise az sayıda olan Kur'an vahyi içinde yer alan helâkla alakalı bu pasajlar, yalnızca Kur'ân-ı Kerîm'in indiği döneme değil, tüm zamanlara hitap etmektedir.⁵²

Hz. Nûh, Hz. Hûd, Hz. Sâlih, Hz. Lût ve Hz. Şuayb peygamberlerin inkârcı halklarının azaba uğratılmaları çeşitli şekillerdeki felaketlerle olmuş, kimine gökten taş yağdırılarak (Ankebût, 29/ 40), kimi yerin dibine geçirilerek, kimi suda boğularak (İsrâ, 17/ 103), kimine yağmur felaketi verilerek (Âraf, 7/ 84) maddî cezaya çarptırılmışlardır.⁵³

Cezanın sadece suçu işleyenlere değil, toplumun tümüne yayılmasının nedeni, toplumun yapılan isyana duyarsız kalmasıdır. Mevdûdî, bir yerleşim yerinde üç grup insan olduğunu belirterek şöyle der: "Birinci grup, ilâhi kanun ve düzenlemelere alenen karşı gelen gruptur. İkinci grup ilâhi kanunlara bizzat karşı gelmeyen, ama birinci gruba nasihat edenlere de, onlara nasihatın fayda etmeyeceğini söyleyen insanlardır. Son grupsa ilâhi kanuna karşı gelmeye hiçbir şekilde müsamaha göstermeyen, bahsi geçen iki grubun dışında kalan, son derece cesaret ve vakar ile şereflenmiş diğer insanlardır. Bunlar, o kanuna aykırı hareket edenleri belki doğru yola yeniden dönerler ümidiyle iyilik yapmaya ve kötülükten uzak durmaya çağırırlar. Allah'ın korkunç azabı, o şehre geldiğinde, bu azaptan kurtulmuş olanlar

⁵⁰ Çimen, *Niçin Helâk Oldular*, s. 72.

⁵¹ Çimen, *Niçin Helâk Oldular*, s. 165.

⁵² Çimen, Abdullah Emin, "*Helâk Devam Eden Bir Süreç midir?*", *Usûl İslam Araştırmaları Dergisi*, Van, Yıl 2005, S. 4, Temmuz- Ağustos, s 12.

⁵³ Yavuz, Yusuf Şevki, "*Azap*", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, IV, 302-309.

sadece bu gruba mensup olanlardır. Kalan iki grup ise, günah işleyenlerden sayılırlar ve suçlarının yapısı ve yaygınlık derecelerine göre cezalandırılırlar.”⁵⁴

2. Kıssa Kavramı

Kıssa, anlatmak, hikâye etmek, bir kimsenin izini sürüp adım adım takip etmek, birine bir sözü beyan etmek demektir. Kıssa, geçmiş eserleri, izleri açığa çıkarmak sûretiyle bilinmeyen, unutulmuş olaylar üzerinde dikkatleri yoğunlaştırıp insanı tefekküre yönelten bir olgudur.⁵⁵

Kur'an'da قصص (k-s-s) kökünden türetilen kavramlarla birlikte nebe, hadis, mesel/darb-ı mesel, hikâye, ibret, âyet kelimeleri ile Kur'an'da anlatılan kıssalar kastedilmektedir.⁵⁶

Kur'an kıssalarında anlatılması amaçlanan şeyler, Kur'an'ın indiriliş amaçlarıyla örtüşür. Bu bakımdan Allah'ın birliği, O'na itaat ve kulluk ana fikri A'râf, Hûd, Enbiyâ ve Şuarâ gibi sûrelerde anlatılan peygamber kıssalarında da görülür.⁵⁷ Kur'an'ın esas gayesi Allah'ı ve âhireti tanıtmak, adaleti gerçekleştirmektir. Kıssa da, Kur'an'ın bu gayesini gerçekleştirme araçlarından biridir. Kur'an'daki kıssaların konularında, anlatımlarında yalnızca sanat gayesi güdülmez.⁵⁸ Kur'an kıssalarında mesajlar kıssaların arasına serpiştirilmiştir. Bu kıssanın başında, ortasında ya da sonunda olabilir. Böylece okuyucu kıssalardaki olaylara dalıp da asıl gayeyi unutmaz.⁵⁹

İnsanlık tarihini oluşturan hak-batıl mücadelesinin her tür materyalinin toplu halde bulunduğu en önemli ve en geniş kaynak kıssalardır. Özellikle bu mücadelenin

⁵⁴ Mevdûdî, Ebu'l-Alâ, *Tefhîmü'l-Kur'an*, terc. Muhammed Han Kayanî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, İnsan Yayınları, İstanbul, 1997, II, 107.

⁵⁵ Demirci, *Tefsir Terimleri Sözlüğü*, s. 158.

⁵⁶ Bayraktar, Sönmez, *Kıssaların Fıkhı Hz. Sâlih Kıssası Örneği (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Van, 2009, s. 8-13.

⁵⁷ Şengül, İdris, “Kıssa”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, İstanbul, XXV, 499.

⁵⁸ Eren, Cüneyt, “Kur'an-ı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes'te Şuayb Aleyhsselam”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, S.2, Yıl 2002, s. 109.

⁵⁹ Yaşar, Şahin, *Tevrat ve Kur'an-ı Kerîm Kıssalarının Benzer ve Farklı Yönleri (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013, s. 26.

her iki tarafında bulunan şahısların temsil ettikleri karakter yapılarının, insan ve toplumun, hangi olaylar karşısında ne gibi refleksler ortaya koyabileceklerinin insanoğlunun bilgi alanına sunulmasında Kur'an kıssalarının rolü büyüktür.⁶⁰

“Kıssaların amacı Hz. Peygamber’in nübüvvetini ispat etmek, Hz. Peygamber’i ve mü’minleri teselli etmek; muhatapları düşündürmek ve ibret almalarını sağlamak ve İslâm’ın evrenselliğini ortaya koymaktır.”⁶¹ “*Peygamberlerin kıssalarından, senin gönlünü ferahlatacak, moral takviyesi olacak bütün haberleri sana anlatıyoruz.*”⁶² meâlindeki âyet, Kur’an’da anlatılan kıssaların, İslâm’a davet sırasında karşılaştığı güçlükler ve yaşadığı sıkıntılarda Hz. Peygamber’e moral desteği vermeyi amaçladığına delalet etmektedir.⁶³

Kur’an kıssalarının çoğu, her defasında bağlama göre değişen ayrıntılarla ve farklı üslûplarla tekrarlanmıştır. Bu durum anlamsız bir tekrar değildir, Kur’an’ın i’câzının gereklerindedir. Kur’an’da bir kıssanın bütünüyle tekrarı nadirdir. Meselâ en çok tekrar edilmiş olan Mûsâ kıssasında, kıssanın tamamı farklı nüanslar taşıyan tekrarlar birleştirilirse ortaya çıkar.⁶⁴ Her tekrarda kıssanın farklı yönleri ve bölümleri ön plana çıkmıştır.⁶⁵ Kur’an’daki tekrarlarla ilgili Alman şair ve düşünürü Johann Wolfgang Goethe’nin çarpıcı bir ifadesi vardır. Goethe der ki: “Kur’an’da birçok benzer ifadeler ve aynen tekrarlar bulunur. Ama ne kadar tekrarlar karşılaşırsak karşılaşalım, bu bize asla itici gelmez.”⁶⁶

“Kıssalarda tekrar edilen bölümlere bakıldığında tamamen din ve davetle ilgili hususlar olduğu görülür. Aynı kıssadaki bazı konuşma sahneleri dinî öneminden dolayı değişik siyaklarda tekrar edilmiştir. Bu tekrarlardaki amaç, ilâhî daveti teyid

⁶⁰ Çimen, *Niçin Helâk Oldular*, s. 190.

⁶¹ Demirci, Muhsin, *Tefsir Usûlü*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2014, s. 211-212.

⁶² Hûd, 11/ 120.

⁶³ Ay, *Kur’an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak*, s.97.

⁶⁴ Şengül, “*Kıssa*”, s. 500; Ay, *Kur’an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak*, s. 36.

⁶⁵ Yaşar, *Tevrat ve Kur’ân-ı Kerîm Kıssalarının Benzer ve Farklı Yönleri*, s. 23.

⁶⁶ Okumuş, Fatih, “*Murat W. Hofmann’la Kur’ân-ı Kerîm’le Tanışmak*”, Kur’ânî Hayat Dergisi, Yıl 2008, S 1, Temmuz-Ağustos, s. 73.

etmek, Peygamber'in kalbini yatıştırmak, inkârcıları uyarmak, inatçı kâfirleri korkutmaktır. Her defasında ilâve yeni anlamlarla birlikte, üslûpta da farklılık bulunur. Bu da Kur'ân-ı Kerîm'in belâgat gücünü kanıtlayan bir üsluptur."⁶⁷

Bazen de, kıssalarda bir peygamberin hatası zikredilerek, "*Sen Rabbinin hükmüne sabret; balığın yoldaşı Yûnus Peygamber gibi olma. Hani o, öfkeli olarak seslenmişti.*"⁶⁸ âyetinde olduğu gibi Hz. Muhammed'e aynı hatayı tekrarlamaması öğütlenmiştir.⁶⁹

Kıssalar, bir olayı anlatırken herhangi bir hikâye ve romanın takip ettiği giriş, gelişme, sonuç şeklindeki sürece uymazlar. Böyle bir sınırlandırma yoktur; çünkü öncelikli amaç muhatapın zihnini belli bir hedefe ulaştırmaktır. Bu nedenle kıssalar olayların belli sahneleri ve bazı unsurları üzerinde yoğunlaşır.⁷⁰ "Kur'an, Hz Yusuf kıssası istisna edilirse, hiçbir kıssayı kronolojik sıralamaya riâyet ederek baştan sona kadar anlatmamıştır. Sadece kıssaların ilgili bağlamda verilmek istenen mesaja uygun bir fragmanın verilmesi uygun görülmüştür."⁷¹

Kur'an ve Kitâb-ı Mukaddes'te kıssaların muhtevalarıyla ilgili büyük farklarla karşılaşmaktayız. Bu durum bazen helâk olan kavimlerle de ilgilidir. Her iki kitapta birbirine uyuşmayan pasajların bulunması, Kitâb-ı Mukaddes'in tahrif olmasından kaynaklanır. Bazen Kur'an'da helâk edildiği söylenen bir kavmin Kitâb-ı Mukaddes'te helâk edildiği bilgisine rastlanmazken, yine Kur'ân-ı Kerîm'de helâk edildiği belirtilen bir kavmin Kitâb-ı Mukaddes'te de helâk edilmesiyle ilgili, hatta bu helâk şeklinin Kur'an'da anlatılana yakın bir tarzda ele alındığı bilgisiyile karşılaşırız.⁷² Ayrıca Kur'an kıssalarında lüzumsuz detaylara rastlanmazken, Kitâb-ı Mukaddes'teki kıssalarda ayrıntıların çok fazla bulunduğu görülür. Kitâb-ı

⁶⁷ Demirci, Kur'ân-ı Kerîm'deki Tekrarlar Meselesi ve Mefâtihu'l-Ğayb Tefsir'inde Râzî'nin Yaklaşımı, s. 299-300.

⁶⁸ Kalem, 68/ 48.

⁶⁹ Ay, Kur'an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak, s. 17.

⁷⁰ Yaşar, Tevrat ve Kur'ân-ı Kerîm Kıssalarının Benzer ve Farklı Yönleri, s. 20.

⁷¹ Ay, Kur'an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak, s. 38.

⁷² Çimen, Niçin Helâk Oldular, s. 37.

Mukaddes'teki kıssalarda mesajdan çok bilgi aktarıldığı dikkat çeker. Bu durum Kitâb-ı Mukaddes'teki kıssaların dil ve üslup açısından da ilâhî olmaktan daha çok, beşerî oldukları izlenimi uyandırmaktadır.⁷³

Kur'an'da anlatılan kıssaların çoğunluğu kısa anlatımlardır. Bu tarz, İslâm öncesinde Arapların bildiği bir tarz değildir. Onların tarzı kıssaları uzun ve ayrıntılı anlatmaktır. Dolayısıyla kısa/parça kıssa anlatımı Kur'an'ın getirdiği bir anlatım yoludur.⁷⁴

Hûd sûresinde de, Hz. Nûh, Hz. Hûd, Hz. İbrâhim, Hz. Sâlih, Hz. Şuayb ve Hz. Mûsâ'nın kıssaları sûrenin insicâmına uygun olan kısımları anlatılmak üzere yer almaktadır.

3. İman Kavramı

İman sözlükte güven içinde olmak, korkusuz olmak mânalarına gelen “emn” kökünden türer.⁷⁵ İman güven duygusu içinde tasdik etmek, inanmak demektir.⁷⁶

İstilahî anlamı Allah'tan alıp din adına tebliğ ettiği kesinlik kazanan hususlarda peygamberleri tasdik etmek ve onlara inanmaktır.⁷⁷ İman kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve organların buna uygun amel işlemleridir.⁷⁸ İmanın dil ile ifade edilmesi sadece diğer insanların o kişinin mü'min olduğunu bilmeleri ve ona göre muamele etmeleri açısından anlam taşır. Asıl iman Allah'ın birliğini ve yüceliğini kalpte tasdik etmektir. Kalpten inanmayan bir kişinin dil ile iman ettiğini söylemesinin kendisine bir faydası yoktur.⁷⁹

⁷³ Polater, “Kur'an ve Kitâb-ı Mukaddes'e Göre Yûnus Kıssası”, s. 135.

⁷⁴ Ay, *Kur'an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak*, s. 36.

⁷⁵ Âsım Efendi, *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi (el-Okyânûsu'l-Basît Fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît)*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2013, VI, 5276-5277.

⁷⁶ Sinanoğlu, Mustafa, “İman”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, XXII, 214-216.

⁷⁷ Sinanoğlu, “İman”, s. 214-216.

⁷⁸ İsfahânî, *Müfredât*, s. 100.

⁷⁹ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, V, 481.

İman kavramı Kur'an'da küfr, tekzip, fisk, zulm, isyan gibi kavramların zıddı olarak kullanılır. Bu nedenle iman lafzına, hangi kavramın karşıtı olarak kullanılıyorsa o anlam verilmelidir.⁸⁰

Kur'an-ı Kerim'de karşılıklı anlatım vardır. İnkâr edenlerden, onların tavırlarından ve âkıbetlerinden söz edilirse, ardından iman edenlerden, onların tavırlarından ve âkıbetlerinden söz edilir.⁸¹ Hûd sûresinde de bunun örnekleri görülür. Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar gönderilen tüm peygamberler, insanları iman konusunda uyarmışlardır.⁸²

4. Tevhid Kavramı

Tevhid, mutlak mânada Allah'ın bir olduğunu bilmeyi ve ondan başka ilâh bulunmadığına, şerik ve nezîrden münezzehe olduğuna inanmayı ifâde eder.⁸³

Tevhid mücadelesi insanlığın başladığı tarihte başlar. İlk insanın ilk peygamber olması bunun en açık delilidir.⁸⁴ İslâmî davetin en önemli maddesi tevhidin ispatı ve şirkin reddidir. Arabistan'ın müşrik toplumunda esas mesele Allah'ın varlığının değil, onun tek oluşunun kabulüydü. Müşrikler Allah'ın varlığını inkâr etmiyorlardı. Allah'ın kendilerini ve kâinatı yarattığına inanıyorlardı. Asıl sapıklıkları ulûhiyetinde ve rubûbiyetinde Allah'a çeşitli ortaklar koşmalarıydı.⁸⁵

Mekkî bir sûre olan Hûd sûresinde kıssaları anlatılan peygamberlerin insanları şirkten uzaklaştırıp tevhide çağırımları sûrenin dikkat çeken bir yönü olmuştur.

⁸⁰ Alptekin, Zeynel Abidin, *Kur'an'da İman Kavramının Semantik Analizi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2009, s. 34.

⁸¹ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 599.

⁸² Çatal, Şafak, *Ebu'l-Muîn En-Neseî'nin İman ve Tekfir Anlayışı* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2014, s. 12.

⁸³ Korucu, Esmâ, *Kur'an-ı Kerim'e Göre Tevhid Mücadelesi* (Hz. Nûh Örneği), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018, s. 20.

⁸⁴ Korucu, *Kur'an-ı Kerim'e Göre Tevhid Mücadelesi*, s. 28.

⁸⁵ Mevdûdi, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi*, s. 148.

Hûd sûresinde Allah'ı tanıtmayı amaçlayan âyetler, onun varlığını kanıtlamak için değil, ortaksız olduğunu kanıtlamak içindir.⁸⁶

Hûd sûresinin ilk kıssası olan Hz. Nûh'un kıssasıdır. Hz. Nûh kavmine *"Allah'tan başkasına ibadet ve kulluk etmeyin."*⁸⁷ diyerek tevhide vurgu yapmıştır. Hz. Hûd *"Ben sizin Allah'ı bırakıp da ona ortak koştüğünüz şeylerden uzağım."*⁸⁸ sözüyle ve Hz. Sâlih ve Hz. Şuayb da *"Ey kavmim Allah'a kulluk edin. Sizin ondan başka ilâhınız yok."*⁸⁹ ifadeleriyle tevhid vurgusunu dile getirmişlerdir.

5.Şirk Kavramı

Şirk Allah'ın zâtında, sıfatlarında, fiillerinde ve ona ibâdet edilmesinde ortağı, dengi ve benzeri bulunduğu inanmak demektir Tek tanrıya inanmanın karşıtı olan inanç türleri politeizm kavramıyla ifade edilir. Allah'a şirk koşana müşrik denir.⁹⁰

Kur'an'da müşrikler için *"Eğer onlara gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı hizmetinize kim verdi? diye soracak olsan mutlaka Allah diyecekler."*⁹¹ ve *"Eğer onlara gökten yağmuru indirip de onunla yeryüzünü ölümden sonra kim diriltti diye soracak olsan mutlaka Allah diyeceklerdir."*⁹² ifadeleri ile Allah'ın varlığını kabul edip inkâr etmedikleri görülür.⁹³ Ayrıca Ankebût sûresinde *"Bir gemiye bindikleri zaman, sadece Allah'a yönelerek, ona yalvarır, dua ederler. Fakat Allah onları kurtarıp karaya çıkarınca, o zaman da Allah'a ortak edinirler."*⁹⁴ İfadeleri yer almaktadır. Ciddi anlamda zorluk yaşadıklarında yöneldikleri varlığın Allah olduğu anlaşılmaktadır.

⁸⁶ Seyyid Kutub, *Fî Zılâli'l-Kur'an*, VI, 22.

⁸⁷ Hûd, 11/ 26.

⁸⁸ Hûd, 11/ 54.

⁸⁹ Hûd, 11/ 61, 84.

⁹⁰ Sinanoğlu Mustafa, *"Şirk"*, DİA, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, İstanbul,2010, XXXIX, S. 193-198.

⁹¹ Ankebût, 29/ 61.

⁹² Ankebût, 29/ 63.

⁹³ Taştekin, Osman, *Eğitim Metotları Açısından Kur'an'da Tevhid Dışı İnanç Grupları*, Ankamat Matbaa, Ankara, 2015, s. 99.

⁹⁴ Ankebût, 29/ 65.

Kur'an'da Allah'a eş ve ortak koşılmasının asla bağışlanmayacak bir günah olduğu ifade edilir.⁹⁵

Hûd sûresinde Allah'a ortak koşanlardan söz edildikten sonra iman edenlerden bahsedilmekte ve her iki grup örnek verilerek karşılaştırılmaktadır.⁹⁶ “*Bu iki grup kör ve sağıra kıyasla gören ve işitene benzerler. Hiç bunlar bir olur mu? Artık ibret almaz mısınız?*”⁹⁷

6. Nübüvvet Kavramı

Nebi kelimesinin en-Nebe‘ veya nübüvvet’den türediği konusunda iki görüş vardır.⁹⁸ Nebe kelimesi haber mânasındadır.⁹⁹ Nübüvvet kelimesi Allah Teâlâ ile akıl sahibi kullar arasında elçilik yapmak demektir.¹⁰⁰ Bu haber büyük fayda sağlayan, kendisiyle ilim elde edilen haberdur.¹⁰¹

Bir haberin nebe‘ olabilmesi için ilim ifade etmesi, önemli olması ve yararlı olması gerekir. Bu anlama göre nebi, şüphe taşımayan, yakın seviyesindeki ilimleri; çok önemli ve faydalı haber ve olayları, gönderildikleri varlık âlemlerine getiren ve bildiren şahsiyetlerdir.¹⁰²

Resul gönderilen elçi demektir.¹⁰³ Nebi ve resul kelimelerinin sözlük anlamları birbirine çok yakındır. Ancak resul kelimesi, Kur'an'da melek hakkında da kullanılır.¹⁰⁴ “Müslüman âlimlerin bir kısmı bu iki kavram arasında hiçbir farkın olmadığını, bir kısmı da terim olarak resul ile nebinin arasında fark olduğunu iddia

⁹⁵ Nisâ, 4/ 48.

⁹⁶ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 599.

⁹⁷ Hûd, 11/ 24.

⁹⁸ Bilgiz, “*Musa, Kur'an'da Nübüvvet (Peygamberlik)*”, Diyanet İlmî Dergi, 2013, Ocak-Şubat- Mart, XLIX, S. 1, s. 25.

⁹⁹ Âsım Efendi, *Kâmûsu'l-Muhît*, I, 238.

¹⁰⁰ İsfahânî, *Müfredât*, s. 1031; Âsım Efendi, *Kâmûsu'l-Muhît*, I, s.239.

¹⁰¹ İsfahânî, *Müfredât*, s. 1030.

¹⁰² Bilgiz, Musa, “*Kur'an'da Nübüvvet*”, s. 25.

¹⁰³ İsfahânî, *Müfredât*, s. 1030.

¹⁰⁴ Bilgiz, Musa, “*Kur'an'da Nübüvvet*”, s. 25.

ederler. Fark olduğunu iddia edenlere göre yeni bir şariat, ve yeni bir kitap getiren peygambere resul, yeni bir şariat ve yeni bir kitap getirmeyip kendinden önceki peygamberin şariatını tebliğ eden peygambere de nebi denir. Kur'ân-ı Kerîm'e bakıldığında nebi ile resul arasında İslâm âlimlerinin bazısının iddia ettiği şekilde bir farkın olmadığı görülür. Aslında her iki kavram da birbirinin yakın anlamlısıdır. Allah'tan önemli haber (vahiy) aldıkları için aldıkları için peygamberlere “nebi”, aldıkları haberleri gönderildikleri insanlara bildirdikleri için de “resul” denir.”¹⁰⁵ Kur'an hakkında nasıl ki Zikr, Furkan ifadeleri kullanılıyorsa, resul ve nebi de aynı şekilde yakın anlamlı kelimeler olarak kullanılmaktadır. ¹⁰⁶

Peygamberler, insanların dünya ve âhîret hayatının mutluluğunun yollarını göstermek için Allah tarafından gönderilmişlerdir.¹⁰⁷ Peygamberlik olmadan, insanlar, hakikatle hurafenin ayırt edilmesini, ebedî mutluluğa götüren iyi işleri, bunları yapma yöntemlerini, cehenneme sürükleyen kötü işlerle bunlardan sakınma yollarını öğrenemez.¹⁰⁸

Peygamberler ayrıca beşîr ve nezîr, yani müjdeleyen ve uyaran kelimeleriyle de nitelenmişlerdir. Beşîr iman edip iyi davrananları müjdeleyen, nezîr ise inkâra saplanarak kötü davranışları uyaran demektir.¹⁰⁹

Peygamberler, insanlık âlemine, yaratılmanın amacını, hayatın anlamını, insanın ne olduğunu ve niçin yaratıldığını, hayatın asıl gayeleri ve bunların nasıl elde edilebileceğini öğreten şahsiyetlerdir.¹¹⁰

Hûd sûresinde de peygamberlerin tevhid mücadeleleri anlatılmış ve tüm insanlığa bu peygamberlerin hayatları örnek olarak sunulmuştur.

¹⁰⁵ Bilgiz, Musa, “*Kur'an'da Nübüvvet*”, s. 27.

¹⁰⁶ Bilgiz, Musa, “*Kur'an'da Nübüvvet*”, s. 29.

¹⁰⁷ Fidanoğlu, Sedat, *Kur'ân-ı Kerîm'de Nübüvvet ve Mûcize Gerçeği (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014, s. 5.

¹⁰⁸ Bilgiz, Musa, “*Kur'an'da Nübüvvet*”, s. 30.

¹⁰⁹ Bilgiz, Musa, “*Kur'an'da Nübüvvet*”, s. 25.

¹¹⁰ Bilgiz, Musa, “*Kur'an'da Nübüvvet*”, s. 25.

7. Azap Kavramı

Hûd sûresindeki kıssaların ana temalarından biri de azaptır. Azap kelimesi sözlükte men etmek mânâsındadır. Bir nesneden imtinayla geri durup ondan feragat etmek manasındadır.¹¹¹ Elem ve ızdırapların bir kısmı beden, bir kısmı ruh üzerinde etkili olduğundan, azap hem maddî hem mânevî bir elem ve ceza niteliği taşır.¹¹²

Kur'an'da türevleriyle birlikte 490 defa geçen azap, genellikle ilâhî emirlere karşı verilen cezanın adı olarak kullanılır. İlgili âyetlerin incelenmesinden anlaşıldığına göre ilâhî azap, dünyada, kabir hayatında ve âhirette olmak üzere üç safhada gerçekleşir. Allah Teâlâ kullarından dilediğine azap etmeye muktedirdir (Mâide, 5/4; Ankebût, 29/21). O, azabın inkâr ve isyana karşılık olduğunu bildirmiştir (A'râf 7/96, Tevbe, 9/95, Yûnus 10/70).¹¹³

İlâhî emirleri tanımayanlar, peygamberlerini alaya alıp yalanlayanlar, kâfirler, fâsıklar, zulüm ve haksızlık yapanlar, hak dine girdikten sonra dönenler işledikleri günahlar sebebiyle bir ceza ve azap olmak üzere çeşitli felâketler gönderilerek dünyada helâk edilmişlerdir.¹¹⁴

8. Muhkem Kavramı

Hûd sûresi "*Elif, Lâm, Râ. (Bu) 'mutlak hikmet sahibi', 'her şeyden haberdar' (Hakîm, Habîr) tarafından âyetleri muhkemleştirilmiş, sonra da açıkça bildirilmiş bir kitaptır.*" âyetiyle başlar. Âyette geçen muhkem ifadesi ile kastedilen, yaygın olan ve birçok müfessirin tercih ettiği görüşe göre, âyetlerinin sağlam olduğu, bir bozulma ve değişime maruz kalmadığı ve onlara bâtılın karışmadığı şeklindedir.¹¹⁵

Muhkem sözlükte sağlam kılınmış, dış etkilere ve bozulmalara karşı korunmuş gibi mânalara gelir. Muhkem kendisiyle neyin kastedildiği anlaşılabilir derecede

¹¹¹ Âsım Efendi, *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*, I, 539.

¹¹² Yavuz, Yusuf Şevki, "*Azap*", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, IV, 302-309.

¹¹³ Yavuz, "*Azap*", s. 302-309.

¹¹⁴ Yavuz, "*Azap*", s. 302-309.

¹¹⁵ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 584-585.

açık olan, nazım ve te'lifi itibariyle herhangi bir ihtilâfa yol açmayan ve tek bir anlama delâlet eden âyetler için kullanılan bir terimdir.¹¹⁶

Muhkem mensuh olmayan, kendisi neshetmek konumunda bulunan demektir.¹¹⁷ Kur'an'da herhangi bir âyetin başka bir âyeti neshettiğine dair açık bir ifade yoktur. Hükmü kaldırılmış âyetlerle kastedilen Tevrat ve İncil'deki hükümlerdir, İslâm şeriatındaki hükümler değildir.¹¹⁸

9. Amel-i Sâlih Kavramı

Amel sözlükte iş, çaba, fiil gibi mânalara gelir.¹¹⁹ Amel, canlı varlığın gayeli olarak yaptığı iş diye tarif edilir. Amel, fiilden daha özel bir mâna ifade eder. Çünkü fiil gayesiz ve bilgisiz olarak yapılan işleri de kapsar. Dinî kavram olarak amel, emir, tavsiye ve yasaklara konu olan, sonunda ceza veya mükâfat bulunan tutum ve davranış anlamını kazanmıştır.¹²⁰ Salah kelimesi bir nesne, bir şeye uygun olmak mânasına gelir.¹²¹ Sözlük anlamı itibariyle amel-i sâlih, “uygun olan veya iyi olan davranış” anlamındadır. Dinî literatürde ise, dinin emir, tavsiye ve yasaklarını dikkate alan söz, tutum ve davranışlara amel-i sâlih denilir.¹²² Amel-i sâlih yalnız belirli ibadetleri değil, Allah'ın hoşnutluğunu isteyen kişinin, Allah'a, kendine, insanlara, diğer varlıklara ve kâinata yönelik gerçekleştirdiği her türlü hayırlı faaliyetleri kapsamına almaktadır.¹²³

¹¹⁶ Demirci, *Tefsir Terimleri Sözlüğü*, s. 201.

¹¹⁷ Başoğlu, Tuncay, “*Muhkem*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, XXXI, s. 42-44.

¹¹⁸ Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usûlü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2012, s. 125.

¹¹⁹ Âsım Efendi, *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*, IV, s. 4660.

¹²⁰ Uludağ, Süleyman, “*Amel*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, III, s. 16-20.

¹²¹ Âsım Efendi, *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*, II, 1171.

¹²² Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, I, 78.

¹²³ Bilgiz, Musa, “*Kur'an'da Amellerin Değer Yönünden Mukayesesi*”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Erzurum, Yıl 2003, S. 20, s.133-134.

Kur'an'da amel-i sâlih'in çoğunlukla imanla birlikte zikredilmesi, amelle imanın bir arada bulunmalarının gereğine işaret eder.¹²⁴

“İbn Kesîr'e (ö. 774/1373) göre, insanı Allah'a yönelten her şey sâlih ameldir. İbadet, ziraat, san'at, mimarî v.s. her türlü bilgi ve evrenin hazinelerini keşfetme yolları bu tanımın içine girer. Sâlih amel salt ibadet vasfı taşısın veya taşımaz bütün hayır, iyilik ve ma'ruf türlerini içeren, genel bir ifadedir. Allah Teâlâ'ya ibadet, kendini O'na teslim edip O'nun dışındakileri bir tarafa atmak, Allah yolunda cihad, zulüm ve zâlimle mücadele, canı ve malı bu yolda feda etmek, hak ve adalete sarılmak, insafli olmak, güvenilir olmak sâlih ameldir. İyilik ve takvada yardımlaşmak; toplumu ilgilendiren işleri yapmak yine sâlih ameldir. Helal yoldan kazanmak, kişinin ailesine, çocuklarına ve yakınlarına yönelik görevlerini yerine getirmesi de salih ameldir.”¹²⁵

Bir amelin, davranışın amel-i sâlih olarak isimlendirilebilmesi için birtakım şartlar gereklidir. Bu şartlar: İman, ilâhi hükümlere uygunluk, samimiyet, iyi niyet ve Allah'ın rızasının talep edilmesidir. Amel-i sâlih dinin, insan fitratının, akl-ı selimin hayırlı gördüğü davranışlardır.¹²⁶

Hûd sûresinde Hz. Nûh'un inkârcı oğlunu Allah Teâlâ “amel-i gayri sâlih” olarak nitelendirmiştir (Hûd, 11/46). Yani “Oğlun öyle bir kötülük işledi ki kendi bizâtihi kötülük oldu.” demektir.¹²⁷ Hz. Nûh tûfanda oğlu boğulduktan sonra, bir baba şefkatiyle oğlunun âhiretteki durumunu öğrenmek amacıyla Allah Teâlâ'ya yakarıшта bulunmuştur. Bunun üzerine Allah Teâlâ takdirini değiştirerek insanların isteklerine göre hareket etmeyeceğini peygamberine bildirmiş ve onu ilâhî iradeyi hesaba katmadan hareket eden cahillerden olmaması hususunda ikaz etmiştir.¹²⁸

¹²⁴ Bilgiz, “Kur'an'da Amellerin Değer Yönünden Mukayesesi”, s. 137.

¹²⁵ Özdemir, Aydın, *Yapılan Salih Amellerin Ölü İçin Sevap Değeri (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008, s. 2.

¹²⁶ Bilgiz, “Kur'an'da Amellerin Değer Yönünden Mukayesesi”, s.133.

¹²⁷ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 612.

¹²⁸ Bilgiz, “Kur'an'da Amellerin Değer Yönünden Mukayesesi”, s. 141.

10. Tehaddî Kavramı

Tehaddî birisine meydan okumak, karşı gelmek, karşı çıkmak, direnmek, direnç göstermek anlamlarına gelir.¹²⁹ İstilahta tehaddî Kur'an'ın ilâhi kaynaklı olduğunu kabul etmeyenlere Kur'an'ın benzerini getirmeleri konusunda meydan okumasıdır.¹³⁰

“Kur'ân'ı Kerîm, “Eğer kulumuza ‘Muhammed’e’ indirdiğimiz Kur'an hakkında şüphedeyseniz, haydi onun benzeri bir sûre getirin.”¹³¹ şeklindeki tehaddî ile o dönem Arap dâhilerinin dehasını alt üst etmiştir. Bu da Kur'an'ın edebî üstünlüğünün erişilmez olduğunu ortaya koymuştur. Arap toplumunun özünde, hedefinde ve duygularında bulunan coşku ve neşe, onların normal hayatlarındaki konuşmalarının ibareye dökülmesinde de kendini gösteren bir durumdur. Kur'an'ın getirdiği bu yeni edebî sanat Hz. Ömer'in bir anda kalbinde beliren iman kıvılcımları ile İslam dinini seçmesine vesile olmuş, Utbe b. Rebîa'nın bir anda değişmesine ve Velid b. Muğîre gibi belâgat ve şiir ustası birinin “bu öyle bir söz ki, bunu ne insan ne de cin söyleyebilir” demesine sebep olmuştur. Hatta bunun sihir olduğunu ifade etmek suretiyle kendine göre bir çıkar yol bulmaya çalışmıştır. Velid b. Muğîre'nin Kur'an için sihir demesi, insanı büyüleyici, etkisi altına alma özelliği bulunan, insan psikolojisine tesir eden bir söz olmasına yapılan bir vurguyu ifade etmektedir.”¹³²

Kur'an, önce ilâhî kaynaklı bir kitap olduğuna karşı çıkanlara meydan okuyarak onlardan kendisinin bir benzerini getirmelerini istemiştir. Nitekim Kasas sûresinde “*Ey Resûlüm, onlara de ki: Eğer doğru söyleyen kimseler iseniz, Allah katından bu ikisinden (Tevrat ve Kur'an'dan) daha doğru bir kitap getirin de ben ona uyayım.*” (Kasas, 28/49) buyrulmuştur.¹³³ Bu mümkün olmayınca ardından Kur'an “*De ki: Andolsun, bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak üzere insanlar*

¹²⁹ Güneş, Kadir, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Mektep Yayınları, İstanbul, 2011, s. 212.

¹³⁰ Bulanık, Harun, *Nesefî Tefsirinde İ'câzu'l-Kur'an (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2005, s. 66.

¹³¹ Bakara, 2/ 23.

¹³² Erdoğan, İbrâhim Halil, “*Nübüvvetin İspâtı Bağlamında Kur'an'ın Psikolojik İ'câzı*”, Kader Kelâm Araştırmaları Dergisi, Yıl 2017, XV, S. 2, 416.

¹³³ Demirci, *Tefsir Usûlü*, s. 179.

ve cinler bir araya gelseler, birbirlerine destek de olsalar, onun benzerini getiremezler.”¹³⁴ âyetiyle tehdîde bulunmuştur.¹³⁵

Tehaddî içeren âyetlerden biri de Hûd sûresinde geçmektedir. Kur’an, meydan okumayı önceki aşamadan sonra biraz daha aşağıya çekerek on sûresinin benzerinin getirilmesini “*Yoksa onu (Kur’an’ı) kendisi mi uydurdu diyorlar? De ki: Eğer doğru iseniz Allah’tan başka çağırabildiklerinizi yardıma çağırın da siz de onun gibi on sûre getirin.*”¹³⁶ diyerek teklif etmiştir.

Bu meydan okuma, en sonunda da “*Yoksa onu Muhammed uydurdu mu diyorlar? De ki: Eğer sizler doğru iseniz Allah’tan başka gücünüzün yettiklerini çağırın da (hep beraber) onun benzeri bir sûre getirin.*”¹³⁷ âyetiyle bir sûrenin benzerinin getirilmesi teklifiyle Kur’an’da yer almaktadır.

Kur’an’ın üslubu her sûrede, âyette, cümlede ve kelimedede açıkça görülür. Kur’an’ın belagatinden ve fesahatinden anlayan bir bedevî “*Emrolunduğun şeyi (çatlatırcasına) korkmadan anlat*”. (Hicr 15/94) âyetini işittiğinde secde etmiş ve niçin secde ettiği sorulunca da, “Ben bu söze fesahatinden dolayı secde ettim” demiştir. O bedevînin bu ifadesi de Kur’an’ın, insanları üslubu yönüyle hayretler içinde bıraktığının bir göstergesidir.¹³⁸

11. Zulüm Kavramı

Zulüm kelimesinin sözlükteki anlamı bir şeyi kendisine ait olan yerin dışına koymaktır.¹³⁹ Kur’an’da geçen zulüm kelimesinin fiil ve türevleri ile adâlet kavramının zıddı kastedilmektedir.¹⁴⁰ İbn Faris zulmün iki kök manası olduğunu, bunlardan ilkinin ziya ve nurun hilafını, diğersinin de “Bir şeyi kendi yerinden başka yere koymak” mânasını ifade ettiğini belirtir. Kelimenin kullanıldığı bazı Arap

¹³⁴ İsrâ, 17/ 88.

¹³⁵ Demirci, *Tefsir Usûlü*, s. 179.

¹³⁶ Hûd, 11/ 13.

¹³⁷ Yûnus, 10/ 38.

¹³⁸ Bayraktar, *Kıssaların Fıkhı*, s. 39.

¹³⁹ İsfahânî, *Müfredât*, s. 658.

¹⁴⁰ Polater, *Kur’an Açısından Adalet ve Zulüm*, s. 18.

atasözleri şöyledir: “Hastalığı olmadan kesilmiş deveye zulmedimiş olur.”, “Kurdu çoban tutan zulmetmiştir.”, suyu vakitsiz içince de “Su kabına zulmettim.” denilir.¹⁴¹

Zulüm din, ahlâk, hukuk gibi alanlarda terim olarak belirlenmiş sınırları çiğneme, haktan batıla sapma, kendi hak alanının dışına çıkıp başkasını zarara sokma, rızasını almadan birinin mülkü üzerinde tasarrufta bulunma, zorbalık gibi anlamlarda kullanılır.¹⁴² Bazı âlimler zulmü üçe ayırarak geniş bir sınıflandırma yapmıştır:

1- İnsanla Allah arasında olan küfür, şirk ve nifak zulümdür. Allah Teâlâ Lokman sûresinde şöyle buyurur: “*Lokman oğluna öğüt vererek demişti ki: Yavrurum Allah’a ortak koşma, çünkü şirk şüphesiz büyük bir zulümdür.*”¹⁴³

2- İnsanla insan arasındaki zulümdür. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*Günaha dair yol ancak haksızlıkla yeryüzünde haksızlık ederek insanlara zulüm yapanlar üzerinedir, işte onlara acıklı bir azap vardır.*”¹⁴⁴

3- İnsanın kendi kendisine zulmetmesidir. “*Sonra kitâbı, kullarımız arasından seçtiklerimize miras verdik. Onlardan kimisi nefesine zulmedendir.*”¹⁴⁵ âyeti de zulmün insanın kendi kendisine zulmetmesi mânasına örnektir.¹⁴⁶

Zulüm yolunda şımaran, peygamberlerin uyarılarına kulak asmamakla kalmayıp mucizelerini inkâr eden ve peygamberlerine “*Eğer doğru isen tehdit ettiğin azabı getir.*”¹⁴⁷ diyecek kadar zâlim, kâfir ve fâcirlere Allah Teâlâ dünyada cezalarını onları helâk ederek vermiştir.¹⁴⁸

¹⁴¹ Ulutürk, Veli, “*Kur’ân-ı Kerim’de Zulüm Kavramı*”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Erzurum, 1990, s. 120.

¹⁴² Çağrıncı, Mustafa, “*Zulüm*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, XL, 507-509.

¹⁴³ Lokman, 31/ 13.

¹⁴⁴ Şûrâ, 42/ 42.

¹⁴⁵ Fâtır, 35/ 32.

¹⁴⁶ Ulutürk, “*Kur’ân-ı Kerim’de Zulüm Kavramı*”, s. 121-122.

¹⁴⁷ Â’raf, 7/70.

¹⁴⁸ Ulutürk, “*Kur’ân-ı Kerim’de Zulüm Kavramı*”, s. 110.

Hûd sûresinde adı geçen kavimlerin zulmettikleri gerçeği âyetlerde ifade edilmektedir. Nûh kavmi hakkında “Nûh kavmini de peygamberleri yalanladıkları zaman onları da boğduk ve onları insanlara bir ibret yaptık. Zâlimlere acı bir azap hazırladık.”¹⁴⁹, Âd kavmi hakkında “Derken o korkunç ses onları gerçek bir şekilde yakaladı da onları sel süprüntüsü haline getirdik. Zalimler topluluğu Allah’ın rahmetinden uzak olsun.”¹⁵⁰ Semûd kavmi hakkında “Zulmedenleri o korkunç ses yakaladı da yurtlarında çöküp kaldılar.” Lût kavmi hakkında “Vaktâki (azap) emrimiz geldi, oranın altını üstüne getirdik ve üzerine yığın yığın topraksı taşlar yağdırdık.”¹⁵¹ Çünkü oranın halkı zalim kimselerdi.”¹⁵² Medyen kavmi hakkında “Emrimiz gelince Şuayb’ı ve onunla inanmış olanları bizden bir rahmetle kurtardık. Zulmedenleri de korkunç ses yakaladı. Yurtlarında çökekaldılar.”¹⁵³ inen âyetler bu kavimlerin zulmetmeleri sebebiyle de azaba uğradıkları ifade edilmektedir.

¹⁴⁹ Furkan, 25/ 37.

¹⁵⁰ Mü’minûn, 23/ 41.

¹⁵¹ Hûd, 11/ 82.

¹⁵² Ankebût, 29/ 31.

¹⁵³ Hûd, 11/ 94.

B. Hûd Sûresinde Adı Geçen Peygamberler

1.Sûreye İsmi Verilmiş Olan Peygamber Hz. Hûd

İslâmî kaynaklarda şeceresi genellikle Âd b. Us b. Aram b. Sâm b. Nûh'a çıkarılmakta; Âbirle (Tevrat'ta İbrânîler'in atası kabul edilen Eber) aynı kişi sayıldığı gibi onun oğlu olarak da gösterilmektedir.¹⁵⁴ Tevrat'ta Hz. Hûd'dan bu isimle bahsedilmemekte, Nûh'un oğlu Sâm'ın zürriyetiyle ilgili şecere İslâmî kaynaklardakinden farklı olarak Nûh oğlu Sâm oğlu Arpaşad oğlu Şelah oğlu Eber şeklinde gösterilmekte, Eber'in Peleg ve Yoktan adlı iki oğlundan söz edilmektedir.¹⁵⁵ Hûd kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de aynı zamanda kullanıldığı kalıba göre, yani özel isim olarak kullanılmadığı durumlarda fiil veya mastar olarak kullanılırsa Yahudileri ifade eden bir isim olarak da geçer.¹⁵⁶ Hâid kelimesinin çoğulu olan Hûd, "doğru yola dönmek" anlamındaki (هُودًا) hevd kökünden gelmekte olup, "doğru yola dönenler" anlamında Yahudileri ifade eder.¹⁵⁷

Hz. Hûd, Kur'ân-ı Kerîm'e göre Âd kavmine mensup olup, onlara peygamber olarak gönderilmiş bir kişinin adıdır.¹⁵⁸ İslâmî kaynaklarda Hz. Hûd'un İrem'in çocukları arasında babasına en çok benzeyen, esmer, gür saçlı, gülyüzlü olduğu nakledilir. Hz. Hûd rivayete göre Bâbil'de yaşamıştır. İnsanlar arasında farklı dillerin doğması üzerine Âd, Semûd ve diğer bazı kabileler amcaoğulları Âbir ile birlikte Arapça konuşmaya başlamışlar, Âbir'in çocukları diğer insanlara kötü davranınca Allah Teâlâ onlara Hz. Hûd'u peygamber olarak göndermiştir. İlk Arapça konuşanın Hz. Hûd olduğu nakledilir.¹⁵⁹

¹⁵⁴ Harman, Ömer Faruk, "Hûd", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XVIII, İstanbul, 1998, 279-281.

¹⁵⁵ Tekvîn, 10/ 21-25.

¹⁵⁶ Bakara, 2/ 111, 135, 140.

¹⁵⁷ İsfahânî, *Müfredât*, s. 1123.

¹⁵⁸ A'râf, 7/ 65; Hûd, 11/ 50; Şuarâ, 26/ 123-124.

¹⁵⁹ İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ' İmâdudîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, terc. Mustafa Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1994, I, 166; Harman, "Hûd", 279-281.

Âd kavmiyle ilgili sınırlı bilgiler genellikle Kur'an'a dayanmakta, ayrıntılar ise daha çok tefsirlerde bulunmaktadır.¹⁶⁰ Hz. Sâlih ve Hz. Hûd Güney Arabistan'a gönderilen peygamberlerdendir. Daha sonra çeşitli kavimler Bâbil'den değişik yerlere göç etmiş, bu sırada Âd'ın çocukları da Yemen'e göçüp yerleşmişlerdir. Gördüğü bir rüya üzerine Kâbe'yi ziyaret eden Hz. Hûd, daha sonra Yemen'deki Ahkâf bölgesine giderek burada Âd kavmini hak dine davet etmişse de bir sonuç alamamıştır.¹⁶¹ Âd kavmi Hz. Hûd'un gönderildiği Ahkâf bölgesinde yaşamıştır.¹⁶² Bu bölgenin Yemen'in Sahr mıntıkasında denize bakan yüksek kumlu bölge, Arabistan'ın güneyinde Uman ile Mehre arasında bir vadi veya Uman ile Hadramut arasında kalan geniş kum çölü olduğu söylenir. Araplar genellikle yarımadanın güneyindeki kendilerince fazla bilinmeyen kum çölüne bu adı verirlerdi.¹⁶³ Bu kavim tufanda kurtulanlar soyundandı.¹⁶⁴ Tûfandan sonra ilk puta tapanlar bu kavimdi.¹⁶⁵ Kur'an-ı Kerim'in beyanına göre bu kavim muhteşem saraylara,¹⁶⁶ mallara, sürülere ve eşsiz bağ ve bahçelere sahipti.¹⁶⁷ Ahkâf "İrem" olarak ün almıştı.¹⁶⁸ Bu yüzden gurur ve kibre kapılmışlar ve putlara tapmaya başlamışlar ve insanlara zulmederek azgınlık ve taşkınlıkta bulunmuşlardı.¹⁶⁹ Haksızlıkları şiddetlendikçe şiddetlenmişti. İnsanlar Âd kavminin zulmüyle yıllarca inledi.¹⁷⁰ Çünkü onlar zorbaydılar.¹⁷¹ Haklı

¹⁶⁰ Kırca, Celal, "Âd", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, I, s. 334-334.

¹⁶¹ Harman, "Hûd", s. 279-281.

¹⁶² Ahkâf, 46/ 21.

¹⁶³ Işık, Emin, "Ahkâf Sûresi", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, I, 549-550.

¹⁶⁴ Çakan, İsmail; Solmaz Mehmed, *Kur'an-ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2008, s. 59.

¹⁶⁵ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I, 167.

¹⁶⁶ Şuarâ, 26/ 128, 129.

¹⁶⁷ Şuarâ, 26/ 133, 134.

¹⁶⁸ Fecr, 89/ 7-8.

¹⁶⁹ Hûd, 11/ 59; Şuarâ, 26/130.

¹⁷⁰ Çakan, ve diğeri, *Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*, s. 60.

¹⁷¹ Şuarâ, 26/ 130.

haksız demeden dövüp öldürmekteydiler.¹⁷² Âd kavmi yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamış, “*Bizden daha kuvvetli kim vardır?*” demişlerdi.

Allah, Hz. Hûd’u bu kavme peygamber olarak göndermiş, fakat kavmi onu yalanlayarak kendisine karşı çıkmıştır.¹⁷³ Hz. Hûd soyca onlara kardeştir.¹⁷⁴ Hz. Hûd’un onları uyarması, Allah’ın kendilerine verdiği nimetleri onlara hatırlatarak ona inanmalarını istemesine karşı onlar, “*İster öğüt ver ister verme, bizce birdir, farketmez*”¹⁷⁵ diyerek kendilerine yapılan ikazları dinlememişlerdir. Hz Hûd’a “*Tehdit ettiğin azabı getir*” diyerek kendisine meydan okumuşlardır.¹⁷⁶ “*Onlar azabı uzak görmekteydiler.*”¹⁷⁷ İsyân ve inkârlarının cezası olarak Allah, önce yağmurlarını keserek kuraklık sebebiyle ünlü İrem bağlarını kurutmuş, daha sonra kasıp kavuran bir rüzgârla onları cezalandırmıştır.¹⁷⁸ Hz. Hûd ve O’na inanan mü’minler ise bu felâketten kurtulmuşlardır.¹⁷⁹ Kur’an’da “*Ey Muhammed, hiçbir memlekette benzeri kurulmamış olan sütunlara sahip İrem şehrinde oturan Âd kavmine ne ettiğini görmedin mi?*” ifadeleri yer almaktadır.

¹⁷² Hûd, 11/ 59.

¹⁷³ Â’râf, 7/ 65; Hûd, 11 /50; Şuarâ, 26/ 123, 126.

¹⁷⁴ Çakan, ve diğeri, *Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*, s. 60.

¹⁷⁵ Şuarâ, 26/ 136.

¹⁷⁶ Ahkâf, 46/ 22.

¹⁷⁷ Hâkka, 69/ 6; Hûd, 11/ 58-60.

¹⁷⁸ Ahkâf, 46/ 24-25; Kamer 54/ 19-21.

¹⁷⁹ A’râf, 7/ 72.

2.Sûrede Adı Geçen Diğer Peygamberler

2.1. Hz. Nûh

Hz. Nûh'un adı İbrânîce'de Noâh, Yunanca'da Nôe şeklindedir.¹⁸⁰ Tevrat'a göre babası Lamek, “*Rabbin lânetlediği bu toprak yüzünden çektiğimiz eziyeti, harcadığımız emeği bu çocuk hafifletip bizi rahatlatacak.*” diyerek oğluna Nûh adını vermiştir.¹⁸¹ Tevrat'a göre Hz. Nûh, Âdem'in yaratılışından 1056, vefatından 126 yıl sonra doğmuştur. Hayatının ilk 500 yılı hakkında Kitâb-ı Mukaddes'te bilgi yoktur. Tevrat'ın naklettiğine göre Hz. Nûh zamanında insanlar çok bozulmuştu, yeryüzünde kötülük hüküm sürüyordu.¹⁸² “Bunlar kötülükte öylesine ileri gitmişlerdi ki Tanrı insanı yarattığına pişman olmuş ve büyük bir tufanla bütün insanlığı, hayvanları, sürüngenleri ve göğün kuşlarını helâk etmeye karar vermişti. Sadece Nûh, Rabbin gözünde lütuf bulmuştu, çünkü Nûh sâdık ve kâmil adamdı ve Allah ile yürüyordu.”¹⁸³

Hz. Nûh, insanların ikinci atası kabul edilmektedir.¹⁸⁴ Kur'an, Hz. Nûh ve ona inananlar için “*Hem zürriyetini bâkî kalanlar kıldık.*”¹⁸⁵ ifadelerini kullanmaktadır.

Hz. İdrîs yüce bir makama yükseltildikten sonra insanlar putlara tapmaya başlamışlardı. Allah Teâlâ onlara Hz. Nûh'u peygamber olarak gönderdi.¹⁸⁶ Zira Hz. Nûh, insanların puta taptıkları, sapıklık ve küfür yoluna girdikleri bir zamanda Allah Teâlâ tarafından kullara rahmet olarak gönderildi.¹⁸⁷ Hz. Nûh'a yalnız oğulları “Sâm,

¹⁸⁰ Harman, Ömer Faruk, “*Nûh*”, DİA, Türkiye Diyanet İşleri Yayınevi, İstanbul, 2007, XXXIII, 224.

¹⁸¹ Tekvîn, *Kutsal Kitap*, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2014, 5/ 29.

¹⁸² Harman, “*Nûh*”, s. 225.

¹⁸³ Tekvîn, 6/ 1-9,17.

¹⁸⁴ Köksal, Mustafa Âsım, *Peygamberler Tarihi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993, I, 108.

¹⁸⁵ Sâffât, 37/ 77.

¹⁸⁶ Cevdet, Ahmed, *Kıyas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, sadeleştiren Ali Arslan, Hikmet Neşriyat, İstanbul, 2011, s.14.

¹⁸⁷ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I, 138.

Hâm, Yâfes” ile eşleri ve başka az kimseler iman etti. Hatta Yâm adındaki oğlu dahi iman etmedi. Hz. Nûh kavmine nasihat ettikçe, onlar da onu tahkir ve alay ettiler.¹⁸⁸

Allah Teâlâ'nın yeryüzü halkından putlara tapan müşriklere göndermiş olduğu ilk peygamber Hz. Nûh'tur.¹⁸⁹ Nûh kavminin puta tapan bir kavim olduğunu “*Sakın ha, tanrılarınızı terk etmeyin, bilhassa Ved'di, Süvâ'yı, Yeğûs'u, Yeûk'u ve Nesr'i terk etmeyin.*”¹⁹⁰ âyeti açıkça ifade etmektedir. Kaynakların belirttiğine göre putperestlik Nûh kavmine şöyle girmiştir: Hz. İdrîs kendisinden sonra insanları irşâd ile ümmetinden bazı din âlimlerini görevlendirmişti. Bu âlimler, Arap yarımadasının çeşitli bölgelerinde dağınık halde oturan insanlara doğru yolu göstermek için ellerinden gelen gayreti gösteriyorlardı. Halk onlarla konuşmaktan, görüşmekten zevk alıyor ve faydalar elde ediyordu. O âlimlerin birer birer ölmesi insanlar arasında derin üzüntü meydana getirmişti. Halk onları hayırla anmak için âlimlerin meydana heykellerinin dikilmesi ve evlere resimlerinin asılması üzerinde anlaştılar. Ved, Süvâ, Yeğûs, Yeûk ve Nesr isimindeki âlimlerin söz ve öğütlerini birbirlerine heykellerin etrafında anlatıyorlardı. Güzel niyetle başlayan bu durum amacından saptı. Resim ve heykeller araç değil, amaç olmaya başladı. Böylece yeryüzünde Allah'ı unutup putlara tapma olayı başlamış oldu.¹⁹¹

¹⁸⁸ Cevdet, *Kıyas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, s.14.

¹⁸⁹ İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ' İmâdudîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dimaşkî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, terc Bekir Karlağa, Bedrettin Çetiner, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1995, VIII, 3919.

¹⁹⁰ Nûh, 71/23.

¹⁹¹ Yılmaz, Ali Rıza, *Kur'ân-ı Kerîm'deki Âsi Kavimlerin Helâk oluş Sebepleri ve Ortak Yönleri (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2007, s. 12.

2.2. Hz. Sâlih

Hz. Sâlih'in Kur'ân-ı Kerîm'de Semûd kabilesine peygamber olarak gönderildiği bildirilmektedir.¹⁹² Hz. Sâlih'in, kavminin en itibarlı ailesine mensup olduğu rivayet edilir. Şeceresi İslâm kaynaklarında Nûh oğlu Sâm oğlu İrem oğlu Âmir (Âbir) oğlu Semûd oğlu Hâzir oğlu Ubeyd oğlu Mâşih (Masih) oğlu Esif (Âsif) oğlu Ubeyd oğlu Sâlih şeklinde Hz. Nûh'a bağlanır. Sâlih peygamber, kendi milleti arasında güvenilir, hastaları ziyaret eden, zayıfları ve yoksulları gözeten, hayır işleriyle uğraşan bir kişi olarak tanınır.¹⁹³ Kur'an'da "*Bundan önce sen bizim için ümit beslenir bir zât idin.*" ifadesi yer almaktadır.¹⁹⁴

Semûd kabilesinin kökenine ilişkin çeşitli görüşler vardır: Bazı şarkiyatçılar bir Yahudi kabilesi olduğunu ileri sürerken, İslâm kaynaklarında Hz. İsmâil'den önceki döneme ait olan, soyu kesilmiş eski Arap kabilelerinden biri olarak yer alır. Âd kavmiyle aynı soydan olan kabile mensupları Sam'ın oğlu İrem'de birleşirler ve Âd kavminin bakiyesi olduklarından ikinci Âd (Âd-ı Uhrâ) olarak da bilinirler.¹⁹⁵ Semûd kavmi, önceleri tevhid inancına sahip olmakla birlikte, daha sonra putlara tapan ve azarak yeryüzünde fesat çıkaran bir kavimdir. Âd kavmi helâk olduktan sonra, o civara Semûd kavmi hâkim olmuştur. Çok uzun ömür yaşadıkları söylenen bu kavim, Hicaz'ın kuzeyinde yer alan Hicr bölgesinde, dağlarda yontmuş oldukları gelişmiş mağara-evlerde refah içerisinde yaşamaktaydılar.¹⁹⁶

Hz. Sâlih, kavmini ortaksız olan bir Allah'a kulluk etmeye, putlara tapmaktan vazgeçmeye ve hiçbir şeyi ona ortak koşmamaya çağırmıştır. İçlerinden küçük bir grup ona iman etmiş, çoğunluğu inkâr etmiş ve onu öldürmeye yeltenmişlerdir.¹⁹⁷

¹⁹² A'râf, 7/ 73; Neml 27/ 45.

¹⁹³ Güç, Ahmet, "*Sâlih*", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009, XXXVI, s. 32-33.

¹⁹⁴ Hûd, 11/ 62.

¹⁹⁵ Güç, "*Sâlih*", s. 32-33.

¹⁹⁶ Gürer, Dilaver, "*Mesnevî'ye Göre Hz. Sâlih'in Devesinin ve Semûd Kavminin Helâkının Tasavvufî Anlamı*", Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl 2016, S. 37, s. 260.

¹⁹⁷ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I, 183.

2.3. Hz. Lût

Hz. Lût, Hz. İbrâhim'in yeğeni, yani kardeşi Haran'ın oğludur.¹⁹⁸ İslâm öncesi Arap toplumunda bilinmeyen Lût kelimesinin İbrânîce veya Süryânîce olduğu ileri sürülmektedir.¹⁹⁹

Haran, Ur şehrinde öldükten sonra Terah oğlu İbrâhim'i, gelini Sâre'yi ve torunu Lût'u alarak Harran'a gelmiş, Terah Harran'da öldükten sonra Hz. İbrâhim yeğeniyle birlikte Ken'ân diyarına gitmiştir.²⁰⁰ Hz. İbrâhim'le yanındaki muhacirler Bâbil'den ayrılınca Harran'a varıp bir müddet orada oturmuş, oradan Ürdün'e, oradan da Mısır'a gitmişlerdir. Şam'a dönmek üzere Mısır'dan ayrılmışlardır.²⁰¹ Mısır'dan tekrar Ken'ân diyarına dönen Hz. İbrâhim ile Hz. Lût'un çok miktarda koyun ve sığır sürüleri vardır. Buna karşılık bölgede az sayıda kuyu bulunduğu için adamları arasında tartışmalar çıkınca Hz. Lût onlardan ayrılarak verimli Erden havzasına yönelmiş ve Sodom çevresinde çadırlarını kurmuştur.²⁰² Tevrat'a göre Sodom halkı Rabb'e karşı günahkârdır; orada her türlü ahlaksızlık, özellikle de cinsî sapıklık yaygındır.²⁰³ Lût kavminin diğer tüm kavimlerden farklı olan yönü cinsel ahlaksızlığı temsil etmeleri ve herkesin gözü önünde en mahrem fiilleri yapmakta beis görmemeleridir.²⁰⁴ Lût kavminin bu davranışları sonucu helâk edilmeleri Kur'ân-ı Kerîm'de "*Biz Lût'a şu kesin emri vahyettik: Bu kâfirler sabaha çıkarken muhakkak kökleri kesilmiş olacaktır.*"²⁰⁵ ifadeleriyle dile getirilmektedir.

¹⁹⁸ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 245.

¹⁹⁹ Harman, Ömer Faruk, "*Lût*", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, XXVII, s. 228.

²⁰⁰ Tekvîn, 11/ 27; 12/ 5.

²⁰¹ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 246.

²⁰² Harman, "*Lût*", 228.

²⁰³ Tekvîn, 13/ 13; 18/ 20; 19/ 4-5.

²⁰⁴ Çimen, *Niçin Helâk Oldular*, s. 264.

²⁰⁵ Hicr, 15/ 66.

2.4. Hz. İbrâhim

Hz. İbrâhim, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm tarafından en büyük ata ve temel referans noktası kabul edilir.²⁰⁶ O'nun adı daima dua, saygı ve hürmetle anılır. Ulûl-azm peygamberlerdendir.²⁰⁷

Kur'an'da babasının adı Âzer olarak geçmekte ve onun putperest olduğu bildirilmektedir.²⁰⁸

Hz. İbrâhim'in ismi Tevrat'ın bazı bölümleriyle (Tekvîn, 11/26-17/49) Nehemya (9/7) ve I. Tarihler'de (1/27) Avram (Abram), Ahd-i Atık'in diğer yerlerinde Avraham (Abraham) olarak geçmektedir. Tevrat'a göre İbrâhim'in adı önce "ulu ata" mânasında Abram iken, daha sonra "milletlerin babası" anlamında Abraham'a dönüşmüştür.²⁰⁹

İbrâhim ismi, Kur'an'da altmış dokuz yerde geçmektedir. Arap dilcileri "İbrâhim" kelimesinin Arapça olmadığını kabul ederek kaynağını araştırmışlardır. Kelimenin Süryânice olduğunu ve "merhametli baba" anlamına geldiğini kaydetmişlerdir. Ancak çağdaş araştırmacılar kelimenin aslının İbrânice Abraham olduğunu belirtmektedirler.²¹⁰

Tevrat'a göre Hz. İbrâhim'in doğduğu yer Keldâniler'in yurdu olan Ur'dur.²¹¹ Arapça kaynaklar ise Hz. İbrâhim'in Babil'de doğduğunu söylemektedir.²¹²

Yıldızlara tapan bir halk olan Babil halkına Allah Teâlâ, Hz. İbrâhim'i göndermiş, O'na yirmi sayfa vermiştir. Hz. İbrâhim kavmini Allah'ın birliğine çağırmıştır. Onlar hem inanmamışlar, hem de Nemrût onu ateşe atmıştır. Allah Teâlâ

²⁰⁶ Harman, Ömer Faruk, "İbrâhim", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, XXI, 266-272.

²⁰⁷ Tabbâra, Afif Abdülfettah, *Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz*, Gonca Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 119.

²⁰⁸ En'âm, 6/ 74.

²⁰⁹ Harman, "İbrâhim", s. 266-272.

²¹⁰ Harman, "İbrâhim", s. 266-272.

²¹¹ Tekvîn, 11/ 28.

²¹² Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler*, s. 120.

onu korumuş, ateş onu yakmamıştır. Bazıları bu mucizeyi görüp iman etmiştir. Sonra Hz. İbrâhim müminlerle beraber Şam'a, ordan Mısır'a, ordan da Ken'ân'a göç etmiştir. Ve Ken'ân'a yerleşmiştir.²¹³

2.5. Hz. Şuayb

Hz. Şuayb'ın nesebi Şuayb b. Mikâil b. Yeşcür b. Medyen b. İbrâhim (a.s) dır. Hz. Şuayb'ın annesi Hz. Lût'un kızı Mikâil'dir. Hz. Şuayb, Hz. Mûsa'nın kayınpederidir.²¹⁴ İbn Sa'd (ö. 230/845) kendisinin Hz. İbrâhim'in soyundan geldiğini söyler.²¹⁵ Hz. Şuayb Arap asıllı dört peygamberden biridir. Bu peygamberler Hûd, Sâlih, Şuayb ve Hz. Muhammed'dir. Mensup olduğu kavim Medyen halkıdır. Medyen Lût gölüne yakın Şam'ın Hicaz'a bakan bölgelerinden Maan'da bulunuyordu.²¹⁶ Medyen Hz. İbrâhim'in üçüncü hanımı Katurâ'dan doğan oğludur.²¹⁷

Kur'an'da geçtiği üzere Hz. Mûsâ, Hz. Şuayb'a hizmet etmiş ve kendisine damat olmuştur (Kasas, 28/27). Mûsa'yı çoban tutması için babasına, "Bu adam güçlü ve güvenilir biri" diyerek referans olan Hz. Şuayb'ın kızı Safura, Hz. Mûsa ile evlenmiştir. Hz. Şuayb'la Hz. Mûsâ arasında önemli bir yakınlık vardır. Hz. Mûsâ, Hz. Şuayb'ın yanında sekiz sene çobanlık yapmıştır.²¹⁸

Şuayb ismi "şa'b" kabile, halk anlamına gelir.²¹⁹ Hz. Şuayb'ın adı Tevrat'ta Yitro olarak geçer.²²⁰ Hz. Şuayb'ın büyük annesi Hz. Lût'un kızıdır. Hz. Şuayb'ın iki kızı vardır, büyüğünün adı Safûrâ'dır.²²¹

²¹³ Cevdet, *Kıyas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, s. 15.

²¹⁴ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 327.

²¹⁵ Ümit, Mehmet, "Şuayb", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2010, XXXIX, 222-223.

²¹⁶ Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler*, s. 229.

²¹⁷ Eren, Cüneyt; Yıldız, Muharrem, "Kur'ân-ı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes'te Şuayb Aleyhisselâm", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Yıl 2002, S. 2, s.113; Mevdûdi, Ebu'l-Âlâ, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2019, s. 376.

²¹⁸ Eren ve diğeri, "Kur'ân-ı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes'te Şuayb Aleyhisselâm", s. 111-112.

²¹⁹ Ümit, "Şuayb", s. 222-223.

Hız. Şuayb çok fasih Arapça konuŐurdu. Peygamber Efendimiz (S.A.V) onun için ‘‘Hatıbu’l-Enbiyâ’’ ifadesini kullanmıŐtır.²²² Kavmine karşı g zellekle yaptığı uyarılardan ve  g tlerden dolayı da bu unvanın verildiği söylenir. Hatıbu’l- Enbiyâ peygamberlerin hatibi demektir.²²³ Kur’ân-ı Kerîm’de Şuayb adı on bir yerde geçer.²²⁴ Hız. Şuayb’ın gönderildiği kavmin adı Medyen²²⁵ ve Eyke²²⁶ Şeklinde zikredilir. Hız. Şuayb’ın Medyen halkına gönderilmesinden bahseden âyetlerde Şuayb’dan ‘‘Onların kardeşi’’ diye söz ederken, Eyke halkına gönderildiğine ilişkin âyette böyle bir ifade kullanılmamıŐtır. Hem bu bilgiden hareketle, hem de Medyen halkının Şiddetli bir deprem ve sesle, Eyke halkının da gölge günü azabıyla yok edilmesi bilgisinden hareketle bazı âlimler Hız. Şuayb’ın Medyen halkına ve Eyke halkına olmak üzere iki defa risâletle g vlelendirildiğini bildirmektedir.²²⁷

İslâm kaynaklarında Hız. Şuayb’ın risâlet görevi yaptığı yerin H d ve Sâlih peygamberlerin yurdu gibi Kuzeybatı Arabistan ve Akabe körfezinin doğu kıyıları olduğu kabul edilir.²²⁸

Kur’ân-ı Kerîm’e göre Medyen halkına mensup olan ve bu halka peygamber olarak gönderilen Hız. Şuayb, kavmini çok tanrıılıktan uzaklaştırıp Allah’a tapmaya çaĐırmıŐ; ölçü ve tartıda, alıŐveriŐte haksızlık yapmak, ülkede bozgunculuk çıkarmak, tehditle insanları Allah’ın yolundan alıkoymak gibi tutum ve davranışlara son vermelerini istemiştir.²²⁹ Hız. L t’un tıpkı Sodomluların doymak bilmeyen Şehvet duygularını dizginlemek istemesi gibi, Hız. Şuayb da Medyenlilerin doyumsuz bir noktaya ulaŐmıŐ mal ve mülk sevgilerini, hel l yoldan elde edilecek kazançla sınırlı

²²⁰ ıkıŐ, 3/ 1.

²²¹ Eren ve diğeri, ‘‘Kur’ân-ı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes’te Şuayb Aleyhisselâm’’, s. 111.

²²² Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, IV, 2805-2809.

²²³ Eren ve diğeri, ‘‘Kur’ân-ı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes’te Şuayb Aleyhisselâm’’, s. 111.

²²⁴  mit, ‘‘Şuayb’’, 222-223.

²²⁵ A’râf, 7/ 85; H d 11/ 84; Ankebût 29/ 36.

²²⁶ Şuarâ, 26/ 177.

²²⁷  mit, ‘‘Şuayb’’, s. 222.

²²⁸  mit, ‘‘Şuayb’’, s. 222.

²²⁹ A’râf, 7/ 85-86; H d 11/ 84-87.

tutmaya çalışmıştır. Ancak Medyenliler belki de tarihin gördüğü en kapitalist toplum olduğu için, peygamberin bu çabalarına çok şiddetli bir şekilde karşı çıkmışlardır.²³⁰

Hız. Şuayb, Medyenlilere yaptığı gibi ticaret ahlakına uymaları, ölçü ve tartıda dürüst davranmaları, bozgunculuk yaparak düzeni bozmamaları uyarısında bulunmuştur.²³¹ Eyke halkı da peygamberlerini yalancılıkla suçlamıştır.²³² Medyen halkının helâkından sonra, Eyke halkı da, yedi gün süren şiddetli sıcak ve ateşle helâk edilmişlerdir.²³³

2.6. Hız. Mûsâ

Hız. Mûsâ Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm'a göre büyük bir peygamber ve İsrâiloğulları'nı Firavun'un zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşturan bir liderdir.²³⁴ Hız. Mûsâ Ulu'l-azm peygamberlerdendir.²³⁵

Mûsâ adının İbrânice'deki karşılığı Moşeh olup kelimenin nereden geldiği tartışmalıdır.²³⁶

Yahudilik'te Tevrat'a göre Mûsâ, Levi kabilesinden Amram ve Yokebed'in oğludur, Mısır'da doğmuştur. Şeceresi Ya'küb oğlu Levi oğlu Kehat (Kohat) oğlu Amram oğlu Mûsâ olup, Amram babasının kız kardeşi Yokebed ile evlenmiş (yahudi inancına göre o dönemde hala ile evlenmek yasak değildi), bu evlilikten Miryam, Hârûn ve Mûsâ dünyaya gelmiştir. Buna göre Mûsâ'nın hem annesi hem babası Levi soyundandır. Üç kardeşin en büyüğü Miryam, en küçüğü de Hârûn'dan üç yaş küçük olan Mûsâ'dır.²³⁷

²³⁰ Çimen, *Niçin Helâk Oldular*, s. 279.

²³¹ Şuarâ, 26/ 181- 182.

²³² Şuarâ, 26/ 176.

²³³ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 330.

²³⁴ Harman, Ömer Faruk, "Mûsâ", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, XXXI, 207-213.

²³⁵ Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler*, s. 249.

²³⁶ Harman, "Mûsâ", s. 207-213.

²³⁷ Harman, "Mûsâ", s. 207-213.

Mûsâ doğmadan önce Firavun bir rüya görmüş ve bu rüyanın yorumu İsrailoğulları'ndan doğacak bir erkek çocuğun onun sonunu getireceği şeklinde yapılmıştı. Firavun tüm erkek çocukların öldürülmesini emretmiş, daha sonra bu işi bir yıl öldürüp bir yıl sağ bırakma şeklinde sürdürmüştü. Mûsâ da erkek çocuklarının öldürüldüğü bir senede dünyaya gelmişti.²³⁸ Mûsâ dünyaya geldikten sonra, Allah Teâlâ annesine, çocuğunu belli bir süre emzirmesini, başına bir şey gelmesinden korktuğu zaman da, onu bir sandığa koyarak suya bırakmasını, âkıbetinden endişe etmemesini, kendisinden ayrıldığı için üzülmemesini, onu kendisine geri getireceğini ve onu peygamber yapacağını ilham yoluyla bildirmiştir.²³⁹ Annesi Mûsâ'yı suya bırakmış ve su onu Firavun'un sarayına sürüklemişti.²⁴⁰ Firavun o dönemdeki politikasına uygun olarak İsrâiloğullarından olduğunu anladığı çocuğu öldürmek istedi; ama karısı erkek evlatları olmadığı için çocuğu yanlarına almayı teklif etti ve Firavun'un onu öldürmesine engel oldu.²⁴¹

Firavun'un öldürülmesini emrettiği bu çocuğu sarayına almış, yaşatılması için imkânları seferber etmişti.²⁴²

Mûsâ Mısırlı ile kavga eden İbrâni asıllı bir kişiye yardım ederken kaza ile Mısırlı'yı öldürmüş, ertesi gün aynı İbrâni'nin kavgasına şahit olmuş, İbrâni Mûsâ'nın bir Mısırlı'yı öldürdüğünü açıklamıştı. Firavun bu olayı duyunca Mûsâ'nın öldürülmesini emretmiş, Mûsâ da Medyen'e kaçmıştı.²⁴³

Mûsâ Medyen'de davalarını sulayan bir insan topluluğuna rastgeldi. Burada koyunlarını sudan alıkoyan iki kız gördü, bu durumun nedenini sordu. Onlar da çobanlar çekilene kadar koyunları sulayamayacaklarını, babalarının da çok yaşlı olduğu için bu işi yapamadığını söylediler. Mûsâ onlara yardım etti. Kızlardan biri

²³⁸ Güngör, Ömer Faruk, *Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Mûsâ'nın Eğitimi (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2019, s. 9.

²³⁹ Ay, *Kur'an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak*, s. 131-132.

²⁴⁰ Güngör, *Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Mûsâ'nın Eğitimi*, s. 11.

²⁴¹ Ay, *Kur'an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak*, s. 132.

²⁴² Güngör, *Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Mûsâ'nın Eğitimi*, s. 11.

²⁴³ Harman, "Mûsâ", s. 207-213.

ona gelerek, babasının ücretini vermek için onu yanına çağırdığını söyledi. Daha sonra kızlardan biri onu ücretli tutması için babasına teklifte bulundu. Kızlardan birinin babası ona sekiz yıl yanında çalışması karşılığında kızlarından biriyle nikâhlanmasını teklif etti.²⁴⁴ Mûsâ Medyen’de yıllarca kaldı.²⁴⁵

Mûsâ kayınpederiyle anlaştığı süre sona erince ailesini de yanına alarak Medyen’den ayrıldı. Tûr dağı etrafında bir ateş yandığını gördü, ailesini oldukları yerde bırakarak ateşin yandığı yere yöneldi.²⁴⁶ Orada peygamber olduğunu öğrendi. Sonra Allah Teâlâ, ona bazı mucizelerini gösterdi.²⁴⁷

Peygamberler, önce halkını tebliğ için gönderilirken, Hz. Mûsâ’ya ilk olarak Firavun’a gitmesi söylenmiştir.²⁴⁸ Onunla birlikte kardeşi Hârûn da peygamberlikle görevlendirildi. Ancak Hz. Mûsâ’nın yaptığı öğütler, Firavun ve kavmine fayda vermedi, aksine iman edenlere karşı işkencelerini artırdı. Allah Teâlâ Firavun ve kavmini kuraklık, kıtlık, tahıl ve meyve noksanlığı ile cezalandırdı.²⁴⁹ Üzerlerine sel, çekirge, haşere, kurbağa ve suların kana dönüşmesi gibi musibetler yolladı.²⁵⁰

Hz. Mûsâ’ya Mısır’dan çıkması için ilâhi emir geldi ve kavmiyle Filistin’e doğru yola çıktı.²⁵¹ Mûsâ asasıyla denize vurdu ve deniz yarıldı. İsrâiloğulları denizi geçti; ama Firavun ve askerleri boğuldu. İsrâiloğulları denizi geçtikten sonra Tûr’a geldiler.²⁵² Hz. Mûsâ Sînâ Dağı’na otuz ve on günlük süreyle çağrıldı. Orada kendisine içerisinde öğütler ve hükümler olan levhalar verildi.²⁵³

²⁴⁴ Kasas, 28/ 23-26.

²⁴⁵ Tâhâ, 20/ 40.

²⁴⁶ Ay, *Kur’an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak*, s. 134.

²⁴⁷ Tabbâra, *Kur’an’da Peygamberler*, s. 258.

²⁴⁸ Güngör, *Kur’ân-ı Kerîm’de Hz. Mûsâ’nın Eğitimi*, s. 15.

²⁴⁹ Tabbâra, *Kur’an’da Peygamberler*, s. 260-261.

²⁵⁰ Ay, *Kur’an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak*, s. 137.

²⁵¹ Tabbâra, *Kur’an’da Peygamberler*, s. 275.

²⁵² Harman, “*Mûsâ*”, s. 207-213.

²⁵³ Ay, *Kur’an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak*, s. 139.

İKİNCİ BÖLÜM

HÛD SÛRESİNİN TEFSİRİ

Bu bölümde Hûd Sûresinde yer alan konular, âyet sırasına göre anlam bütünlüğü oluşturacak şekilde gruplandırılarak tefsirleri verilecektir.

A.Hûd Sûresinin 1.-24. Âyetlerinin Tefsiri

Çoğu Mekke'de nâzil olan 29 sûrenin başında ya bir âyet, ya da bir âyetin başlangıcı olarak hurûf-ı mukattaa harfleri yer alır. Bunlar Arap alfabesinin 14 harfidir ve bazı sûrelerin başında tek harf olarak, bazılarının başında ise birden fazla harfin yan yana dizilişi şeklinde yer almışlardır. Bu harflerin Kur'an'dan bir âyet veya âyet parçası olduğunda şüphe yoktur. Sıradan insanların mânalarını ve kullanılış maksatlarını bilmekle mümkün olmayan bu harflere müteşâbihat denir.²⁵⁴

Hûd sûresi, mukatta harfleriyle başlayan sûreler arasında yer almaktadır. Râzî'ye göre başında heca harfleri bulunan her sûrenin başında kitab, tenzîl veya Kur'an lafzı gelmektedir. Kendisinde Kur'an, kitab ve tenzîl lafızlarının yer aldığı sûrelerin bu harflerle başlamasının hikmeti şudur: Kur'an büyüktür. Onu inzal etmek ağır bir iştir. Kur'an'ın yazılması da zor bir yükür. Nitekim Allah "*Şüphesiz sana ağır bir söz bırakacağız.*"²⁵⁵ buyurmuştur. Başında Kur'an, kitab ve tenzîl sözünün geçtiği her sûrede, bunlardan önce muhatabı, onu dinlemeye sevkedecek bir uyarıcı söz getirilmiştir.²⁵⁶

Hûd sûresi, huruf-u mukattâdan sonra âyetleri muhkem kılınmış ve kendisine herhangi bir bozukluk ve çelişkinin söz konusu olmadığını ve Kur'ân-ı Kerîm'in

²⁵⁴ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, I, 68-69.

²⁵⁵ Müzzemmil, 73/ 5.

²⁵⁶ Gökkır, Bilal, *Meryem Sûresi Tefsiri Metin ve Yorum İncelemesi*, Fecr Yayınları, Ankara, 2012, s. 51.

yüceliğini göstererek başlar.²⁵⁷ Sûrenin ilk iki âyetinde tevhid, Kur'an, risâlet söz konusu olmuştur.²⁵⁸

1. Kur'an'ın Muhkem Olması

1. Âyet

الرَّ كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ

EliĢ, Lâm, Râ. (Bu) 'mutlak hikmet sahibi', 'her şeyden haberdar' (Hakîm, Habîr) tarafından âyetleri muhkemleştirilmiş, sonra da açıkça bildirilmiş bir kitaptır.

أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ “Âyetleri muhkemleştirilmiş” yani sağlam ve muntazam bir bina gibi hiçbir çelişki ve eksik-gedik bulunmayan sapasağlam bir dizilişle (nazımla) dizilmiş²⁵⁹ demektir. Bir görüşe göre âyetlerin sağlam kılınmasından maksat, onların başka bir kitap tarafından neshedilmemiş (hükmü değiştirilmemiş, kaldırılmamış) olmasıdır. Tevrat, İncil ve benzeri ilâhî kitaplardan önce inmiş olanın hükmü bir sonrakiyle neshedildiği gibi Kur'an ile de neshedilmiştir.²⁶⁰ Kur'an âyetleri neshten (değiştirilmekten) korunmuştur.²⁶¹ Birçok müfessirin tercih ettiği görüşe göre, bununla âyetlerinin sağlam olduğu, bir bozulma ve değişime uğramadığı ve onlara bâtılın karışmadığı kastedilmiştir.²⁶²

ثُمَّ فُصِّلَتْ “Tafsil edilerek açıklanmış” yani onda helal, haram ve kulların dünya ve ahiret işlerinde muhtaç oldukları şeyler açıklanmıştır.²⁶³ Her temel ilke Allah'ın vahyinde yer almaktadır ve ayrıca daha fazla örneklendirilip detaylı bir şekilde

²⁵⁷ Sâbûnî, *Safvetu't-Tefâsîr*, III, 69.

²⁵⁸ Tuncer, Faruk, *Kur'an Bütünlüğü Açısından Sûrelerin Baş Tarafı ile Sonu Arasındaki Münâsebet (Basılmamış Doktora Tezi)*, İstanbul, 2000, s. 252.

²⁵⁹ Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer b. Muhammed el-Hârizmî, *el-Keşşâf an Hakâiki Havâmizi't-Tenzil ve Uyûni'l-Ekâvil fi Vücûhi't-Te'vîl*, Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut, 1407/1987, II, 377.

²⁶⁰ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III, 146.

²⁶¹ Ebüssuûd, Muhammed b. Muhyiddin Muhammed b. Mustafa el-İmâdî, *İrşâdu'l-Akli's-selîm*, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, tsz, IV, 182; Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 584-585.

²⁶² Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 584-585.

²⁶³ Sâbûnî, *Safvetu't-Tefâsîr*, III, 76.

açıklanmaktadır.²⁶⁴ Kur'an, hükümler, deliller, öğütler ve kıssalar gibi bölümlere ayrılmıştır.²⁶⁵

2. Hz. Peygamber'in Beşîr ve Nezîr Olması

2.Âyet

أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ

Allah'tan başkasına kulluk etmeyesiniz diye... Şüphesiz ben, size O'nun tarafından gönderilmiş bir uyarıcı ve müjdeciyim.

Mesaj “Küfrü ve Allah'tan başkasına tapmayı terk etmediğiniz takdirde sizi O'nun azabıyla uyarıyorum, O'na iman ve ibadet ettiğiniz takdirde O'nun mükâfatını size müjdeliyorum.”²⁶⁶ demektir. Hz. Muhammed'in mesajı, bütün peygamberlerin mesajında olduğu gibi kötülüğe karşı uyarmakta, Allah'a iman ve güven duyacak olan herkese Allah'ın rahmetinden ve lütfundan sevindirici haberleri sunmaktadır. Uyarıcı ve müjdeleyici olmak bu sûrede açıklayıcı bir şekilde nasihat edilmiştir.²⁶⁷

3. Tевbe ve İstiğfar

3.Âyet

وَأَن اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ

Ayrıca sizi bağışlaması için Rabbinize dua edip sonra O'na tevbe edesiniz... O da belli bir süreye kadar sizi güzel bir yaşayışla yaşatsın; fazilet sahibi bütün lütüfkârlara fazla fazla versin. Yüz çevirerseniz, başınıza gelecek büyük bir günün azabından sizin adınıza endişe ederim.

“Belli bir süreye” yani sizi vefat ettirinceye kadar demektir.²⁶⁸

²⁶⁴ Abdullah, Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, Tahrike Tarsile Qur'an, Newyork, 1988, 514.

²⁶⁵ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 182.

²⁶⁶ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 183.

²⁶⁷ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 514.

²⁶⁸ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 378; Süyûtî, Ebu'l-Fazl Celâluddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr b. Muhammed El-Hudayrî es-Süyûtî, *Tefsîru'l-Celaleyn*, Dâru'l-Hadîs, Kahire, tsz. I, 284.

İstiğfar, Allah Teâlâ'dan uygun olmayan şeyi gidermesini istemek, tevbe ise insanın uygun olmayan şeyleri gidermeye gayret etmesidir. Bu nedenle istiğfar tevbeden önce zikredilmiştir. Tevbe insanın yaptığı ve sayesinde kötülükleri giderebildiği bir ameldir. Allah Teâlâ'nın fazlından medet beklemek, kişinin kendi gayretinden medet beklemesinden önce gelir.²⁶⁹ Bağışlanma geçmiş günahlarla ilgiliyken, tevbe gelecekteki günahlarla ilgilidir. Çünkü tevbede pişmanlık ve o günahları işlememeye kesin kararlılık vardır.²⁷⁰

Hayattaki tüm iyi ve gerçek şeylerin keyfi, sınırlı vadesi ile bugünkü hayata aittir ve bol lütuf ise burada başlayan ancak gelecek yaşamda tamamlanan daha yüksek manevi ödüle aittir.²⁷¹

4.Âyet

إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Dönüşünüz yalnızca Allah'adır ve O her şeye kâdirdir.

Her şeye kadir olduğu için en şiddetli bir azapla size ceza vermeye de gücü yeter.²⁷² Yaptıklarının karşılığının insanlara verileceği günde, yani mahşer gününde dönüş Allah'adır. Allah Teâlâ insanları hesaba çekecek, itaat edenleri ödüllendirecek, emirlerine karşı gelenleri zor bir azapla cezalandıracaktır.²⁷³

Âhirete inanmak dünya hayatını anlamlandırmaktır.²⁷⁴ Zira Kur'an'da "*İnsan kendisinin başıboş bırakılacağını mi zanneder?*" buyrulmaktadır. Bu hayattan sonra başka bir hayatın olduğuna inanmak, insanları erdemli yaşamaya daha çok yönlendirir.²⁷⁵ Âhirete inanç insanda hak ve adalet duygusunu geliştirir. İnsanın

²⁶⁹ Râzî, Muhammed b. Ömer b. Hüseyin b. Hüseyin b. Ali et-Teymî el-Bekr Fahrudin Râzî, *Mefâtihü'l-Gayb*, Daru İhyâi't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, 1420/ 1999, XVII, 315.

²⁷⁰ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 617.

²⁷¹ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 514.

²⁷² Beyzâvî, *Envârü't-Tenzil*, III, 127-128; Sâbûnî, *Safvetu't-Tefâsîr*, III, 77.

²⁷³ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 584-585.

²⁷⁴ Özarlan, Selim, "*Âhîret İnançının İnsanın Anlam Arayışına Müspet Katkısı*", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Elazığ, Yıl 2000, S 5, s. 302.

²⁷⁵ Özarlan, "*Âhîret İnançının İnsanın Anlam Arayışına Müspet Katkısı*", s. 305.

iyilik yapmasını ve kötülüklerden sakınmasını sağlar.²⁷⁶ Kur'an'da “Allah'tan sakının, bilin ki mutlaka ona kavuşacaksınız.” ifadesi âhiret endişesinin Allah'tan sakınmaya sebep olduğunu bizlere gösterir.

4.Allah'tan Hiçbir Şeyin Gizlenmeyeceği Meselesi

5.Âyet

أَلَا إِنَّهُمْ يَنْتُونُ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ أَلَا جِئْنَ يَسْتَعْتُونَ تِيَابَهُمْ لَا يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

Bakınız! O'ndan gizlenmek için iki büklüm oluyorlar. Bakınız! O, onların gizlediklerini ve açığa vurduklarını elbiselerine büründükleri zaman da bilmektedir; çünkü o, sinelerin özünü bilir (zihinlerin en derin bölgelerine bile vâkıftır).

“İki büklüm oluyorlar” haktan sapıp uzaklaşıyorlar anlamındadır. Çünkü bir şeye yönelen, ona göğsüyle yönelir; bir şeyden sapıp ayrılan ise göğsünü ve yüzünü ondan çevirir.²⁷⁷ جِئْنَ يَسْتَعْتُونَ تِيَابَهُمْ ifadesinin anlamı; “Bakınız! Elbiselerine büründükleri zaman da, Allah'ın sözlerini duymak istemedikleri için gizlenmek istiyorlar.” şeklindedir. Bu, Hz. Nûh'un “Parmaklarını tıkadılar, (bana görünmemek için) elbiselerine büründüler! (Nûh, 71/7) ifadesindeki gibidir. Allah Teâlâ buyurmuştur ki: “O, onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da bilir.” (Kasas, 28/69) Yani gizli gizli yapmaları ile açıkça yapmaları arasında O'nun ilmi açısından bir fark yoktur. Allah, onların iki büklüm olmalarına da, elbiselerine bürünmelerine de muttalidir. Onların kendilerini gizlemeleri Allah'a gizli değildir.”²⁷⁸ Allah'tan hiçbir şey gizlenemez.²⁷⁹ İnsan birtakım şeyleri gizleme çabasında olunca psikolojik olarak böyle davranışlar sergiler. Söz konusu davranışlar bilinçli olarak yapılan davranışlar değildir.²⁸⁰

²⁷⁶ Özarslan, “Âhiret İnancının İnsanın Anlam Arayışına Müspet Katkısı”, s. 304.

²⁷⁷ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 378.

²⁷⁸ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 379.

²⁷⁹ Âl-i İmrân, 3/ 119.

²⁸⁰ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 586.

Müşriklerin Hz. Peygamber'e sırtlarını dönmelerinin mecâzî anlamda olup onun Allah'tan getirdiği gerçekleri kabul etmediklerini gösterir. Akıl ve kalplerini batıl inançlarla örtmüş olduklarına, bu sebeple gerçeklere karşı kapalı kaldıklarına işaret edilmektedir.²⁸¹

5. Her Canlının Rızkı Allah'a Aittir

6. Âyet

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلُّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki rızkı Allah'a ait olmasın. Onların karar kılacağı nihai yeri de, emaneten durdukları yeri de o bilir; hepsi apaçık bir kitaptadır.

Varlık âleminde Allah'ın sözü (emri) ve Allah'ın bilgisi dışında hiçbir şey olmaz. Bir yaprak bile ancak onun iradesiyle kıpırdayabilir. Yaprığın her türlü bakımı (koruması) onun iradesine bağlıdır.²⁸²

“Müstekar” kesin mesken, bir şeyin durduğu veya bir süre kaldığı, kurulduğu yer anlamına gelmektedir, “Müstevda” ise bir şeyin bir süre için bırakıldığı veya depolandığı yer demektir. Bir görüşe göre ise hayvanlara atıfta bulunulursa, ilki bu dünyadaki yaşamı gösterir; ikincisi yumurta veya rahimdeki geçici doğum öncesi mevcudiyeti ve mezarındaki ölüm sonrası mevcudiyeti veya yeniden dirilinceye kadar içinde bulunulan hali temsil eder.²⁸³

İbn Abbas (ö. 68/ 687-688) der ki: Müstekâr, varlığın durduğu yer, yeryüzünde barındığı yerdir. Müstevda' ise konulacağı yer ise, ölüp gömüleceği yerdir.²⁸⁴

²⁸¹ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III, 147; Esed, *Kur'an Mesajı*, s.421.

²⁸² Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 515.

²⁸³ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 515; Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 379.

²⁸⁴ Sâbûnî, *Safvetu't- Tefâsîr*, III, 77.

6. Başlangıçta Allah'ın Arşı Su Üzerinde İdi

7. Âyet

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَلَئِنْ قُلْتُمْ إِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ

Arşı suyun üzerinde iken, hanginizin daha güzel amel sergileyeceğini sınamak için gökleri ve yeri 'altı gün'de yaratan O'dur. "Öldükten sonra kesinlikle diriltileceksiniz!" desen nankörce inkâr edenler mutlaka "Bu apaçık bir büyüden başka bir şey değil!" derler.

Yani gökleri ve yeri yaratmadan ve gökleri yerin üstünde yükseltmeden evvel Arş'in altında sudan başka bir şey yoktu.²⁸⁵ Bu ifade arşin ve suyun göklerden ve yerden önce yaratıldığına delildir.²⁸⁶

Tüm canlıların sudan meydana geldiğini söylemek bilimsel olarak doğrudur ve bu açıklama Kur'an'da "*Hayatı olan her şeyi sudan yaptık. Hala inanmıyorlar mı?*"²⁸⁷ ifâdeleriyle yer almaktadır. Âyetteki geçmiş zaman ifadesi karada ve havada gelişen yaşamdan önceki zamanı ifade eder.²⁸⁸ Çevremizde gördüğümüz yaratılış boş oyun veya Allah'ın geçici bir hevesi değildir. Yaratılış (hayat) bizlerin sahip olduğu özgür irade ile manevi hayatımızı güçlendirmemiz için orta yoldur. Bu hayat bizim sınav zamanımızdır.²⁸⁹

Bu tür gaybî konularda benimsenmesi gereken yol, önce inanmak, tahmini yorumlara sapmamaktır.²⁹⁰

Arap dilinde sihir, olmayan bir şeyi olmuş göstermek, gözü yanıltarak hayal görmesini sağlamak gibi anlamlarda kullanılır. Güzel ve etkileyici ifadelerle muhatabı yanıltarak gerçek olmayan bir şeyi ona kabul ettirme başarısını gösteren

²⁸⁵ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 380.

²⁸⁶ Sâbûnî, *Safvetu't- Tefâsîr*, III, 78.

²⁸⁷ Enbiyâ 21/ 30.

²⁸⁸ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 515.

²⁸⁹ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 515.

²⁹⁰ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 589.

söz için de sihir kelimesi kullanılır. Sihir nasıl ki gerçekliği olmayan bir şey olup insanları etkisi altına alıyorsa, Hz. Muhammed'in âhiret ve ceza ile ilgili söylediklerinin de gerçekliği yoktur, ama insanları etkilemektedir.²⁹¹

Gelecekteki bir yaşama (âhiret) inanmayan inançsızlar, Kur'an'ın tüm konuşmasının bir büyücü konuşması gibi olduğunu, gerçeği yansıtmadığını iddia ederler. Fakat bunda bilgisizliklerini gösterirler ve bildiklerini doğru kabul ederler.²⁹²

7. Müşriklerin Alay Etmelerini Red

8. Âyet

وَلَئِنْ أَخْرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِلَىٰ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لَّيَقُولَنَّ مَا يَحْبِسُهُ إِلَّا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِمْ
مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

Belli bir süreye kadar üzerlerinden azabı kaldırarak erteleyecek olsak, mutlaka; “Onu alıkoyan ne? derler. Bakınız! O geldiği gün asla onlardan dönecek değildir (çünkü ok yaydan çıkmıştır), eğlence konusu edip durdukları şey kendilerini zaten çepeçevre kuşatmış bulunuyor!”

يَسْتَهْزِئُونَ (eğlence konusu edip durdukları) fiilinin kullanılması, acelelerinin sırf alay etme amaçlı olması sebebiyledir.²⁹³

“Ve o zaman alay ederek bir an önce gelmesini istemiş oldukları azap kendilerini kuşatmıştır.” âyetinde ileride gelecek bir durum, geçmiş zamanla ifade edilmiştir. Bu hem gerçekleşeceğinin kesinliğini ve hem de tehdidin şiddetini göstermek içindir.²⁹⁴ Müşrikler, peygamberin uyarılarını alaya alarak cezanın gerçekleşmesini, ertelenmemesi istiyorlardı. Allah Teâlâ'nın bütün eylemleri

²⁹¹ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 589.

²⁹² Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 515.

²⁹³ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 381.

²⁹⁴ Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, III, 129.

kurallara bağlıdır. Merhametinden ötürü insanlara mühlet verir. Cezalandırmanın zamanı geldiğinde ona engel olacak bir güç yoktur.²⁹⁵

8. Gafil İnsanın Nankörlüğü

9. ve 10. Âyetler

وَلَيْنُؤَذِقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَرَّ عَنَّا مِنَّا إِنَّهُ لَيُؤَسُّ كُفُورًا

Biz insana tarafımızdan bir rahmet tattırıp sonra onu kendisinden geri alsak, tam bir kötümser nankör haline gelir.

وَلَيْنُؤَذِقْنَا نِعْمَاءً بَعْدَ ضَرَّاءٍ مَسْتَنَّةً لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورًا

Başına gelen bir sıkıntıdan sonra ona bir nimet tattırsak, “Oh! kötülükler başımdan gitti!” der ve şen şakrak, böbürlenir durur.

Biz insana lezzetini duyacak şekilde nimet versek, sonra da bu nimeti ondan geri alsak, Allah’a güveni olmayışından ve sabrının azlığından dolayı, O’nun lütfundan ümidini keser, önceki verilenlere karşı da son derece nankörlük yapar.²⁹⁶ Bu iki âyette insanda var olan çarpık bir psikolojiden söz edilmektedir.²⁹⁷

Kur’an’da “Eğer Allah’ın nimetlerini saymaya kalkarsanız sayamazsınız. Şüphesiz insan çok haksızlık edendir, nankördür.”²⁹⁸, “Biz insana bizden bir rahmet tattırduğumuz zaman ona sevinir, ama elleriyle yaptıkları işler yüzünden başlarına bir kötülük gelirse hemen insan nankör olur.”²⁹⁹ gibi âyetler insanın nankör olma yönünü bize göstermektedir.

11. Âyet

إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ

Ancak sabredip sâlih amel işleyenler hariç... Bunların hakkı mağfiret ve büyük ecirdir.

²⁹⁵ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, II, 589-590.

²⁹⁶ Beyzâvî, *Envârü ’t-Tenzîl*, III, 129.

²⁹⁷ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, II, 590.

²⁹⁸ İbrâhim, 14/ 34.

²⁹⁹ Şûrâ 42/ 48.

Sabredip sâlih amel işleyenlerin tutumları doğru olmalıdır. Onlar, başlarına bir kötülük gelince metanetle ve kendilerine nimet verilince de tevazu ile karşılarlar ve her iki durumda da yaratılmış dostlarına karşı iyi işler yapma azmine devam ederler.³⁰⁰ Sıkıntılı anlarda sabreden, bolluk anlarında hayır işleyen müminler, sıkıntılı hallerinde de, bolluk anlarında da iyi amel işlerler. İşte bu güzel sıfatları taşıyanların günahları için bir af, ahirette de büyük bir mükâfat, yani cennet vardır.³⁰¹

9. Kâfirlerin Tahakkümle Rastgele İstekleri

12. Âyet

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَنْ يَقُولُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ كُتُبٌ أَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ

(Resûlüm! Müşriklerin, senin gıyabında) “Ona bir hazine indirilmeli veya beraberinde bir melek gelmeli değil miydi?” demelerinden ötürü için daralacak ve belki de sana vahyolunanların bir kısmını terk edeceksin. Oysa sen sadece bir uyarıcısın. Allah ise her şeye vekîldir.

Müşrikler hakikati elde etmek için değil, inatlarından dolayı Peygamber’den bazı mucizeler istiyorlardı. Müşrikler Kur’an’ı mucize olarak kabul etmiyor, onu ve Peygamber’in getirdiği diğer delilleri yetersiz buluyorlardı. Müşriklerin kabul etmeyip alay edeceklerini bildiği âyetleri onlara okumak Hz. Peygamber’i rahatsız ediyordu. Allah Teâlâ bunun üzerine onu peygamberlik görevini yapmaya teşvik etti.³⁰² Ve şöyle diyerek Peygamber’i sıkıştırmaya çalışıyorlardı: “*Muhammed madem peygamberdir, gaipten haber veriyor, o halde geçimini sağlamak için ne diye bu kadar uğraşiyor? Gökten kendisine bir hazine indirilmeli, o da bu sıkıntıdan kurtulmalı veya beraberinde kendisinin peygamber olduğunu tasdik edecek bir melek gelmelidir.*” Daha önce de Mekke dağlarının altın olmasını istemişler, Peygamber’in yiyip içmesini, rızkını kazanmak için çarşıda pazarda dolaşmasını yadırgamışlar, kendisiyle beraber bir meleğin gelmesini veya ona bir hazinenin indirilmesini veya

³⁰⁰ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, s. 516.

³⁰¹ Sâbûnî, *Safvetu’t- Tefâsîr*, III, 78.

³⁰² Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 382.

ürününden yiyip içeceği bir bahçesinin bulunmasını talep etmişlerdi.³⁰³ Bu durumdan Hz. Peygamber'in son derece rahatsız olduğu âyetin muhtevsından anlaşılmalıdır.³⁰⁴

Allah'ın her peygamberi, yalnızca muhalefetle karşılaşmakla kalmayıp aynı zamanda yalancılıkla ve protesto ettiği birçok kötülükle suçlanmış ve peygamber içindeki insan acizliği ile kendisine şu soruyu sormaya meyilli hissedebilir. *“Bu küçük noktayı atladığımı varsayalım, Allah'ın hakikati daha kolay kabul edilecek mi?”* O kendi kendine şöyle düşünülebilir. *“Eğer mücadelemi düzenlemek için daha fazla servetim olsaydı ya da meleğin dostluğu gibi insanların dikkatini çekecek bir şey olsa, mesajımı ne kadar daha iyi yayabilirdim?”* Ona gerçeğin belli bir bölümü tatsız olsa da vahyedildiği gibi sunulması gerektiği ve insanları kendisine çekmek için gereken kaynakların ve diğer araçların ikinci planda olduğu anlatılmıştır. O sadece sahip olduğu kaynakları ve fırsatları kullanmalı, gerisini Allah'a bırakmalıdır.³⁰⁵ Müşriklerin böyle alaylı teklifleri karşısında incinen Hz. Muhammed'in ortamın yumuşayacağı beklentisiyle onlara ters gelen âyetlerin tebliğini bir süre geciktirmesi ihtimaline karşın Allah Teâlâ, Kur'an'dan herhangi bir âyetin tebliğ edilmemesinin doğru olmayacağını peygamberine bildirmiştir. Peygamber'in asıl görevinin Allah'ın gönderdiği vahyi eksiksiz olarak insanlara ulaştırmak olduğunu, bundan ötesinin Allah'a ait bulunduğunu söylemiştir. Ayrıca her şeye vekil olduğunu hatırlatarak ona cesaret, ümit ve teselli vermiştir.³⁰⁶

³⁰³ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III, 155.

³⁰⁴ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III, 155.

³⁰⁵ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 516.

³⁰⁶ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III, 155.

10. Kur'an'ın Meydan Okuması

13. Âyet

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيَاتٍ وَاذْعُوا مَنِ اسْتَعْظَمُ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

Yoksa “Onu kendisi uydurmakta!” mı diyorlar? De ki: Doğru söylüyorsanız, haydi Allah'tan yalvaracaklarınıza da yalvarın ve onun benzeri on tane uydurma sûre getirin. (Öyle ya siz dil üstadlarısınız!)

Allah Teâlâ müşriklere önce on sûre, sonra da bir tek sûre ile meydan okumuştur. Kendi yazısını daha güzel bulan birinin, arkadaşına önce “Benim yazdığım gibi on satır yaz.” deyip de sonra onun kendisi gibi yazamadığı iyice anlaşılınca “Bir satır yaz, o da yeter.” demesi gibi.³⁰⁷

İnkârcılar, Hz. Muhammed'in peygamber olduğuna inanmıyor, Kur'an'ı kendisinin uydurduğu bir kitap olduğunu iddia ediyorlardı. Âyet onlara cevap veriyor. Âyet, eğer bir insanın böyle üstün özelliklere sahip bir kitabı getirmesinin mümkün olduğuna inanıyorlarsa, Allah'tan başka yardıma çağırabilecekleri yüksek düzeyli edip, şair v.b. kimseleri çağırarak Kur'an'ın tamamını değil, sadece on sûresinin benzerini getirmelerini istemekle onlara meydan okuyor.³⁰⁸

14. Âyet

قَالَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

Size cevap veremezlerse bilin ki; tamamen Allah'ın ilmiyle indirilmiştir o... Ve O'ndan başka tanrı yoktur. Artık (hakkı) teslim edersiniz herhalde ?

Bu cümle lafzen soru, anlam bakımından emirdir. Yani bu kesin delil ortaya çıktıktan sonra artık müslüman olun. İbn Cüzey (ö. 741/1340) şöyle der: Bu sorunun anlamı İslâm'a çağırarak ve kâfirleri müslüman olmaya zorlamaktır. Çünkü İslâm'ın doğruluğuna bir delilleri de Kur'an'ın benzerini getirmekten aciz kalmaları olmuştur.³⁰⁹

³⁰⁷ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 382.

³⁰⁸ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III, 155.

³⁰⁹ Sâbûnî, *Safvetu't- Tefâsîr*, III, 79.

11. Mükâfat ve Ceza

15. Âyet

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوفِّتْ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ

Kim dünya hayatını ve onun ziynetini isterse, ona çalışmasının karşılığını burada tastamam öderiz ve bu hususta hiçbir zarara uğratılmaz.

İhsan ve iyilikle dünya hayatını ve süsünü isteyene sıhhat, makam, bol rızık ve çokça evlat gibi şeylerle amellerinin karşılığı verilir. Âyet, riya ehlini, münafıkları ve kâfirleri kapsar.³¹⁰ “Eğer dünyevî insanlar, bu dünyanın parıltısını istiyorlarsa ona tam olarak sahip olacaklar, ancak bu yanlış bir parıltıdır.”³¹¹

16. Âyet

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْأَجْرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

(Ama) bunlar o kimselerdir ki âhirette kendilerine ateşten başka bir pay yoktur ve orada sergiledikleri ustalıklar işe yaramayacaktır ve o yapıp durdukları şeyler zaten boştur.

“İşte hedefleri dünya olan o kimseler için, âhirette cehennem ateşi ve onun devamlı azabından başka bir şey yoktur. Onların işlemiş olduğu sâlih ameller boşunadır. Çünkü amellerinin karşılığını onlar dünyada tam olarak almışlardır.”³¹²

17. Âyet

أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابٌ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالْتَأَرْ مُوعِدُهُ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ

(Bunlar, hiç) Rabbinden açık bir kanıt üzere bulunan ve ondan gelen bir şahidin bu kanıtı izlediği kimse gibi olabilirler mi? Ki (şahit olarak) ondan önce de Mûsâ'nın önder ve rahmet olan kitabı vardır. Bunlar, ona iman ederler. Hangi hizip

³¹⁰ Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, III, 130.

³¹¹ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 517.

³¹² Sâbûnî, *Safvetu't-Tefâsîr*, III, 80.

onu inkâr ederse, varacağı yer ateştir. O halde bundan yana şüpheye düşme! Şüphesiz Rabbinden gelen bir gerçektir o... Ama insanların çoğu iman etmez.

“Açık delil” diye tercüme edilen “beyyine” gerçeği kanıtlayan kesin delil demektir. Müfessirlerin bir bölümüne göre buradaki beyyineden kastedilen, İslâm’ın hak din olduğuna dair şahsın, kendi varlığından ve kâinatın düzeninden çıkardığı aklî delildir. Bazı müfessirlere göre de açık delilden maksat Kur’ân-ı Kerîm, şahitten maksat Cebrâil’dir. İslâm’ın hak din olduğunu tebliğ eden Hz. Peygamber’in elinde delil olarak Allah’ın indirdiği Kur’an bulunmakta, Cebrâil de şahit olarak bu Kur’an’ı Hz. Peygamber’e okumakta ve tasdik etmektedir.³¹³

Abdullah Yusuf Ali’ye göre Hz. Mûsâ’ya verilen orijinal vahiy ile Hz. Muhammed’e verilen Kur’ân-ı Kerîm kıyaslandığında, biz ne bir gerçek ve hakiki (öz) mesajla diğeri arasında; ne de bir peygamberle diğeri arasında hiçbir fark oluşturmayız. Çünkü hepsi bir Allah’tan gelir.³¹⁴ Buradaki rehber kelimesi imam, lider, rehber, gerçek yola yönlendiren kişi anlamına gelmektedir. Kur’an ve Hz. Muhammed ayrıca bir rehber ve rahmet olarak adlandırılır ve bu sıfatlar daha önceki kitaplar ve peygamberler için de geçerlidir.³¹⁵

12. Kâfirlerin Çarpık Tutumları

18. Âyet

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أُولَٰئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَّبُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۖ آلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ

Allah’a karşı yalan uydurandan daha zâlim kim olabilir? Bunlar Rablerine arz edilirler ve şahitler, “Rableri adına yalan uyduranlar işte bunlardır!” derler. Bakınız, Allah’ın laneti zalimlerin üzerindedir.

19. Âyet

الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ

³¹³ Karaman ve diğeri, *Kur’an Yolu*, III, 157.

³¹⁴ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, 517.

³¹⁵ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, 518.

O zâlimler ki Allah yolunda eğrilik arayarak o yoldan (hem kendileri uzaklaşırlar hem de başkalarını) uzaklaştırırlar... Âhireti nankörce inkâr edenler de sadece onlardır.

18. âyet peygamberin Kur'an'ı uydurup Allah'a nispet ettiğini iddia edenlere bir reddiyedir.³¹⁶ Müşrikler peygamberi Kur'an'ı uydurmakla ve dolaylı olarak Allah'a iftira etmekle suçlamışlardı. Oysaki asıl Allah'a iftira edenler kendileriydi.³¹⁷

Allah'a yalan iftira etmek, O'nun indirmediğini indirmiş gibi O'na nispet etmek veya O'nun indirdiğini inkâr etmekle olur.³¹⁸ Mevdûdi'ye göre zalimlerin Allah'a iftira ettikleri şeyler şunlardır: "Ulûhiyetine, ma'budiyetinde ve hukukunda Allah'a ortak ilahlar vardır. Allah'ın hidayet etmede ve dalalete düşürmede bir dahli yoktur. Allah Teâlâ, kullarının hidayetini sağlamak için ne Nebî gönderir, ne Resul ne de Kitap; insanları istedikleri hayat tarzını seçmeleri konusunda özgür bırakır veya Allah insanoğlunu sadece eğlence için yaratmıştır ve bu dünyada yaptıklarından dolayı onları hesaba çekmeyecektir."³¹⁹ Bu zalimler, Allah'a iftira etme suçu yanı sıra, insanları Allah yolundan alıkoymaya, dosdoğru yolu eğri büğrü göstermeye çalışıp ve âhireti inkâr ettikleri için Allah'ın lânetini hak etmişlerdir.³²⁰

20, 21. ve 22. Âyetler

أُولَئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ يُضَاعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ

Bunlar, yeryüzünde Allah'ı aciz bırakıp O'nun elinden kurtulacak değillerdir. Allah'a karşı duracak bir velileri de yoktur. Azapları katmerlenecektir. Çünkü işitmeye tahammül edemezlerdi, göremezlerdi.

³¹⁶ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III, 157.

³¹⁷ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 598.

³¹⁸ Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, III, 131.

³¹⁹ Mevdûdi, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II, 359.

³²⁰ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III, 160.

Burada âhiret hakkında yeniden açıklamada bulunulmuştur. Âyet, onlara kat kat azap verileceğinden bahseder, çünkü kendilerini yoldan saptırmalarının yanısıra, başkalarını da saptırmışlar ve gelecek kuşaklara bir dalalet mirası bırakmışlardı.³²¹

أُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

Bunlardır işte, kendilerini hüsrana uğratanlar! Velî ve şefaathçi diye uydurup durdukları şeyler de kaybolup gitmiştir.

لَا جَرَمَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمْ الْأَخْسَرُونَ

Hiç de değil... Âhirette en çok hüsrana uğrayacaklar asıl bunlardır.

Müşrikler, taptıklarının kendilerine şefaathçi olacağına inanıyorlardı. Oysaki o taptıkları âhirette kendilerini yüzüstü bırakacaktır.³²² Bunların hepsinin batıl olduğu âhirette anlaşılacaktır.³²³

13. İman ve Amel Sahipleri Cennetlik Olacaklar

23. Âyet

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآخَبْتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

İman edip, salih amel işleyelere ve Allah'a gönülden saygı besleyenlere gelince, bunlardır işte, cennetin sahipleri. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

Seyyid Kutub'a göre burada "gönülden saygı besleme" ifadesi güven, istikrar ve teslimiyet anlamlarına gelir. Bu kelime mü'minin Rabbine yönelik tutumunu tasvir eder. Buna göre mü'minler Allah'a sığınır, ondan gelecek her şeye razı olurlar. Allah Teâlâ'nın kendilerine yönelik tasarrufları hakkında vicdanları rahattır.³²⁴

³²¹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II, 359.

³²² Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 599.

³²³ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II, 361.

³²⁴ Kutub, *Fî Zılâli'l-Kur'an*, VI, 62.

14. Körle Gören Sağır İşıten Bir Olmaz

Kur'an, bundan sonra aklî deliller getirerek İslâmî davet unsurlarını arz eder. Bunu, iki grup, yani hidâyet ve dalâlet grupları arasında karşılaştırma yaparak sunar. Bu iki grup için misal getirir. Bu misalle müminlerle kâfirler arasındaki korkunç farkı açıklar. Güneşin karanlıklarla aydınlık arasındaki farkı gösterdiği gibi, bu iki grup arasındaki farkı âyette gösterir:³²⁵

24. Âyet

مَثَلُ الْفَرِيِّنِ كَالْأَعْمَى وَالْأَصْمَى وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ

Bu iki zümrenin durumu, kör ve sağır ile gören ve işitenin durumuna benzer. Bu ikisinin durumu bir olur mu hiç. Hala düşünüp ders çıkarmayacak mısınız?

Bu soru cevap gerektirmeyen bir sorudur. Çünkü gözler önüne serilen bu tablo, bu sorunun açık cevabını içermektedir.³²⁶

Kâfirlerin durumu görme ve işitme duyularından mahrum kimselerin durumuna, müminlerin durumu da gören ve işiten kimselerin durumuna benzetilir. Burada Leff ü neşr ve tıbâk sanatı vardır.³²⁷ Leff ü neşr sanatında önce iki veya daha fazla unsur ayrı ayrı veya icmâlen zikredilir (leff), sonra bunların her biriyle ilgili öğeler getirilir.³²⁸ “*Bu iki zümrenin durumu, kör ve sağır ile gören ve işitenin durumuna benzer.*” cümlesinde önceki âyetlerde geçen kâfirler topluluğu kör ve sağıra, mü'minler ise gören ve işitene benzetilmektedir.³²⁹ Tıbâk sanatı da anlam bakımından aralarında zıtlık bulunan kelimelerin bir ibarede uyum içinde yer almasıdır.³³⁰ Bu âyette de “kör” ve “gören”, “sağır” ve “işiten” kelimeleri arasında tıbâk sanatı vardır.

³²⁵ Sâbûnî, *Safvetu't- Tefâsîr*, III, 69.

³²⁶ Kutub, *Fî Zülâli'l-Kur'ân*, VI, 62.

³²⁷ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 387.

³²⁸ Bulut, Ali, *Belâgat*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2017, s. 316.

³²⁹ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 387.

³³⁰ Bulut, *Belâgat*, s. 276.

Kendisinde körlük ve sağırılık bulunan kimsenin durumu ile kendisinde işitme ve görme duyuları bulunmayan kimsenin durumu nasıl ki birbirine benzemezse, kâfirlerle mü'minlerin durumu da birbirine benzemez.

B. Hûd Sûresinin 24.-99. Âyetlerinin Tefsiri

Bu bölümde geçen âyetler peygamberlerin kavimleri tevhide çağırmaları, kavimlerle yaptıkları mücâdele ve bu kavimlerin helâk edilmelerinden söz bahseder.

1. Nûh Kavmi İle İlgili Âyetler

Hz. Nûh ve onunla birlikte gemiye binmiş olan müminlerden başka kurtulan olmadığı için, insanlığın ikinci babası sayılan Hz. Nûh'un kıssası ile konu başlar.³³¹

Hz. Nûh'un kıssasına benzer efsane ve rivâyetler Yunan, Mısır, Hindistan ve Çin gibi hemen hemen bütün eski medeniyetlerin literatüründe yer almıştır. Ayrıca Birmanya, Malezya, Batı Hint Adaları, Avustralya, Yeni Gine ve Avrupa ile Amerika'nın çeşitli bölgelerinde de Hz. Nûh tûfanına benzer hikâyeler yaygın olarak bilinmektedir. Buradan anlaşılıyor ki, bu olay bütün insan soyunun bir arada yaşadığı bir sırada meydana gelmiş, daha sonra insanoğlunun çeşitli gruplarının dünyanın çeşitli bölgelerine dağılımlarıyla oralara kadar bir efsane gibi ulaşmıştır. Dünyanın hemen hemen bütün kavimlerinin geçmiş tarihlerinde büyük bir tûfandan söz edilir.³³²

1.1. Hz. Nûh'un Kavmini Daveti

Hz. Nûh'un görevi günahın içine batmış günahkâr bir dünyayı bu günah ve küfür bataklığından kurtarmaktı. Bu görev Allah'ın bütün peygamberlerinin görevinde olduğu gibi çift yönlü bir boyuta sahipti. Yani insanları kötülüğe karşı uyarmak ve onları tövbeye çağırarak ve Allah'a tekrar dönmeleri durumunda, onlara Allah'ın lütfunun sevindirici haberini vermektir.³³³

Müşrik Araplar gibi Hz. Nûh'un kavmi de sâlih kimselerin putlarını yapıp onlara tapmış ve onları ibadetlerinde aracı kılmışlardır. İbn Abbas'tan rivâyet edildiğine göre, insanlık tarihinde ilk kez sâlih insanları kutsallaştıran ve anılarını

³³¹ Sâbûnî, *Safvetu't- Tefâsîr*, III, 69.

³³² Mevdûdi, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi*, s. 337.

³³³ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 520.

yaşatmak için onların put ve heykellerini yapan ve sonra da bunlara tapanlar Hz. Nûh'un kavmidir.³³⁴

25. Âyet:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ

Gerçek şu ki Nûh'u da kavmine biz göndermiştik: “Şüphesiz ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım.”

Hz. Nûh da “Ben size azabı gerektiren halleri ve bunlardan kurtuluş yolunu gösteren apaçık bir uyarıcıyım.” diyordu.³³⁵

Âyette geçtiği üzere Hz. Nûh'un uyarıcı olması, azabın sebeplerini ve ondan kurtulma çarelerini açıklamasıdır. Çünkü uyarı sadece korkutmak için değildir, uyarı konusu olan şeylerden sakındırmaktır.³³⁶

26.Âyet:

أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ الْيَوْمِ

Allah'tan başkasına kulluk etmeyin. Doğrusu sizin hakkınızda can yakıcı bir günün azabından endişe ediyorum.

Bu âyette geçen “gün” kelimesinin canı yakmakla nitelenmesi, canın yanışının o gün gerçekleşmesinden dolayı mecâzî bir isnattır. Bu ifade “نهارك صائم” “Tıpkı senin gündüzün oruçludur.” ifadesi örneğinde olduğu gibidir. Orucu tutan aslında kişidir, ama fiil güne isnat edilmiştir.³³⁷ “Elîm” kelimesi, gerçekte azap görenin sıfatıdır. Ama bununla azap ve azabın zamanı kastedilir. Burada mübalağa vardır.³³⁸ Elîm gün” den kastedilen kıyamet ya da tûfan olabilir.³³⁹ Bu söz Hz. Nûh'un davet

³³⁴ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 287.

³³⁵ Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, III, 132.

³³⁶ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV,199.

³³⁷ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 388.

³³⁸ Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, III, 132.

³³⁹ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 200.

esnasında söylediği sözlerdendir. Nitekim başka sûrelerde de birçok kere bu söz Hz. Nûh'a nispet edilir.³⁴⁰

27. Âyet:

فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا نَرِيكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا نَرِيكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادْنَا بِآدِي الرَّأْيِ
وَمَا نَرِي لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ

Bunun üzerine kavminin nankörce inkâr eden ileri gelenleri dediler ki: “Biz senin ancak bizler gibi bir insan olduğunu görüyoruz. Şunu da görüyoruz ki, ilk bakışta en aşağı olanlarımızdan başkası sana bağlanmış değil. (Bu dine girmiş olmakla) bizden (üstün hale gelmiş) bir yanınızı da görmüyoruz. Aksine yalancı olduğunuz kanaatindeyiz.”

“Biz senin ancak bizler gibi bir insan olduğunu görüyoruz.” sözünde kendilerinin peygamberliğe daha layık olduklarına, elçi olması gerekenin kendileri olması gerektiğine dair bir dokundurma vardır veya bu sözleriyle peygamberin insan değil melek olması gerektiğini kastetmişlerdir.³⁴¹ Burada onların kâfir olarak vasıflandırılmaları, onları zemmetmek için ve onların küfrünü tescil etmek içindir. Yoksa onların eşrafından bazılarının kâfir olmadıklarını bildirmek için değildir.³⁴²

Mü'minûn sûresinde “Kavminden inkâr eden ileri gelenler dedi ki: ‘Bu sadece sizin gibi bir beşerdir; size karşı üstünlük elde etmek istiyor. Eğer Allah isteseydi melekleri indirirdi.’” ifadeleri de kavmin niyetini açıklamaktadır.

“En aşağı olanlar” anlamındaki أَرَادُوا kelimesi أَرَادَ ‘in çoğuludur. بَادَى الرَّأْيِ ifadesi “İlk akıllarına geldiğinde” veya “Sığ bir düşünceyle sana tabi olanlar” anlamındadır.³⁴³ Kâfirlerin, Hz. Nûh'a uyanları, ayak takımından, basit görüşlü bir

³⁴⁰ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 200.

³⁴¹ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 388.

³⁴² Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 200.

³⁴³ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 388.

takım insanlar olarak vasıflandırmaları, mü'minlerin yoksul olmalarındandır.³⁴⁴ Aynı itiraz Hz. Muhammed'e Mekke müşrikleri tarafından yapılmıştı. Onlar “Sen de bizim gibi bir insansın, yiyor, içiyor, yürüyor, uyuyorsun, bizler gibi evleniyorsun; Allah tarafından gönderildiğine dair hiçbir alâmet yok ki sende.” demişlerdi.³⁴⁵

İbn Kesîr (ö. 774/1373) Hz. Nûh'a uyanları kâfirlerin ayak takımından olmakla vasıflandırmasına ilişkin şöyle der: “Bu, kâfirlerin Hz. Nûh'a ve ona uyanlara karşı yaptıkları itirazlardır. Bu onların cahil, bilgilerinin ve akıllarının az olduğuna delildir. Çünkü hakka tâbi olanların alt tabakadan olması ayıp bir şey değildir. Ona uyan alt tabakadakiler de eşrâf da eşittirler. Hatta hakka tâbi olanlar fakir bile olsalar gerçek eşrâf onlardır. Hakka uymaktan imtina edenler, zengin olsalar da asıl alt tabakadakiler onlardır.”³⁴⁶ Ayrıca peygamberler insanlara âhiretin önemini anlatan, dünyaya ve dünyevî nimetlere fazla değer vermemeye teşvik eden; dünyaya ve dünyalığa saplananların değersizliğini göstermeye çalışan kimseler olarak gönderilmişlerdir.³⁴⁷

“Sizin bize karşı bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz.” cümlesinin anlamı biz senin ne akıl, ne dünyevî menfaatleri görüp gözetme, ne de mücadele kuvveti bakımından bizden üstün olmadığını görmezken, en yüce ve kıymetli derece ve makam bakımından bizden üstün olduğunu nasıl kabul ederiz ?” demektir.³⁴⁸

28. Âyet:

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَأَنْبِئِي رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِي فَعَمَيْتُ عَلَيْكُمْ
أَنْزَلْتُكُمْ هَا وَاتَّبَعْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ

Nûh dedi ki: “Ey kavmim! Ne dersiniz; ya ben Rabbimden verilmiş bir kanıt üzere isem; O, katından bana bir rahmet ihsan etmiş de o size gizli kalmışsa? İstemediğiniz halde bunu size zorla mı kabul ettireceğiz?”

³⁴⁴ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 200; Beyzâvî, *Envâru't-Tenzîl*, III, 132.

³⁴⁵ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II, 361.

³⁴⁶ İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'Azîm*, IV, 22.

³⁴⁷ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 388.

³⁴⁸ Râzî, *Mefâtihü'l-Gayb*, XVII, 336.

Hız. Nûh'un cevabı daha sonraki yıllarda Mekke ve Medine'de konuşan Allah'ın peygamberininki gibi kendi halkına alçakgönüllülük, nezaket, sağlamlık, inandırıcılık, gerçeklik ve sevgi örneğidir. O, kibirlenmeden Allah'tan bir mesajı olduğunu bildirir ve açıkça dinde hiçbir zorlamanın olamayacağını anlatır.³⁴⁹

أَنْلَزْمُكُمُوهَا “Biz mi sizi ona zorlayacağız?” kelimesinin bu kadar zamiri dile dolayıp gizlemesi, o ikrah havasını tasvir ediyor.³⁵⁰

29. Âyet: وَيَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَلَكِنِّي أَرِيكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ

“Ey kavmim! Ben buna karşılık sizden mal istemiyorum; benim ücretim tamamen Allah'a aittir. İnanan garibanları kovacak da değilim; çünkü onlar Rableri ile karşı karşıya geleceklerdir. Fakat ben sizin cahillik eden bir toplum olduğunuzu görüyorum.

Hız. Nûh mükâfatını ancak Allah'tan beklediğini söylüyor. Kavminin ileri gelenleri, ona inananlarla beraber oturmaktan utandıkları için, peygamberden mü'minleri kendinden uzaklaştırmasını istiyorlar. Bunun üzerine Hız. Nûh “Ben iman edenleri kovacak da değilim.”³⁵¹ diyerek tekliflerini reddediyor. “Ben sizi hak dine davet ederken, size söylediklerime karşılık olarak, bana iman ettikten ve tâbi olduktan sonra ücret olarak sizden herhangi bir mal istemiyorum. Benim ücretim, ancak Allah'ın âhirette bana vereceği mükâfattır.”³⁵²

Ebüs-suûd Efendi'ye göre “Bir peygamberin kendine inananları yanından kovması ilâhî gazabı gerektiren bir durumdur. Mü'minlerin peygamberin yanından kovulmasını istemek de yanlıştır. Fakirlerle aynı zümrede olmayı kibre yedirememek ise yanlıştan da öte bir densizliktir.”³⁵³

³⁴⁹ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 520.

³⁵⁰ Kutup, Seyyid, *Kur'ân-ı Kerîm'de Edebî Tasvir*, terc. Süleyman Ateş, Hilâl Yayınları, Ankara, 1969, s. 136.

³⁵¹ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, IV, 23.

³⁵² Ebüs-suûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 202.

³⁵³ Ebüs-suûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 202.

30. Âyet:

وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتُمْهُمْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

“Ey kavmim, Onları kovarsam, beni Allah’a karşı kim savunur? Hala düşünüp ders çıkarmayacak mısınız?”

Hz. Nûh’un kavmi ona iman etmek için, bir arada ve kendileriyle eşit seviyede bulunmak istemedikleri mü’minleri yanından kovmasını istiyorlardı.³⁵⁴ Çünkü onları kovmak zulüm olup, kesinlikle Allah’ın gazabını gerektirir. Ancak âyette bu açıkça zikredilmemiştir. Çünkü beyâna ihtiyaç olmayacak kadar açıktır.³⁵⁵

Peygamber onlardan birisi olarak ve sadece hakiki görevini yerine getirerek her zamanki gibi olabildiğince samimiyetle, kendilerinin hakikati görmeleri ve inananların güzel topluluğuna katılmaları için tekrar yalvarmıştır.³⁵⁶

31. Âyet:

وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذَا لِمِنَ الظَّالِمِينَ

Ben size “Allah’ın hazineleri benim yanımdadır.” demem. Gaybı da bilmem. Ben meleğim de demem. Gözlerinizin hor gördüğü kimseler için “Allah bunlara hiçbir iyilik vermeyecektir” de demem. Onların içindekini en iyi bilen Allah’tır. Yoksa ben de zalimlerden olurum şüphesiz.

“Benim yanımda Allah’ın rızkı ve malları var” demiyorum ki, çünkü peygamberlik, dünyevî imkânlarla elde edilemeyecek kadar azizdir ve nübüvvet davası, mal, mevki ve makam iddiası değildir. Siz bu şeylerin olmamasını beni yalanlama vesilesi yaptınız. Oysa ben, bunların hiçbirini iddia etmiyorum ve benim davamın bunlarla alakası yoktur. Benim iddiam şahsî faziletlerle ilgilidir. Bu da insandan insana değişir.³⁵⁷

³⁵⁴ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 390.

³⁵⁵ Ebüssuûd, *İrşâdu’l-Akli’s-Selîm*, IV, 203.

³⁵⁶ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, 521.

³⁵⁷ Ebüssuûd, *İrşâdu’l-Akli’s-Selîm*, IV, 203.

“Hz. Nûh bilinme değeri olmayan sırları ya da başka bir dünyada yaşayan ve kendileriyle bağları olmayan bir meleği açığa çıkarmaya çalışıyormuş gibi yapan kaba bir kâhin değildir. O Allah’tan gelen doğru bir mesajı dağıtan onların için iyiliksever birisidir.”³⁵⁸

1.2 Kavminin Azabı Hemen İstemesi

Hz. Nûh’un sözde seçkin soydaşları, sınıfsal gelenekleri uyarınca suçlulukları ile övünmeye kalkıyor, gerçekler karşısında yenik düşeceklerini anladıkları için burun kıvrırıp büyüklük taslıyorlardı. Bu küstahlığın sonucunda tartışmayı yarıda kesip işi kabadayılığa, meydan okumaya döküyorlar.³⁵⁹

32. Âyet:

قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ

Dediler ki. Ey Nûh bizimle mücadele edip durmaktasın; bu mücadeleyi çok fazla uzattın! Doğru söyleyenlerdensen, haydi getir şu bizleri tehdit ettiğin şeyi!

Hz. Nûh’un konuşmasına dünya zevklerine düşkün reisler, karakteristik bir cevap verdiler. Onlarla nazikçe ve sabırla tartıştığı halde onlar onu sabırsızlıkla “onlara karşı çıkmakla” ve anlaşmazlığı uzatmakla suçluyorlardı. Onlar Hz. Nûh ile aynı hususta anlaşamıyordu. Böylece onlar göz korkutucu bir küstahlık, mantıksız şüphecilik ve iğneleyici ironi bileşenlerinden oluşan meydan okumalarını küstahça ortaya koyuyorlardı. “Yolumuzu değiştirmezsek, bize felaketi bildiriyorsun! Hadi onu getir de görelim. Şimdi memnun musun? Yoksa seni yalancı diye mi çağıralım?” diye soruyorlardı.³⁶⁰

33. Âyet:

قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُمْ بِهِ اللَّهُ إِنْ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ

Dedi ki: Dilediği takdirde onu size ancak Allah getirir; O’nu aciz bırakacak değilsiniz.

³⁵⁸ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, 521.

³⁵⁹ Seyyid Kutub, *Fî Zılâli’l-Kur’ân*, VI, 72.

³⁶⁰ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, 522.

Ancak size azap edecek ve onu sizin için acele ettirecek olan, hiçbir şeyin kendisini aciz bırakamayacağı Allah'tır.³⁶¹ Bu kelâm vaad edilen azabın korkunçluğunu bildirir. O azabı getirmek beşer kuvvetinin dışında olan bir iştir, onu ancak Allah gerçekleştirir.³⁶²

Hız. Nûh'a yönelik küfürlü meydan okumaya Hız. Nûh'un cevabı şöyle olabilirdi: "Sizi cezalandırabileceğimi asla iddia etmedim. Tüm cezalar Allah'ın elindedir ve cezasının ne zaman ineceğini en iyi o bilir. Ama size şunu söyleyebilirim! Tevbe etmezseniz onun cezası kesindir ve geldiğinde onu atlatamayacaksınız."³⁶³

34. Âyet:

وَلَا يَنْفَعُكُمُ نُصَجِي إِنْ أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

Ben size öğüt vermek istesem de Allah sizi azdırmak istemişse, bunun size faydası olmaz. Rabbiniz O'dur ve O'na döndürüleceksiniz.

Abdullah Yusuf Ali'ye göre Hız. Nûh'un kalbi, halkı için kanamaktaydı, ama onlar kendi felâketlerini hazırlamaktaydılar, dikbaşlıydılar ve bütün çabaları boşuna olacak gibi görünüyordu.³⁶⁴

35. Âyet:

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَيْنَاهُ قُلْ إِنْ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَيْ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تُجْرَمُونَ

Ey Muhammed! "Onu kendisi m uydurmakta? diyorlar. De ki: Eğer onu uydurmuşsan suçum bana aittir. Sizin işlediğiniz suçlardan uzağım ya...

Mukâtil'e (ö. 150/ 767) göre bu cümle:

"Muhammed Kur'an'ı uydurdu mu veya Muhammed Nûh kıssasını uydurdu mu diyorlar?" demektir. Bu takdirde bu kıssanın Kur'an'da zikredilmesi, kıssanın

³⁶¹ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, IV, 25.

³⁶² Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 204.

³⁶³ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, 522.

³⁶⁴ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, 522.

hak olduğunu tespit, vukuunu tekid ve dinleyicileri de onu dinlemeye teşvik içindir.³⁶⁵

Hiz. Nûh'un hikâyesinin aynı zamanda Hiz. Muhammed'in zamanı ve hizmeti için de bir kıssa olduğunu gösteren bir âyet tarafından kesiliyor. Hikâyenin muhteşem kuvveti ve kabiliyeti vardır. Düşmanları bu nedenle döner ve der ki, *"Bunu sen uydurdun!"* Onlara şöyle cevap verilir: *"Hayır! Ancak bu Allah'ın gerçeğidir! Yanlışlıkta anlaşmaya alışkın olabilirsiniz, ancak ben buna itiraz ediyorum, ben böyle günahlardan bağımsızım."* Bu âyetin buradaki yeri bir sonraki bölümün 49. âyetin yerine karşılık gelir. Bütün peygamberlerin benzer manevî deneyimleri olduğundan, kabul edilen yorumcuların çoğunun anladığı gibi, bu âyetin Hiz. Muhammed'i ifade ettiğini anlatırken, bence Hiz. Nûh'un hikâyesinde de okumak mümkündür.³⁶⁶

Seyyid Kutub'a göre bu ara söz hikâyenin Kur'an'daki akışına ters değildir. Hikâye böyle bir amacı yerine getirmek için anlatılmıştır. Kureyşli müşriklerin bu tür hikâyelere tepkileri gündeme geliyor. Çünkü onlar da Peygamber Efendimizin (S.A.V) bu hikâyeleri kendi kafasından uydurduğunu ileri sürüyorlardı.³⁶⁷

Mevdûdi'ye göre de, Resûlullah'ı suçlayanlar, kıssaları kendisinin uydurduğunu ve onları Allah'a nispet ettiğini ileri sürmüşlerdi. Allah da Resûlü'ne şöyle söylemesini emretti: *"Kıssayı ben uyduruyorsam âkîbetine ben katlanacağım; fakat bu durum, yalnızca kendinizin sorumlu olduğu suçlarınızın cezasını eksiltmez ki!"*³⁶⁸

³⁶⁵ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 205.

³⁶⁶ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 522.

³⁶⁷ Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, terc. Salih Uçan, Vahdettin İnce, Mehmet Yolcu, Lütfullah Bender, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1991, VI, 74.

³⁶⁸ Mevdûdi, *Teftîhü'l-Kur'an*, II, 365.

1.3. Hz. Nûh'un Teselli Edilmesi ve Gemi Yapma Emri Verilmesi

Hz. Nûh'un hikâyesi devam ediyor. Günahkârların kurtulması için bir umudunun olmadığı açıktı. Büyük bir sel olacaktı. Böylece Hz. Nûh'a sıradan bir bir gemi değil, selde ayakta kalabilmek için ağır bir gemi inşa etmesi emredildi, böylece hak üzere olan kişiler kurtarılabilirdi.³⁶⁹ Allah Teâlâ'nın Hz. Nûh'a gemi inşa etme emri, helâkın çok yakında geleceğinin habercisiydi.³⁷⁰

36. Âyet:

وَأُوحِيَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

Nihayet Nûh'a vahyolundu ki; kavminden iman etmiş olanlar hariç hiç kimse iman etmeyecek. Dolayısıyla yapageldikleri şeye üzülme.

Bu âyet Nûh'un onların imanından ümidini kesmesini bildirir ve onu teselli eder. “*Sen artık onların yaptıklarından dolayı üzülme, çünkü onların sonu geldi.*”³⁷¹ Seyyid Kutub bu âyeti “İman etmeye yetenekli kalpler iman etmişlerdir. Geride kalan kalplerde iman etme yeteneği, imana gelme eğilimi yoktur. Kullarını herkesten daha iyi tanıyan ve neyin mümkün, neyin imkânsız olduğunu herkesten iyi bilen Allah Teâlâ Hz. Nûh'a böyle vahyetti. Bu durumda yararsız çağrı faaliyetlerini yürütmek anlamsızdır. Onların yaptıkları kâfirliklerin, yalanlamaların, meydan okumaların ve alaya almaların sana hiçbir zararı, sana yönelik hiçbir sorumluluğu yoktur. Yani karamsarlığa kapılma” şeklinde yorumlamaktadır.

Bir toplumda hak çağrısına icabet edenler olduğu müddetçe o topluma helâk gelmez. Ama bu çağrıya icabet etmezlerse, aralarında iyiliğe çağıran ve kötülükten sakındıranlar hariç toplumdan uzaklaştırılır, geride kalanlar helâk edilir.³⁷²

37. Âyet:

وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ

³⁶⁹ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 523.

³⁷⁰ Çimen, *Niçin Helâk Oldular*, s. 215.

³⁷¹ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-selîm*, IV, 205.

³⁷² Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 607.

“Bizim gözetimimiz altında ve vahyimizle gemiyi yap. Zulmedenler için benimle muhatap olma! Çünkü kesinlikle suda boğulacaklardır.

Hizmet etmeyi amaçladığı özel amaca hizmet etmek için, Allah’ın özel talimatı altında gemi inşa edildi.³⁷³ Gemiye bizim sana öğrettiğimiz gibi yap. Mücâhid (ö.103/721) “Bizim sana emrettiğimiz gibi yap!” şeklinde tefsir eder. Elbette ben onları helâk edeceğim. Onlar tûfanda boğularak yok olacaklardır.³⁷⁴

1.4. Kavminin Hz. Nûh ile Alay Etmeleri

Tarihte iki yol var olagelmıştır. Biri derinliğine düşününen akıl sahiplerinin yolu, diğeri meseleye yalnızca yüzeysel bakan ve bunun çılgınlık olduğunu düşünen akılsızların yolu. Hz. Nûh ile alay edenlerle ilgili bildirilen âyetlerde, bir eşyaya yalnızca yüzeyden bakanlarla, gerçeğini bilenlerin bakış açılarını sergileyenlerin örnekleri yer almaktadır.³⁷⁵ Alay eden bu insanlar, olup bitenlerin sadece görüntülerini algılayabiliyorlar, bu görünenlerin arkasındaki hikmeti, mânayı algılayamıyorlar. Kendilerine “Ben Allah’ın peygamberiyim.” diyen, onlarla tartışan birinin birden rol değiştirip gemi yapan bir marangoz olarak karşılıklarına çıkması onların alay konusu oluyor.³⁷⁶

38. Âyet:

وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنْ تَسْخَرُونَ مِنَّا

فَأِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ

O gemiyi yapıyor, kavminin önde gelenleri de yanına uğradıkça onunla alay ediyorlardı... Dedi ki: “Bizimle alay ediyorsanız, sizin alay ettiğiniz gibi biz de yakında sizinle alay edeceğiz.”

³⁷³ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 523.

³⁷⁴ Sâbûnî, *Safvetu't- Tefâsîr*, III, 90-91.

³⁷⁵ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II, 366.

³⁷⁶ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VI, 76.

Abdullah Yusuf Ali bunun şiddeti ve vurgusu ağır bir tehdit olduğunu söyler.³⁷⁷ Kavminin onunla alay etmesi ya gemiyi nasıl kullandığını ve ondan nasıl faydalandığını bilmediklerinden; ya da Hz. Nûh'un gemiyi sudan çok uzakta, ıssız bir çölde büyük sıkıntılarla yapmasındandır.

Kavmi gülüşüyor ve şöyle diyordu: “*Ey Nûh! Peygamber olduktan sonra şimdi de marangoz mu oldun?*” Diğer bir görüşe göre alay konusu yapmalarının sebebi şuydu: Nûh, onları boğulmakla uyarıyordu. Uzun zaman onların arasında kaldığı halde ne tûfan, ne de emareleri görünmeyince, tûfanı imkânsız saydılar.³⁷⁸

Âyette geçen “*Eğer bizimle alay ediyorsanız?*” ifadesinde çoğul zamiri kullanılması, onların hem Nûh, hem de mü'minlerle eğlenmelerindedir.³⁷⁹ Nitekim “*Bakin hele şu çılgın bunağa, karada gemi yüzdürmeye çalışıyor.*” diyerek onunla alay etmişlerdi. Çünkü geminin birkaç gün sonra gerçekten burada yüzeceğini bilmiyorlardı. Bu nedenle Hz. Nûh'un yaptıklarını çılgınlık olarak görüyorlardı.³⁸⁰

Âyetin ilk cümlesinin yüklemine geniş zaman kipi kullanılmış olması, sahneye ciddilik ve canlılık kazandırmaktadır. Biz Hz. Nûh'u, bu cümleyi okurken hayalimizde canlanmış olarak görüyoruz. Aynı sahnede kendini beğenmiş, burunları havada soydaşlarından çeşitli grupları, Hz. Nûh'un yanından alay ede ede geçiyorlar.³⁸¹

Günahkârların alayı kendi bakış açısına göre doğaldı. İşte bir uyarıcı marangoza dönüştü diyorlardı.³⁸²

39. Âyet:

فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَجْلُ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّهِمٌّ

³⁷⁷ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, IV, 26.

³⁷⁸ Ebüssuûd, *İrşâdü'l-Akli's-Selîm*, IV, 206.

³⁷⁹ Ebüssuûd, *İrşâdü'l-Akli's-Selîm*, IV, 206.

³⁸⁰ Mevdûdî, *Te'f'hîmü'l-Kur'an*, II, 366.

³⁸¹ Seyyid Kutub, *Fî Zülâli'l-Kur'ân*, VI, 75-76.

³⁸² Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 523.

Kime rüsvay edici azabın geleceğini, kime kalıcı azabın ineceğini yakında göreceksiniz.

Rezil edecek azap, boğulma azabı; temelli azap da ebedî cehennem azabıdır. Bu kelâm onlar için pek anlamlı bir tehdittir.³⁸³ Yani yalanlamanın ve alay etmenin sonucunu ileride göreceksiniz.³⁸⁴

Hız. Nûh, işin arkasında ne olduğunu bildiği için, büyük bir gönül rahatlığı, soğukkanlılık ve vakar duygusu içinde, karşısındaki alaycılara, ileride hak ettikleri karşılığın verileceğini ve günü gelince onlarla kendisinin alay edeceğini haber vermektedir.³⁸⁵

40. Âyet:

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ
وَمَنْ أَمِنٌ وَمَا أَمِنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ

”Nihayet emrimiz gelip tandır kaynamaya başlayınca, “Her şeyden ikişer eş/ birer çift, hakkında hüküm verilmiş olanlar dışında aileni ve iman edenleri gemiye bindir.” dedik. Kendisiyle birlikte zaten pek az kimse iman etmişti.

Bu, Allah Teâlâ'nın Hz. Nûh'a yaptığı vaadidir. Hiç durulmayan, sürekli ve şiddetli yağan yağmur olan, Allah'ın emri artık gelmiştir. İbn Abbas (ö.68/ 687-688) şöyle der: Âyette geçen tennûr kelimesi yeryüzü anlamındadır. Yani yeryüzü fişkıran su kaynaklarına dönüştü. Bu selefın çoğunluğunun ve halef âlimlerinin görüşüdür.³⁸⁶ Tandırın kaynaması, tencerenin kaynaması gibi suyun basınçla yukarı çıkmasıdır.³⁸⁷

³⁸³ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 207.

³⁸⁴ Sâbûnî, *Safvetu't- Tefâsîr*, III, 91.

³⁸⁵ Kutub, *Fî Zülâli'l-Kur'ân*, VI, 7.

³⁸⁶ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, IV, 27.

³⁸⁷ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 208.

Hz. Nûh'un ailesinden murat, onun karısı, çocukları ve çocuklarının karılarıdır. Zulümleri sebebiyle tûfanda boğulacaklarına ilâhi hüküm geçmiş olanlar, oğlu Ken'ân ile onun annesi Vâile'dir.³⁸⁸

فَارَ التَّنُّورُ hakkında iki yorumda bulunulmuştur: Birincisi yeryüzündeki kaynaklar ve pınarlar coşmuş veya kabarıp yükselmiş, ikincisi ocak (Allah'ın gazabı) kaynamış taşmıştır. Abdullah Yusuf Ali ilk yorumu tercih ettiğini söyler. Aynı ifade فَارَ التَّنُّورُ Mü'minûn sûresi 27. âyette de vardır. Kamer sûresinin 11. ci ve 12. ci âyetlerinde suyun göklerden döküldüğü ve kaynaklardan taşıdığı söylenir. Bu çifte eylem büyük ölçüde sel görmüş olan herkese tanıdık geliyor. Yukarıdan gelen yağmur, büyük Ararat Platosu'nu doyurmuş ve aşağıdaki Dicle Vadisi'ndeki su kaynaklarına ve pınarlarına büyük bir güç vermiştir.³⁸⁹ Seyyid Kutup'a göre de tandır, alev veya tutuşturucu kor demektir. Bir çukurdan, bir alev pınarından ateşin parlaması veya volkanik bir patlamanın lavlarının havaya fişkırması şeklinde meydana gelmiş olabilir.³⁹⁰

41. Âyet:

وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِبُهَا وَمُرْسِيهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

Dedi ki: "Gemiye binin... Onun hareketi de, demirlemesi de Allah'ın adıyladır; çünkü benim Rabbim gerçekten bağışlayıcıdır, merhametlidir (Gafûr, Rahim)."

Öyle anlaşılıyor ki Hz. Nûh, gemiye yüklenmesi kendisine emredilen hayvanları yükledikten sonra bunu söylemiştir. Sanki her cins hayvandan bir çifti gemiye yüklemiş ve mü'minlere "Gemiye binin!" demiştir. Deniliyor ki Hz. Nûh gemiyi yürütmek istediği zaman "Bismillah" diyor ve gemi de hemen yüzmeye başlıyordu. Gemiye durdurmak istediği zaman da, yine "Bismillah" diyor ve gemi hemen duruyordu.³⁹¹

³⁸⁸ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 208.

³⁸⁹ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 524.

³⁹⁰ Kutub, *Fî Zülâli'l-Kur'ân*, VI, 77.

³⁹¹ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 209.

Anlaşıldığına göre, bu olaya ilişkin ilâhî bir talimnâme var ve bu talimnâme Hz. Nûh'a verilecek emirlerin aşamalı olarak bildirilmesini, her emrin uygulama zamanı geldiğinde kendisine bildirilmesini gerektiriyordu.³⁹² Hz. Nûh, emri uyguladı ve gemiye alınması uygun görülen insanları ve hayvanları gemiye bindirdi. Bunlar azaba çarpılmayı hak eden kimseler dışında aile bireyleri ve onların dışındaki mü'minlerdi.³⁹³

Bu âyette Hz. Nûh, tûfandan kurtuluşun kendi çabalarıyla olmadığını, sadece Allah Teâlâ'nın rahmeti sayesinde gerçekleştiğini söyleyerek tevâzu göstermiştir. Allah'ın kulu gereken araçların tümünü kullanabilir, fakat hiçbir şekilde bu araçlara bel bağlamaz, o başarısı için sadece Rabbine güvenmektedir.³⁹⁴

1. 5. Hz Nûh'un Oğluna Seslenmesi

Tûfan hadisesinde Hz. Nûh da babalık şefkati uyanmıştır. Çünkü orada kendisine inanmamış oğlunun ötekilerle birlikte boğulacağını biliyor. Dalga kabarıken, Nûh'un ruhundaki "insanlık" peygamberliğe galebe ediyor, hasret ve şefkatle oğluna yalvarıyor. Âsî oğul ise icabeti reddediyor. Bir anda sahne değişiyor ve o yüksek dalga her şeyi yutuyor. Dinleyici bu kısa anlarda soluklarını zor zaptediyor.³⁹⁵

42. ve 43. Âyetler

وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْرَلٍ

يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ

قَالَ سَأُوِّي إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ

وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُعْرَقِينَ

³⁹² Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 77.

³⁹³ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 77.

³⁹⁴ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II, 369.

³⁹⁵ Kutub, *Kur'ân-ı Kerîm'de Edebî Tasvir*, s. 81-82.

Gemi, dağ gibi dalgaların içinde onları götürürken, Nûh kendisinden ayrı kalmış bulunan oğluna: “Gel bizimle beraber gemiye bin, inkârcı nankörlerle birlikte olma!” diye seslendi.

Oğlu, “Ben kendimi sudan koruyacak bir dağa sığınacağım.” deyince, Nûh, “Kendisinin merhamet ettikleri hariç, bugün Allah’ın helâk emrinden kurtaracak bir şey yoktur!” dedi. Derken aralarına dalga giriverdi ve o da boğulanlardan oldu.

Meşhur olan rivâyete göre göre tûfan suları, dağların zirvelerini on beş veya kırk arşın aşıyordu. Eğer bu rivâyet sahih ise, geminin bu şekilde akıp gitmesi, tehlikeli durumlar oluşmadan önce idi. Hz. Nûh’un oğlunun uzakta bulunması, “*Gemiye binin!*” hitabının ulaşamayacağı açık bir mesafede bulunması demektir.³⁹⁶ Hz. Nûh’un oğlu bu suyu, mutad bir sel basması diyor ve yükseğe çıkmakla kurtulabileceğini sanıyordu. Hz. Nûh’un oğlu bu tûfanın, kâfirleri helak etmek için olduğunu ve o gün kâfirler için kurtuluş olmayacağını bilmiyordu. Hz. Nûh oğluna, “*Dağ seni sudan koruyamaz*” yerine “*Bugün O’nun esirgediğinden başka hiç kimse için Allah’ın emrinden kurtaracak yoktur.*” diyor. Böyle konuşmasının nedeni zat ve sıfat olarak bütün koruyucuları nefyetmek içindir. Bir de Hz. Nûh’un sözlerine “el-yevm (bugün)” kelimesini ilave etmesi, o günün diğer felaket günleri gibi olmadığını belirtmek amacına yöneliktir.³⁹⁷

Dağ benzetmesi, zirveler sular altında kaldığı için kelimenin tam anlamıyla dağ yüksekliğindeki dalgalar için kullanılmıştır.³⁹⁸

İnançsızlar, Allah’a inanmayı reddederler, ama maddî şeylere büyük bir inançları vardır. Hz. Nûh’un oğlu da, dağın zirvelerine çıkarak kurtulacağını zannetmiştir.³⁹⁹

Bu cümlelerin mûsiki yapısı, uzunluk ve genişliğe derinlik ve yükseklik veriyor ve bu geniş, derin korkuyu tasavvur etmeye yardım ediyor. Âyetin lafzî bünyesinde

³⁹⁶ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 211.

³⁹⁷ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 211.

³⁹⁸ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 524.

³⁹⁹ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 524.

birbirini takip eden medler de musikinin kemâline derin-korkunç sahne ile ahenk temin etmesine fırsat veriyor.⁴⁰⁰

1. 6. Tûfan Hadisesi

Nûh tûfanı, Allah'ın yüce kudretinin işaretlerindedir ve Allah Teâlâ'nın kâfirleri cezalandırdığı azapların en şiddetlilerinden olması itibarıyla insan benliğine en çok tesir eden tarihî hadiselerdendir.⁴⁰¹ Tûfanın başlangıç ve bitişini tasvir eden Kur'an âyetleri üzerinde düşünen bir kimse görür ki; Kur'an, insanüstü ilâhî bir vahiy eseri olduğunu gösterecek derecede fesahat ve belâgatın zirvesindedir. *“Onlardan önce Nûh'u kavmi de yalanladı ve kulumuz Nûh'u tekzip edip 'delidir' dediler ve davetten alıkoydular. Nihayet o da Rabbine şöyle dua etti: Gerçekten ben mağlûbum. Benim için onlardan intikam al. Bunun üzerine biz de bardaktan boşanırcasına bir yağmur ile göğün kapılarını açtık. Yeri de kaynaklar halinde fişkırttık. Nihayet iki su (yerin ve göğün suyu) belli bir ölçü üzerinde birleşiverdi. Biz Nûh'u ve beraberindekileri levhalardan yapılmış ve perçinlenmiş gemiye yükledik öyle ki, gözetimimiz altında akıp gidiyordu. Bunu inkâr edilen Nûh'a mükafat olarak yaptık.”*⁴⁰² âyetiyle Kur'an'ın tûfan için çizdiği tablo ne parlaktır. *“Gökten bir yağmur... Fakat sıradan bir yağmur değil, azgın seller meydana getiren bol bir su...Su kaynayan bir yeryüzü... Fakat sadece bir yerden veya muhtelif yerlerden değil... Kaynaklar halinde fişkırان bütün bir yeryüzü. Eğer Kur'an 'Yeryüzünün kaynaklarını fişkırttık' deseydi, istenilen mâna verilmemiş olurdu. Çünkü asıl maksat yeryüzünün bütünüyle kaynak haline gelmesidir. Ayrıca tûfan meydana gelsin diye, yer ve göğün suyu birleşiyor ve bu tûfan ortasında gemi, içindekilerle birlikte Allah'ın gözetimi ve muhafazası altında ilerliyor. Bu çok ürpertici bir tablodur.”*⁴⁰³

Tûfanın tüm yeryüzünü mü kapladığı, yoksa sadece Hz. Nûh'un bölgesini mi içine aldığı sorusu şimdiye kadar halledilememiş bir sorudur. Kitâb-ı Mukaddes'e

⁴⁰⁰ Kutup, *Kur'an-ı Kerim'de Edebî Tasvir*, s.174.

⁴⁰¹ Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler*, s. 84.

⁴⁰² Kamer, 9/ 14.

⁴⁰³ Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler*, s.85.

bakıldığında tûfan yeryüzü çapında olmuştur.⁴⁰⁴ Fakat Kur'an bu konuda bir şey söylememektedir. Kur'an, tûfandan geri kalanları, tüm insanlığın selefleri olarak zikretmektedir; fakat bu tûfanın mutlaka dünya çapında olduğunu düşünmemizi gerektirmez. Bu olaya şöyle bir açıklama getirilebilir. Tarihin o döneminde yeryüzünün yerleşim bölgesi yalnızca Hz. Nûh'un yaşadığı bölgeydi ve tûfandan arta kalan kuşaklar tedrici olarak yeryüzünün diğer bölgelerine yayıldılar. Dicle ve Fırat bölgesinde büyük bir tûfanın meydana geldiğine dair tarihsel gelenekler, arkeolojik buluntular ve jeolojik kanıtların kuvvetlendirdiği delillerdir. Ama yeryüzünün diğer bölgelerinde tûfanın dünya çapında olduğunu kanıtlayacak herhangi bir delil söz konusu değildir. Buna karşılık Amerika ve Avustralya gibi birbirinden uzak yerdekilerin ve tüm yeryüzü sakinlerinin geleneklerine bir tûfan olayı vardır. Bunun açıklaması şöyle olabilir: insanlığın ataları bir zamanlar yeryüzünün belli bir yöresinde yaşıyorlardı; fakat sonra yeryüzünün çeşitli yerlerine dağılmışlardı ve rivayetleri buralara taşımışlardı.⁴⁰⁵

44. Âyet:

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكَ وَيَا سَمَاءُ أَفْلِعِي وَغِيضَ الْمَاءِ وَفُضِيَ الْأَمْرُ وَالسَّيِّئَاتُ عَلَى الْجُودِيِّ

وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

Ey yer! Suyunu yut! Ey gök! Sen de tut!” buyruldu... Su çekildi; iş bitirildi... Gemi Cûdî’de karar kıldı. “Defolup gitti zalim kavim! denildi...

Gök ve yer cansızdır, “Ey gök ve ey yer” diye onlara emir vermek, zahiren Allah’ın emrinin ve teklifinin, cansız nesnelere için de geçerli olduğunu belirtmektir. O zaman akıl, “O’nun emri cansızlarda böyle geçerli olursa, akıllılar için haydi haydi geçerli olması gerekir.” diye hükmeder. Yani Allah Teâlâ cansız nesnelere mükellef tutmuş değildir. Emir sigasının cansız varlıklara yöneltilmesi, Allah Teâlâ’nın kudret ve azametini çok mükemmel olan zihinlere yerleştirir.⁴⁰⁶

⁴⁰⁴ Tekvin, 7/ 18-24.

⁴⁰⁵ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II, 371.

⁴⁰⁶ Râzî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, , XXII, 34.

Arza verilen emir, yeryüzündeki tûfan suyunu yutması içindir, yoksa yeryüzündeki pınarların ve ırmakların suları için değildir. Göğün suyunu tutması yağmur yağdırmamasıdır. Bu emirden sonra gök ile yeryüzü arasındaki su eksildi ve Allah'ın vaadi gerçekleşti. Kâfirler gark edildi, Hz. Nûh ve ehli kurtarıldı. Nihayet gemi Cûdî Dağı üzerine oturdu. Cûdî Dağı, Musul'da veya Şam'da, veya Taberistan'da, Amül'de bir dağın adıdır.⁴⁰⁷

Bu âyet, tûfanı en kısa ve en belîğ sözle anlatır. Ayrıca cümleleri atıf vavıyla birbirine atfetmesinden doğan, belagatın gerektirdiği bir uyum ve ahenk görülür. Allah Teâlâ en önemli olanı zikretti, o da gemidekilerin yere inmesidir. Bu ise ancak suyun çekilmesiyle olur. Bu yüzden Allah önce yere “*Suyunu yut*” diye emir verdi. Eğer yer suyunu yutup da semâ yağmurunu tutmasaydı, bu durum gemiden çıkarken gemi halkına zarar verirdi. Kur'an “*Ey arz suyunu yut. O da yuttu. Ey gök, suyunu tut. O da tuttu.*” demedi. Çünkü bu ifade, ilâhî kudrete karşı muhalefet ve isyanın mümkün olabileceği fikrini vehmettirir. Ama Kur'an, “*Ey arz suyunu yut, ey semâ suyunu tut.*” dedi. Çünkü ilâhî emir reddedilmez. Kâinat Allah Teâlâ'nın “*ol*” emrine âmâdedir.⁴⁰⁸

Kur'an, geminin Cûdî dağı üzerine oturmasını istikrar kelimesi yerine istiva kelimesiyle ifade etti. Çünkü istiva kelimesinde sağa sola meyil olmaksızın tam ve sağlam bir oturuş mânası vardır. İstikrar kelimesinde ise meyil ve kayma ihtimali vardır.⁴⁰⁹

Bu âyetteki ifadelerde harika bir akış vardır. Bütün resim sadece birkaç kelimeyle çizilmiştir. Maddi gerçekler zinciri, sadece birbirleriyle olan ilişkilerinde değil, aynı zamanda onları kontrol eden manevî güçlerle, günah ve kabahatlerin manevî sonuçları ile de birbirine bağlanır. Maddî anlamda boğulma cezanın son kısmıdır. Tufandan sonra yepyeni bir dünya ortaya çıkmıştır.⁴¹⁰

⁴⁰⁷ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 211.

⁴⁰⁸ Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler*, s. 85-86.

⁴⁰⁹ Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler*, s. 86.

⁴¹⁰ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 524.

Mekânın coğrafyası hakkında şu bilgiler verilebilir: Judi bölgesi Jabal Judi'nin bulunduğu modern Türkiye ilçesi Bohtan ve şu anki Türk-Suriye sınırında bulunan Jazirahh ibn Umar kentini içermektedir, İran ve Irak'a kadar uzanır. Ararat yaylasının büyük dağ kütlesi bu bölgeye hâkimdir. Bu dağın sistemi "Eski dünyada çıkışları olmayan acı göller olan büyük su tabakalarını içermesi bakımından eşsizdir, Van Gölü ve Urimiya Gölü başı çekmektedir. Eğer genelde yetersiz olan yağış çok şiddetli sağanak olarak değişti ise bu bölge muhteşem bir tufan yeri olabilir. Buzul çağında Van Gölü'nü setleyen buzullar aynı sonucu verebilecektir. Bölgede Nuh ve selle bağlantılı pek çok yerel gelenek bulunur. Ararat'ın en yüksek zirvesinin 16.000 fitin üzerinde olduğuna bakılırsa, Ararat dağının İncil'de Hz. Nûh'un gemisinin dinlenme yeri olduğu efsanesi pek makul değildir. Bu efsane Ararat sisteminin alt zirvelerinden biri anlamına gelirse, Müslümanların Judi Dağı ile ilgili geleneğine ve en eski ile en iyi yerel geleneklere uygundur. Bu gelenekler Josephus, Nestorian Hıristiyanları ve aslında tüm doğu Hıristiyanları ve Yahudiler tarafından kabul edilir. Onlar yerel geleneklerle en iyi iletişim halindedirler.⁴¹¹

45. Âyet:

وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ

Nûh Rabbine seslenip Rabbim şüphesiz, oğlum da benim ailemdendi. Senin vaadin de gerçektir. Sen hükmedenlerin en iyi hükmedenisin.

"Sen hüküm verenlerin en iyi hüküm verenisin; çünkü bütün hüküm verenlerden daha çok ilim ve adalet sahibisin, ya da Sen, bütün hikmet sahiplerinden daha çok hikmet sahibisin." Hz. Nûh'un bu duası, Hz. Eyyûb'un "Gerçekten bana hastalık dokundu ve Sen merhametlilerin en merhametlisisin"⁴¹² duası gibidir.

46. Âyet:

قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ

إِنِّي أَعْظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ

⁴¹¹ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 525.

⁴¹² Enbiyâ, 21/ 83.

“Ey Nûh! O senin aileden değildi; çünkü yaramaz bir amele sahipti. Öyleyse hakkında bilgin bulunmayan şeyi benden isteme. Sana cahillerden olmamanı tavsiye ederim!” buyurdu.

Çünkü aileden olmanın dayanağı dinî akrabalıktır ve mü’min ile kâfir arasında bir alaka yoktur. Veya o, gemiye yüklemeni emrettiğim aileden değildir; çünkü yapılan istisna ile onların dışına çıkmıştır. Her iki mânaya göre de, kurtarılmaları va’dedilenlerden değildir.⁴¹³

Hz. Nûh’un karısı da ona inanmayanlardandır ve inanmayanların sonunu yaşamıştır.⁴¹⁴

İman bağı kan bağından çok daha önemlidir. Bu yüzden tarih boyunca inanan baba ile inanmayan oğul, savaşlarda ve sosyal hayatta zaman zaman karşı karşıya gelmişlerdir.⁴¹⁵

47. Âyet:

قَالَ رَبِّ إِنِّي آَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ

Ya Rabbi! Hakkında bilgin olmayan bir şeyi senden istemekten sana sığınırım. Bana acıyıp beni bağışlamazsan, hüsrana uğrayanlardan olacağım.” dedi.

Ey Rabbim! Senin hikmetine uygun olmayan bir matlubu istemekten, veya fesadı bilinsin, ya da bilinmesin, doğruluğunu bilmediğim bir talepte bulunmaktan, veya doğru olup olmadığını bilmediğim bir şeyi istemekten sana sığınırım. Hz. Nûh’un bu sözleri, yaptığından tevbe anlamındadır.⁴¹⁶

Abdullah Yusuf Ali’ye göre akraba bağına hürmet duyan ve doğasında şefkat olan Hz. Nûh’un bu isteği bir günah değildi, sadece bilgisizlikti. Bilgisizliği Allah

⁴¹³ Ebüssuûd, *İrşâdu’l-Akli’s-Selîm*, IV, 212.

⁴¹⁴ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, s. 526.

⁴¹⁵ Bilgiz, “*Kur’an’da Amellerin Değer Yönünden Mukayesesi*”, s. 141.

⁴¹⁶ Ebüssuûd, *İrşâdu’l-Akli’s-Selîm*, IV, 213.

tarafından düzeltildi ve o hemen gerçek doğruyu gördü. Hatasını kabul etti ve Allah'tan af ve rahmet diledi.⁴¹⁷

Bir peygamberin öz oğlu bile olsa inanç bağıyla o peygambere bağlı değilse onun ailesinden sayılmaz. Hz. Nûh'un oğlunun sâlih bir amel olmaması, sâlih amel işleyen biri olmadığını anlatır.⁴¹⁸

48. Âyet:

قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ أُمَّةٍ مِّمَّنْ مَعَكَ وَأُمَّمٌ سَنُنْتَعِبُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ

Ey Nûh! Sana ve seninle birlikte bulunanlardan bir çok ümmete tarafımızdan verilen bir esenlikle ve bereketle gemiden in. Daha bir takım ümmetler de olacak ki, onları bir süre yaşatacağız; sonra onlara bizden elem dolu bir azap dokunacak!” denildi.

“Ey Nûh! Tarafımızdan sana ihsan edilmiş selâmetle gemiden in!” veya “Bizim sana olan selâmımızla gemiden in!” bu kelâm Allah Teâlâ tarafından Hz. Nûh'un tevbesinin kabulünü ve hüsrandan kurtulup bütün işlerinde hayırlara ereceğini bildiren bir müjdedir.⁴¹⁹

Sadakatle Allah'ın nurunu ve rehberliğini arayanlar, samimi ve içtenlikle isteklerini Allah'a yöneltip onun iradesine bırakanlar rahatlıkla Allah'ın lütfuna kabul edileceklerdir. Onlarda hiçbir insani zayıflık direnç göstermez. Onların inanç, doğruluk ve hak mücadeleleri manevi seviye olarak yükseltilmiştir. Ruha gerçek sakinliği ve gücü veren Allah'ın selâmeti ve mânevî hayatın nimetleri onların üzerindedir. Bunlar sadece Hz. Nûh ve ailesine değil, onlarla birlikte kurtarılan bütün hakkı tanıyanlara verilmiştir. Ve onların nesilleri de hak üzere oldukça bu nimetler içinde olacaklarına söz verilmiştir. Yalnız tarihten de bildiğimiz üzere onların bazıları bu lütuftan mahrum kalmışlardır. Allah'ın lütfu ayrıcalıklı bir aile veya

⁴¹⁷ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 526.

⁴¹⁸ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 612.

⁴¹⁹ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 214.

topluluk için değildir. Her insan, her kişi ciddiyetle çabalarsa ve bu lütfu kazanabilir.⁴²⁰

49. Âyet:

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْعَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ

Resulüm! Bunlar sana vahyettiğimiz gayb haberlerindedir. Bundan önce onları ne sen biliyordun, ne kavmin. Öyleyse sabret! Çünkü şüphesiz, müttakîlerindir akıbet.

“Resulüm, anlattığımız Nûh kıssası, sana vahyettiğimiz gayb haberlerindedir, diğer haberler kabilinden değildir. Biz onları sana vahyetmeden ve bildirmeden önce ne sen, ne de kavmin onları biliyor değildiniz. Burada Peygamberin kavminin bilmezliğinin zikredilmesi, kendisinin o bilgileri insanlardan öğrenmediğine dikkat çekmek içindir. Zira Peygamberin kavminden başkasıyla ilgi ve münasebeti olmamıştır ve onlar, o çokluklarına rağmen bilmediklerine göre, onlardan bir fert olan peygamber nasıl bilebilirdi?⁴²¹

Bu âyet Resûlullah için teselli ve sabır emrinin gerekçesi mahiyetindedir. Çünkü güzel âkibetler takvâ sahiplerininindir, Resûlullah da takvâ derecelerinin zirvesindedir.⁴²²

Hız. Nûh’la ilgili âyetlerin indiği dönemde Kureyş toplumu da putperestti ve iki toplum da peygamberin melek olması gerektiğini savunuyordu. Mekke toplumuna Nûh kavmi gibi cezalandırılacakları ve iman edenlerin Nûh kavmi örneğinde olduğu gibi galip geleceği mesajı veriliyordu.⁴²³

⁴²⁰ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, s. 526.

⁴²¹ Ebüssuûd, *İrşâdu’l-Akli’s-Selîm*, IV, 215.

⁴²² Ebüssuûd, *İrşâdu’l-Akli’s-Selîm*, IV, 216.

⁴²³ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, III, 444.

Tevhid Hz. Nûh'un çağrısının odak noktasıdır. Hz. Nûh, Allahın emirlerini tüm gücüyle insanlara aktaran ve Allah'ın azabından sakındıran bir peygamberdir.⁴²⁴

Hûd sûresinde Hz. Nûh'un kıssası geniş bir şekilde anlatılmıştır. Kavminin ona sebepler öne sürerek karşı çıkmaları, Hz. Nûh'un ise bu kavme karşı gösterdiği sabır ve mücâdele ve tufan olayısûrede yer almıştır. Hz. Nûh'un oğlunun ona inanmaması ve bu durumun bir aile dramı olması da sûrede yer almaktadır.

⁴²⁴ Kılıç, Halil, “Kur'an'da Hz. Nûh Kıssasının Değerler Eğitimi Açısından Yorumu” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2014, s. 64-65.

2. Âd Kavmi İle İlgili Âyetler

Hûd sûresinin bu bölümünde, Allah'a davet hususundaki değerli gayretleri dolayısıyla kendisini ebedileştirmek için, sûreye adı verilen Hz. Hûd'dan bahsedilmektedir. Allah Teâlâ, onu zorba ve kibirli olan Âd kavmine peygamber olarak göndermiştir. Vücutlarının kuvvetine aldanarak: “Bizden daha kuvvetli kim var?” diye soran Âd kavmini, Allah Teâlâ uğultulu azgın bir fırtına ile helâk etmiştir.⁴²⁵ Âd kavmi Kur'ân-ı Kerim'in indiği dönemde Araplar arasında bilinmektedir. Kavim güçleri ve zenginlikleriyle şöhret bulmuştur. Kur'ân-ı Kerim'de bu özellikleri “Hatırlayın ki, Allah sizi Nûh kavminden sonra onların yerine getirdi ve sizi yaratılış itibarıyla daha güçlü kıldı.”⁴²⁶ âyeti ile vurgulanmaktadır. Tevrat bu kavimden söz etmez.⁴²⁷

Hz. Hûd'un kıssası birkaç sûrede tekrar edilmektedir. Bunun yanında Hz. Hûd ile kavmi arasında geçen konuşma dizisi bu sûrede yenidir, diğer sûrelerde bulunmamaktadır.⁴²⁸

2.1. Hz. Hûd'un Tebliği

Her dönemde insanları Allah'ın dinine çağıran kahramanların, bu göz kamaştırıcı sahnenin karşısında uzun uzun durup düşünmeye ihtiyaçları vardır. Hz. Hûd tek bir adamdır. Çevresindeki mü'minlerin sayısı az olup, karşısında ise o dönemin en şımarık, en zengin ve maddî uygarlık alanında en gelişmiş toplumu vardır. Soydaşları olmalarına rağmen, onlarla arasındaki ilişkileri inkârda direktikleri için tümüyle kesmiş, dahası onlara meydan okumuştur.⁴²⁹

50. Âyet:

وَالِىٰٓ غَادِٓ اٰخَاهُمْ هُوْدًا قَالِ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرِهٖٓ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُفْتَرُوْنَ

⁴²⁵ Sâbûnî, *Safvetu't- Tefsîr*, III, 69.

⁴²⁶ Â'raf, 7/ 69.

⁴²⁷ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 290.

⁴²⁸ Duran, *Sûre İsimleri Açısından Kur'an'ın Anlaşılması*, s. 204.

⁴²⁹ Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 125.

Âd'a kardeşleri Hûd'u gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Yalnızca Allah'a kulluk edin; çünkü ondan başka tanrınız yok; o tanrıları tamamen kendiniz uydurmaktasınız!"

Hız. Hûd neseb olarak kendi kavmindendi. Allah kendi içlerinden onlara bir peygamber gönderdi, çünkü o kavmin, içlerinden bir peygamberin sözünü daha iyi anlayacakları umuldu.⁴³⁰

Hız. Hûd "Ey kavmim" diyerek kendilerine aralarındaki birleştirici bağları hatırlatarak söze giriyor, onlara sevgiyle yaklaşıyor. Amacı duygularını kamçulamak ve güvenlerini kazanarak söyleyeceklerine kulak vermelerini sağlamaktır. Çünkü herhangi bir toplumun önderinin özelliği halkına yalan söylememek ve soyundan olanları aldatmamaktır.⁴³¹

Â'raf sûresi 65-72. âyetlerinde de Âd kavminin peygamberi Hız. Hûd'un hikâyesine bakıldığında Mekkelilerin Hız. Muhammed Mustafa'ya davrandığı gibi diğer kavimlerin peygamberlerine nasıl davrandığı anlatılmıştır.⁴³²

51. Âyet:

يَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ جُرًّا إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي أَفَلَا تَعْقِلُونَ

"Ey kavmim! Ben sizden bunun için bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, ancak beni yaratana aittir. Hala aklınızı başınıza almayacak mısınız?"

Hız. Hûd'un "Sizden herhangi bir ücret istemiyorum." şeklindeki sözünden anlaşılın, kavminin kendisini, yaptığı çağrının karşılığında ücret istemiş olmakla suçlaması ya da böyle bir îmada bulunmuş olmalarıdır. Bundan dolayı bu suçlamayı reddeden cümlenin arkasından soydaşlarına "Acaba aklınızı başınıza almayacak mısınız?" diye seslenerek, soydaşlarının tutumu karşısında duyduğu şaşkınlığı dile getirmektedir.⁴³³

⁴³⁰ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 216.

⁴³¹ Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 107.

⁴³² Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 528.

⁴³³ Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 108.

52. Âyet:

وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ

Ey kavmim! Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tevbe edin ki, size gökten bol bol yağmur göndersin, gücünüze güç katsın. Günahkârlar olarak olarak sırtınızı dönmeyin.

Hz. Hûd, onları bol yağmura kavuşacaklarını müjdeleyerek teşvik etmişti, çünkü onlar tarım işleriyle uğraşıyorlardı. Bir görüşe göre, Allah üç sene müddetle Hûd kavminden yağmuru kesmiş ve kadınların rahimlerini kısırlaştırmıştı. Bundan dolayı Hz. Hûd, iman ve tevbe ettikleri takdirde kendilerine bol yağmur ve nesil bereketi vadetmişti.⁴³⁴

Tevbe, insanın geçmişte yaşadığı günahlardan pişman olmasıdır. Tevbe pişmanlık duymadan gerçekleşmez. Yapılan kötü bir amelden dolayı pişmanlık duymamak, o fiile devam etmek anlamına gelir.⁴³⁵ Bağışlanma geçmiş günahlarla ilgiliyken, tevbe gelecekteki günahlarla ilgilidir. Çünkü tevbede pişmanlık ve o günahları işlememeye kesin kararlılık vardır.⁴³⁶

Âd kavminin yaşadığı yer kurak bir ülkedir ve bu yüzden alabilecekleri en büyük nimet yağmurdur. Bunun kıtlık zamanında insanların inanç ve tevbeyle gerçek tanrıya yönelmek yerine, her tür batıl inanç ve istilayı gerçekleştirdikleri zamanda söylendiğini hayal edebiliriz. Dahası bu bölgenin antik çağda yağmur suyunun depolanması için kurulan Marib'teki gibi barajları barındırdığını hatırladığımızda, Allah'ın kullarına muamelesindeki himaye ve merhametin çok yüksek olduğu görülür.⁴³⁷

Güce güç katmak bazı yorumcuların düşündüğü gibi nüfus artışına işaret edebilir. Arabistan'ın diğer bölgeleri seyrek nüfusluyken, Âd'ın sulanan toprakları

⁴³⁴ Ebüssuûd, *İrşâdü'l-Akli's-Selîm*, VII, 2986.

⁴³⁵ Özer, Salim, *Günahların Affında ve Cezaların Düşmesinde Tövbenin Etkisi*, Bilimname, Kayseri, 2008, XI, S. 14, s. 83.

⁴³⁶ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 617.

⁴³⁷ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 528.

nispeten yoğun bir nüfusu desteklemiş ve barış ve savaş sanatlarındaki doğal güçlerine güç katmıştır. Ancak kullanılan terim tamamen geneldir. Onlar zamanlarının güçlü insanlarıdır. Eğer Allah'a itaat etseler ve doğruluk yasasına uysalardı, hala güçlü olacaklardı, “Çünkü doğruluk bir milleti yüceltir”⁴³⁸

2.2. Kavminin Hz. Hûd'u Reddetmesi

Kavmi Hz. Hûd'u, mesajının hak olduğunu ispatlayacak açık bir beyyine getirmediği gerekçesiyle reddetti.⁴³⁹ Kur'an'da kavminin Hz. Hûd'u reddetmesi şu ifadelerle geçmektedir: *İnkâr eden kavminin ileri gelenlerinden bazıları dediler ki: “Şüphesiz biz seni akıl kıtlığı içinde görüyoruz. Biz senin yalancılardan biri olduğuna inanıyoruz”. Hûd, şöyle dedi: “Ey kavmim! Bende akıl kıtlığı yok. Aksine ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim.”*⁴⁴⁰

Hz. Hûd'un kavmi, peygamberleri inkâr edenlerin genel tavrı olan gelenekçi tavrı takınıyor ve atalarına körü körüne bağlılıklarını tekrar ediyorlardı. Yine tüm dönemlerin inatçı gelenekçileri gibi kendilerine sunulan kanıtları inceleyecekleri yerde Hz. Hûd'a küstahça karşı çıkıyorlardı.⁴⁴¹ “Eğer doğru söyleyenlerden isen bizi tehdit ettiğin şeyi getir de görelim!”⁴⁴² diyorlardı.

53. Âyet:

قَالُوا يَا هُوْدُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ

Dediler ki: “Ey Hûd! Sen bize açık bir kanıt getirmiş değilsin! Senin sözünle ilahlarımızı terk edecek değiliz. Sana asla bağlanmayacağız!”

Onların bu söylemleri, aşırı inatlarından ve gösterdiği sayısız mucizelere itibar etmemelerinden kaynaklanıyordu. Tıpkı “Sen bize sadece Allah'a ibadet etmemiz ve atalarımızın taptıkları ilâhları terk etmemiz için mi geldin?”⁴⁴³ âyeti bu kabildendir.

⁴³⁸ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 528.

⁴³⁹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II, 377.

⁴⁴⁰ Â'raf, 7/ 66-67.

⁴⁴¹ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 291.

⁴⁴² Â'raf, 7/ 70.

⁴⁴³ Â'raf, 7/ 70.

“Biz senin hiçbir şeyine inanacak değiliz.” Hz. Hûd’un kavminin bu sözleri, onların ne denli kararlı olduklarını ve azgınlıkta haddi aştıklarını apaçık gösterir.⁴⁴⁴

İnançsızların iddiaları pratik olarak şudur: “Biz senden ikna olmuyoruz, ikna olmak istemiyoruz; senin yalancı ya da aptal olduğunu düşünüyoruz.”⁴⁴⁵

“Dünya hayatında kendilerine nimet verdiğimiz halde, küfredip âhirete kavuşmayı yalanlayan o peygamberin kavminden ileri gelen bir gürûh, ‘Bu ancak sizin gibi bir beşerdir. Yediğinizden yiyor, içtiğinizden içiyor.’ diyorlardı.”⁴⁴⁶ Kur’ân-ı Kerîm’i tefsir edenlerden bazısı, bu ifadeyi Hz. Hûd’un kavminin ileri gelenlerinin, bu sözleri aralarında söylediklerini sanmışlardır. Ama biraz dikkat edildiğinde bu sözlerin halka söylendiği ortaya çıkmaktadır. Hz. Hûd’un ümmetinin önde gelenleri, Allah’ın peygamberinin etkili konuşmalarının kitleleri etkileyeceğini ve maddî-mânevî menfaatlerden vazgeçmeleri gerekeceğini tahmin edince halkı yanıltmaya çalışmışlardır.⁴⁴⁷

54.- 55.Âyet:

إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوِّءٍ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ
مَنْ دُونِهِ فَكَيْدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنظِرُونَ

“Söyleyebileceğimiz tek şey şu ki ilahlarımızdan biri seni çarpmış!” Dedi ki: Doğrusu ben Allah’ı şahit tutuyorum; siz de şahit olun ki ben sizin O’na ortak koştuğunuz şeylerden uzağım. O halde hep birlikte bana bir tuzak kurun, sonra mühlet de vermeyin!”

Bu âyet daha önceki âyetin izahı mahiyetindedir. Çünkü onların Hz. Hûd hakkındaki beyanları, onun sözlerine hiç itibar etmemeyi ve onları hurafe saymalarını kapsamaktadır. Yani kavmi demek istemiştir ki “Biz senin sözlerini ancak, cinnet hezeyanları sayıyoruz. O halde biz onu nasıl tasdik eder, ona inanır ve gereğini yaparız?” Hz. Hûd da “Ben sizin Allah’a ortak koştuklarınızdan uzağım.

⁴⁴⁴ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, VII, 2986.

⁴⁴⁵ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 528.

⁴⁴⁶ Mü'minûn, 23/ 33.

⁴⁴⁷ Mevdûdi, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi*, s. 215.

Allah onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir.” demiştir.⁴⁴⁸ Bu mânada başka bir âyette Hz. Hûd “*Siz, Allah’ın hakkında hiçbir delil indirmediği, sizin ve atalarınızın ilâh olarak vasıflandırdığı birtakım isimler konusunda benimle tartışıyor musunuz?*” diyerek kavmine seslenmektedir.⁴⁴⁹

Daha önce Hz. Hûd onlara ilâhlarının ulûhiyetten uzak olduğunu; kulluk ve ibadeti yalnız Allah’a tahsis etmek gerektiğini söylemişti. Bu da onların çok zoruna gitmiş ve bunu bir ayıp saymışlardı. Hatta ilâhların Hz. Hûd’u cezalandıracaklarını iddia etmişlerdi. Bu âyette ise Hz. Hûd yüksek sesle ve açıkça meydan okuyarak şöyle haykırmıştır: “*Benim putlarla hiçbir ilgim ve münasebetim yoktur.*”⁴⁵⁰

Hz. Hûd’un bu meydan okuması, en büyük mûcizelerden biridir. Zira Hz. Hûd tek başına o katı ve kaba Âd kavminin azgınlarından büyük bir topluluk içinde bulunmaktaydı. Buna rağmen O’na hiçbir şey yapmaya muktedir olamamışlardı.⁴⁵¹ Hz. Hûd kızgınlıkla şöyle cevap verdi: “En azından Allah’ın ismini boş konuşmalarınızdan uzak tutun. Siz de benim kadar biliyorsunuz ki ben tek gerçek tanrıya ibadet ediyorum. Sahte tanrılarınızın gerçek bir Allah peygamberini etkileyeceğini iddia ediyorsunuz. Meydan okumayı kabul ediyorum. Yapabildiğiniz gibi bana karşı bir plan yapın ve komplo kurun, hepimiz, siz ve tanrılarınız! Bakın, herhangi bir gücünüz var mı? Sizden bir ücret istemem. Güvenim Allah’a aittir.”⁴⁵²

56. Âyet:

إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

Ben sadece, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah’a güvenip dayanmaktayım; çünkü yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki; O onun alnından tutmasın. Benim Rabbin, şüphesiz, dosdoğru bir yol üzeredir.”

⁴⁴⁸ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 217.

⁴⁴⁹ Â'raf, 7/ 71.

⁴⁵⁰ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 218.

⁴⁵¹ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 218.

⁴⁵² Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 528.

Araplara göre ناصية “nâsiye” başın ön kısmındaki (alındaki) saç biten yerdir. Orada biten saç, bittiği yerin adıyla “nâsiye” diye adlandırılmıştır. Araplar bir insanı, zelil ve boyun eğmiş olarak vasıflandırdığında falan kimsenin nâsiyesi, falan kimsenin elindedir.” derler, yani “o, ona itaat eder” demektir. Nâsiyesinden tuttuğun kimseyi zapturapt altına almış olduğun için böyle söylenir. Yine araplar bir esir alıp, onu başına kakarak serbest bırakmak istediklerinde, onun hakir olduğuna işaret olması için perçemini keserlerdi. Böylece Kur’an’da Araplara, bildikleri bir üslupla hitap edilmiştir.⁴⁵³ Allah Teâlâ, yürür, kıpırdar ne kadar canlı varsa hepsinin mâlikidir; onlar üzerinde dilediği gibi tasarruf etmeye muktedirdir. ناصية ifadesi “onların perçeminden tutmak”, bu mutlak tasarrufun temsili ifadesidir.⁴⁵⁴

Nâsiye, bir atın kâkülüne atıfta bulunan Arapça bir deyimdir. Bunu kavrayan adam at üzerinde tam bir güce sahiptir ve at için kâkül, güzelliğinin tacı olduğu gibi kendini ifade etme gücünün toplamıdır. Bu nedenle Allah’ın tüm canlılar üzerindeki gücü sınırsızdır ve hiç kimse onun kararına karşı koyamaz.⁴⁵⁵

57. Âyet:

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبْلَعْتُمْ مِمَّا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا إِنْ رَبِّي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيفٌ

Eğer yüz çevirirseniz şunu bilin ki, ben size ne ile gönderildiysem onu tebliğ ettim. Rabbim, yerinize sizden başka bir toplum getirecek ve siz O’na hiçbir zarar veremeyeceksiniz. Benim Rabbim, şüphesiz her şey üzerinde bekçidir (Hafız).

“Eğer siz haktan yüz çevirmeyi sürdürürseniz, tebliğde kusur işlediğimden dolayı ben kınanacak değilim. Ben size hakkı tebliğ ettim. Siz yalanlamayı tercih ettiğiniz için mahcup olacaksınız. Allah Teâlâ’nın vaadi şudur: O sizi helâk edecek, ülkenize başka bir kavmi yerleştirecek ve onları sizin mallarınıza mâlik kılacaktır.

⁴⁵³ Râzî, *Mefâtîhu’l-Gayb*, VIII, 50.

⁴⁵⁴ Ebüssuûd, *İrşâdu’l-Akli’s-Selîm*, IV, 218.

⁴⁵⁵ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, s. 529.

Ve siz yüz çevirmekle O'na hiçbir zarar veremezsiniz. O, her şeyin koruyucusu iken başkası nasıl O'na zarar verebilir?⁴⁵⁶

Hız. Hûd, dik başlı, isyankâr ve kibirli insan topluluğu ile mücadele ediyordu. O, onların davranışlarını yine kendileri üzerine ters tepeceğini anlatıyordu. Onların davranışlarının Allah'a veya Allah'ın yararlı planına bir zarar veremeyeceğini ve engelleyemeyeceğini biliyordu.⁴⁵⁷

2.3. Âd Kavminin Helâk Edilmesi

Hız. Hûd, Âd kavmini “*Ancak Allah'a ibadet edin, çünkü ben sizin adınıza büyük bir günün azabından korkuyorum*” diyerek uyardı.⁴⁵⁸ Onlar da “*Sen bizi ilahlarımızdan alıkoymak için mi geldin? Doğru söyleyenlerden isen bizi tehdit ettiğin şeyi başımıza getir*” dediler.⁴⁵⁹ Hız. Hûd “Bu konudaki bilgi ancak Allah'ın katındadır. Ben size benimle gönderileni tebliğ ediyorum. Ama ben sizi cahillik eden bir topluluk olarak görüyorum.” dedi.⁴⁶⁰

Üzerlerine ilk olarak azap şu şekilde inmeye başlamıştı. Kuraklığa ve kıtlığa uğramışlar, bunun üzerine yağmur yağması dileğinde bulunmuşlardı. O azabı vadilerine doğru yayılan bir bulut olarak gördüklerinde, “*Bu bize yağmur getiren buluttur*” diyerek⁴⁶¹ onu bir rahmet bulutu sanmışlardı. Sonra azap bulutu olduğunu anlayacaklardı.⁴⁶² Hız. Âişe'den rivayet olduğuna göre demiştir ki: Nebî (S.A.V) “*Hayır, o sizin acele gelmesini istediğiniz şeydir. İçinde elem dolu azabın bulunduğu bir rüzgârdır.*” gökyüzünde yağış getireceği sanılan bir bulut görünce bazen ona karşı durur, geri dönerdi; bazen evimize girer çıkardı ve bu karanlık buluttan ümmetine bir felaket gelmesinden endişe ederek yüzünün rengi değişirdi. Yağmur yağdıktan sonra bu endişe kendisinden giderdi. Hız. Âişe sebebini

⁴⁵⁶ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, VII, 2990.

⁴⁵⁷ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 529.

⁴⁵⁸ Ahkâf 46/ 21.

⁴⁵⁹ Ahkâf, 46/ 22; Â'raf 7/ 70.

⁴⁶⁰ Ahkâf, 46/ 23.

⁴⁶¹ Ahkâf, 46/ 24.

⁴⁶² İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I, 176.

sorduğunda, Resûlullah “ Ey Âişe, bu bulutların içinde azap olmadığını kim temin edebilir? Vaktiyle Âd kavmi rüzgârla azap olunmuştu. Onlar bu bulutu yağmur bulutu sanarak, şu gükyüzünü kaplayan bulut bize yağmur yağdıracaktır.” demişlerdi, buyurmuştur.⁴⁶³

Ahkâf sûresinde, Mekke’deki müşriklerin Hz. Muhammed’e ve müminlere karşı takındıkları olumsuz tavırdan vazgeçip öğüt almaları için Âd kavminin uğradığı son hatırlatılır.⁴⁶⁴ Âyette “*O azabı vadilerine doğru yayılan bir bulut olarak gördüklerinde ‘Bu bize yağmur getiren bir buluttur.’ dediler. Hûd, Hayır, o sizin acele gelmesini istediğiniz şeydir. İçinde elem dolu azabın bulunduğu bir rüzgârdır. dedi.*”⁴⁶⁵ buyrulmaktadır.

Hûd kavmi korkunç sesi olan rüzgârla helâk edilmiştir.⁴⁶⁶ Bu, insanları kurumuş saman çöpü gibi savurup, yerden yere vuran bir rüzgârdır.⁴⁶⁷ O rüzgâr gürültülü, dondurucu ve insanları hurma kütüğü gibi kökünden söküp atan bir rüzgârdır.⁴⁶⁸ Allah Teâlâ o rüzgârı kesintisiz olarak yedi gece, sekiz gün onların üzerine musallat etmiştir.⁴⁶⁹

58. Âyet:

وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَنَجَّيْنَا هُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ

Helâk emrimiz gelince, Hûd’u ve beraberindeki iman etmiş olanları tarafımızdan bir rahmetle kurtardık... Onları ağır bir azaptan kurtarmıştık...

⁴⁶³ Zebidî, Zeynü’-d-dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi’l-Lâtîfi’z-Zebidî, *Sahîh-i Buhârî Muhatasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, terc. Kâmil Miras, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1986, IX, 15.

⁴⁶⁴ Işık, Emin, “*Ahkâf Sûresi*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, I, 549-550.

⁴⁶⁵ Ahkâf, 46/ 24-25.

⁴⁶⁶ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, II, 292.

⁴⁶⁷ Zâriyât 51/ 41-42.

⁴⁶⁸ Kamer, 54/ 18-22; Hâkka, 69/ 6-7.

⁴⁶⁹ Hâkka, 69/ 7.

Bu emrimiz şiddetli bir rüzgârdır.⁴⁷⁰ Azabın emir olarak ifade edilmesi, azab inmesinin “gelmek” şeklinde belirtilmesi tâzim ve tehdit içindir. Diğer bir görüşe göre ise, ağır bir azaptan korunmak âhiret azabından korunmaktır.⁴⁷¹

59. Âyet:

وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ

İşte Rablerinin âyetlerini bilerek inkâr eden, peygamberlerine karşı çıkararak bütün inatçı zorbaların emrine uyan Âd kavmi!

Kendi olgun ve doğru peygamberlerini terk edip her inatçı ve zorbanın emrine uydular. Bundan dolayı bu dünyada her anıldıkları zaman kendilerine lânet edilmektedir.⁴⁷²

Âd kavmine yalnız Hz. Hûd gönderildiği halde peygamberlerin çoğul olarak zikredilmesi, onların hallerinin kötülüğünü, küfür ve inatlarının ağırlığını açıklamak içindir.⁴⁷³

60. Âyet:

وَأُنْبِئُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا إِنْ عَادُوا كَفَرُوا رَبَّهُمْ أَلَا بُعْدًا لِعَادٍ قَوْمِ هُودٍ

Bu dünyada da kıyamet gününde de lanet peşini bırakmadı. Bakınız Âd kavmi, Rablerini inkâr etti... Bakınız! Hûd'un kavmi olan Âd Allah'ın rahmetinden uzaklaştı.

Süddî (ö. 127/745) şöyle der: Âd kavminden sonra hiçbir peygamber gönderilmemiştir ki onun diliyle onlar lânetlenmiş olmasın.⁴⁷⁴ Âd kavmi zaten helâk olmuşken, onlara aynı anlamda bedduada bulunmak, onların helâki hak ettiklerini tescil etmek içindir.⁴⁷⁵

⁴⁷⁰ İbn Kesîr, *Tefsîru 'l-Kur'âni 'l-'Azîm*, IV, 36.

⁴⁷¹ Ebüssuûd, *İrşâdu 'l-Akli's-Selîm*, VII, 2991.

⁴⁷² İbn Kesîr, *Tefsîru 'l-Kur'âni 'l-'Azîm*, IV, 36.

⁴⁷³ Ebüssuûd, *İrşâdu 'l-Akli's-Selîm*, VII, 2991.

⁴⁷⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru 'l-Kur'âni 'l-'Azîm*, IV, 36.

⁴⁷⁵ Ebüssuûd, *İrşâdu 'l-Akli's-Selîm*, VII, 2993.

Hûd sûresinin bu bölümünde Hz. Hûd'un tebliği, kavminin ona karşı gelmesi ve Hz. Hûd ve ona iman edenler hariç kavmin helâk olmasından bahsedilir.

3. Semûd Kavmi İle İlgili Âyetler

Hız. Sâlih'in kendilerine Allah tarafından gönderildiği Semûd kavmi⁴⁷⁶ dokuz kabileden oluşmaktadır.⁴⁷⁷ Semûd "semed"den gelmekte olup "az su" demektir.⁴⁷⁸ Yaşadıkları coğrafyada su az bulunmaktaydı. Yıl boyunca yağın az miktardaki suyu kayalara açtıkları su sarnıçlarına biriktirmek suretiyle suları tasarruflu kullanma konusunda öne çıkmış bir kavimdir.⁴⁷⁹

Semûd, bir arap kabilesidir. Semûd da bu kabilenin en büyük atasının adıdır. Bazı tarihçiler, bu kavmin Âd kavminin kalıntıları olduklarını söylemektedir. Şam ile Hicaz arasında Hicr olarak bilinen bir bölgede yaşadıkları söylenir. Tevrât'ta söz edilen Semûd kavminin taşlık bir bölgede yaşadığı konusunda görüş birliği vardır. Kurdukları şehrin kalıntıları hala mevcuttur.⁴⁸⁰

Semûd kavmi hemen hemen helâk edilen tüm toplumlarda olduğu gibi zenginlik ve refah içerisinde bir hayat sürmekteydiler.⁴⁸¹ "Bahçelerin pınarların içinde, ekinlerin, salkımları sarkmış hurmalar arasında."⁴⁸² yer almaktaydılar. Aynı zamanda kendilerine has bir medeniyete sahiptiler. Düz arazilerde saraylar inşa etmekte, kayaları yontarak da oralarda rahat edecekleri mekânlar, evler, barınaklar yapmaktaydılar.⁴⁸³ Arap yarımadasının kuzeyinde bulunan Şam bölgesiyle güneyini birbirine bağlayan ticaret yolu üzerinde bulunmaları, bu nedenle de ticaretle uğraşmaları onların güçlü bir ekonomiye sahip olduklarını gösterir.⁴⁸⁴

⁴⁷⁶ A'râf, 7/ 73; Hüd 11/ 61; Neml 27/ 45.

⁴⁷⁷ Neml, 27/ 48.

⁴⁷⁸ Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul, 1979, IV, 2796.

⁴⁷⁹ Bayraktar, *Kıssaların Fıkhi Hz. Sâlih Kıssası Örneği*, s. 134.

⁴⁸⁰ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 294.

⁴⁸¹ Çimen, *Niçin Helâk Oldular*, s. 248.

⁴⁸² Şuarâ, 26/ 147-148.

⁴⁸³ A'râf, 7/ 74; Şuarâ 26/ 149.

⁴⁸⁴ Bayraktar, *Kıssaların Fıkhi Hz. Sâlih Kıssası Örneği*, s. 134-135.

3.1. Hz. Sâlih'in Semûd Kavmini Dine Da'veti

Tarih boyunca, peygamberlerin kavimlerine hiç değişmeksizin hep söyledikleri sözler, Hz. Sâlih'in kavmine hitâbında da görülmektedir.⁴⁸⁵

61. Âyet:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهِمْ هُمُ الْكَافِرُونَ
فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوا لَهُمْ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ

Kardeşleri Sâlih'i Semûd'a gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Sadece Allah'a kulluk edin, O'ndan başka ilahınız yok. Sizi topraktan yaratıp yeryüzünü imar etmenizi sağlayan O'dur. O halde sizi bağışlaması için O'na dua edip sonra da ona tövbe edin. Şüphesiz Rabbim yakındır; dualara cevap verendir.

"Sizi arzdan yaratan odur, başkası değil." Allah Teâlâ Âdem'i ve onun neslini yarattığı nutfeleri topraktan yaratmıştır. O size yeryüzünde ömür verdi, hayatınızı devam ettirdi. Size yeryüzünü imar etmenizi emretti.⁴⁸⁶

62. Âyet:

قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَذَا أَتَنْهِينَا أَنْ نَعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ

Dediler ki: "Ey Sâlih! Bundan önce sen bizim aramızda, umut beslenen biriydin. Şimdi kalkıp da atalarımızın taptığına tapmayı mı bize yasaklıyorsun? Şüphesiz senin bizi çağırdığın şeyden derin bir şüphe içindeyiz."

İbn Abbas'a (ö. 68/687-688) göre "Biz seni önümüze geçireceğimiz faziletli ve hayırlı bir insan olmanı umuyorduk." Öyle anlaşılıyor ki, onlar o ana kadar, ondan umutlarını kesmemişlerdi. Ama o anda umutlarını kestiler.⁴⁸⁷

⁴⁸⁵ Seyyid Kutub, *Fî Zülâli'l-Kur'ân*, VI, 127.

⁴⁸⁶ Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, III, 139.

⁴⁸⁷ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 221.

Hız. Sâlih'in halkıyla olan hayatı o kadar doğruluk üzereydi ki, (sonraki yıllarda el-Emin'inki gibi) yalnızca batıl inançlarına uyup günahlarını desteklemiş olsa lider ya da kral olarak seçilecekti.⁴⁸⁸

Burada, Allah'ın yoluna çağırın bir davetçiye yönelik başka bir üslupla karşılaşmaktayız. Davete başlamadan önceki hali övülüyor, ataları taklit etmek gerekçesiyle hak inkâr ediliyor. Bu tavırlar, Allah'ın yolundan alıkoymak için izlenen sinsice yolların bazılarıdır.⁴⁸⁹

63. Âyet:

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَأَتْلِي مِنْهُ رَحْمَةً فَمَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ عَصَيْتُهُ
فَمَا تَزِيدُونَنِي غَيْرَ تَخْسِيرٍ

Dedi ki: “Ey kavmim! Ne dersiniz, ya ben Rabbimden apaçık bir kanıt üzere bulunuyorsam ve O bana bir rahmet vermişse? Bu durumda, O'na karşı geldiğim takdirde Allah'a karşı beni kim savunacak? Siz benim sadece hüsrânımı artırırsınız!

Âyette geçen “Eğer Rabbimden bir beyyine üzerine isem” ifadesinde kullanılan “eğer” şayet ifadesinin kullanılması muhataplara bakan yönüyledir.⁴⁹⁰

3.2. Semûd Kavminin Mûcize Olarak Verilen Deveyi Kesmeleri

Semûdlular, Hız. Sâlih'in nasihatlerine kulak asmadılar. Onlara gösterdiği hak yolda yürümediler. Bilakis, onu saçma sapan konuşmuş olmakla suçlayıp yollarına devam ettiler.⁴⁹¹ O'na “Sen iyice büyülenmişlersin.”⁴⁹² diyerek, bu hâlin, kendisini Allah katından gönderilmiş bir peygamber olduğu zannına kapılmaya yol açtığını iddia ettiler.⁴⁹³ O'na “Sen de ancak bizim gibi bir insansın, eğer doğru

⁴⁸⁸ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 531.

⁴⁸⁹ Saîd Havva, *el-Esâs fi't-tefsîr*, VII, 80.

⁴⁹⁰ Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, III, 140.

⁴⁹¹ Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz*, s.105.

⁴⁹² Şuarâ, 26/ 153.

⁴⁹³ Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz*, s.105.

söyleyenlerden isen haydi bir mûcize getir.”⁴⁹⁴ diyerek peygamber olduğuna delâlet eden bir mûcize istediler.⁴⁹⁵ Bunun üzerine Hz. Sâlih, özel bir deveyi gösterdi.⁴⁹⁶

64. Âyet:

وَيَا قَوْمِ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذُرُّوْهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمَسُّوْهَا بِسَوْءٍ فَيَأْخُذْكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ

Ey kavmim! İşte size mûcize olarak da Allah'ın devesi! Bırakın Allah'ın toprağında otlasın. Ona kötülük etmeyin, yoksa pek yakın bir azap sizi yakalayacaktır.

“Yakın azap” ile kastedilen (âyetin devamının delalet ettiği gibi) üç gündür.

497

Bu devenin Allah'a izafesi, onun şerefini yükseltmek; yaratılış ve davranış bakımından başka develerden farklı olduğunu bildirmek içindir. Arzın, Allah'a izafe edilmesi, devenin bu otlamaya olan hakkını vurgulamak, onu kendi haline bırakmanın gerekçesini belirtmek içindir.⁴⁹⁸

Kendilerinin isteğiyle Allah'ın mûcize olarak gönderdiği deve, onlar için tamamıyla büyük bir imtihan vesilesi olmuştur.⁴⁹⁹

Hz. Sâlih sadece olumsuz bir tutum sergilemiyor, dişi deveyi bir sembol olarak öne çıkarıyordu. Abdullah Yusuf Ali'ye göre âyet “Bencil tekelinizden vazgeçin, bu özgür dünyadaki Allah'ın armağanlarını herkesin kullanımına açık hale getirin. Ortak topraklarda otlatma hakları da dâhil olmak üzere yoksulların haklarını verin. Bu dişi deveyi özgürce otlatmak için bırakarak pişmanlığınızı ve yeni tavrınızı gösterin. Bu dişi deve bir sembol ve bu nedenle sizin için kutsaldır.” mânasındadır.⁵⁰⁰

⁴⁹⁴ Şuarâ, 26/ 153.

⁴⁹⁵ Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz*, s.105.

⁴⁹⁶ Karaman, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, I, 183.

⁴⁹⁷ Beyzâvî, *Envâru't-Tenzîl*, III, 140.

⁴⁹⁸ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 222.

⁴⁹⁹ Kamer, 54/ 27.

⁵⁰⁰ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 531.

65. Âyet:

فَعَفَّرُواَهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا فِي دَارِكُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ذَلِكَ وَعْدٌ غَيْرُ مَكْذُوبٍ

Derken onu kestiler. “Yurdunuzda üç gün daha yaşayın. Bu, yalanlanamayacak bir tehdittir.

“Diyarınızda” ifadesi evlerinizde anlamında olabildiği gibi şu dünya diyarınızda manasını da ifade edebilir.⁵⁰¹

“Daha fazla düşünce ve tövbe için üç gün! Ama aldırış etmediler. Geceyle birlikte depreme eğilimli bölgelerde iyi bilinen kuvvetli bir deprem gibi güçlü ve korkunç bir deprem meydana geldi. Deprem geceleyin geldi ve onları güvenli olduğunu düşündükleri kale gibi evlerine gömdü.”⁵⁰²

3.3. Semûd Kavminin Helâk Oluşu

Kur’an’ın belirtmiş olduğu kanunlardan birisi, Âd ve Semûd kavminde de olduğu gibi, eğer toplum içinde günah ve taşkınlıklar artarsa bu, o toplumun bozulup helâk olmasına sebep olur.⁵⁰³ Semûd kavminin kıssası, maddi gücün vermiş olduğu emniyet duygusunun ve ekonomik durumun vermiş olduğu şımarıklığın, bu kavmin yıkımına sebep olduğunu göstermektedir.⁵⁰⁴ Kur’an’da “azgınlık” anlamına gelen طغي Semûd toplumunu helâka götüren etkenlerden biridir.⁵⁰⁵ Bu kelime Semûd kavminin konulmuş sınırları aştığını, ölçüsüzce hareket ettiğini, günaha ve isyanda en uç noktaya vardıklarını ifade etmektedir.⁵⁰⁶

Kâfirler, mü’minlere ve devenin aralarında bulunmasına tahammül edemediler. Belki de bu deve çok iriydi ve hayvanlarını ürkütüyordu. Ya da suya çok ihtiyaç duydukları sırada suyla aralarına giriyordu. Ya da bu deve sebebiyle mü’minlerin artmasından korkuyorlardı. Belki de bu sebeplerin hepsi onları, bu deveyi kesmeye

⁵⁰¹ Beyzâvî, *Envârü’-t-Tenzîl*, III, 140.

⁵⁰² Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, s. 531.

⁵⁰³ Tabbâra, *Kur’an’da Peygamberler ve Peygamberimiz*, s.115.

⁵⁰⁴ Bayraktar, *Kıssaların Fıkhî*, s. 147.

⁵⁰⁵ Şems, 91/ 11.

⁵⁰⁶ Bayraktar, *Kıssaların Fıkhî*, s. 147.

itti.⁵⁰⁷ Ve dişi deveyi kestiler.⁵⁰⁸ Deveyi öldüren bir tek kişiydi.⁵⁰⁹ Ama ceza sadece o kişiye değil bütün millete verildi. Ama onun bu fiili, bütün millet tarafından desteklendiği için hepsi onun suç ortağıydı.⁵¹⁰ Kur'ân-ı Kerîm'de “*Öyle fitneden sakının ki, içinizden sadece zalimlere isabet etmekle yetinmez. Bilesiniz ki, Allah'ın cezalandırması şiddetlidir.*”⁵¹¹ âyetiyle toplumda bölünme ve kargaşa ortaya çıktığı zaman, sadece fitne çıkarıcıların değil, toplumun tamamının zarar göreceği ifade edilir.⁵¹²

Kur'an'ın inişi sırasında, Hicaz'dan gelen ticaret kervanları Semûd'un bu arkeolojik kalıntıları arasından geçmekteydi. Hz. Peygamber, Tebük'e doğru ahabını sevk ederken, bu harabelere doğru işaret ederek, onlardan ibret almalarını istedi.⁵¹³ Hz. Peygamber kavmini bu kuyunun suyundan içmekten ve oradaki harabelere girmekten men etmiştir.⁵¹⁴

66.Âyet:

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَمِن خِزْيِ يَوْمِئِذٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ

Ne zaman ki (helâk) emrimiz geldi, Sâlih'i ve beraberindeki imen etmiş olanları tarafımızdan bir rahmetle azaptan ve o günün rüsvaylığından kurtardık. Senin Rabbindir, şüphesiz 'mutlak izzet sahibi', kuvvetli (Kavî, 'Azîz)

Yani biz onları dünya azabından kurtardıktan başka kıyamet azabından da kurtaracağız.⁵¹⁵

⁵⁰⁷ Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz*, s.107.

⁵⁰⁸ Âraf, 7/ 77.

⁵⁰⁹ Bakınız Şems 91/ 12; Kamer 54/ 29.

⁵¹⁰ Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz*, s.107.

⁵¹¹ Enfâl, 8/ 25.

⁵¹² Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 377.

⁵¹³ Yıldız, Muharrem, “*Kitâb-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerîm Açısından Âd, Semûd ve Lût Kavimleri (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1988, s.108.

⁵¹⁴ Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz*, s.103.

⁵¹⁵ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-selîm*, IV, 223.

Semûd kavminin önde gelenleri, Hz. Sâlih'ten kurtulmanın tek yolunun onu öldürmek olduğunu düşündüler ve bunun için harekete geçtiler. Anlaşılan o ki, Semûdlular Hz. Sâlih'i öldürme planını devenin öldürülmesinden sonra hazırladılar. Devenin öldürülmesinden sonra Hz. Sâlih, üç günlük mühlet kaldığını, bundan sonra azabın geleceğini söylemişti. Bunun üzerine Semûdlular “Sâlih'in bizi korkuttuğu azabın geleceği yok; neden biz dışı devesinden sonra onun işini de bitirmeyelim?” diye düşünmüş olabilirler. Hz. Sâlih'in evine baskın yapmak için kararlaştırdıkları gece de, herhalde azabın gerçekleşeceği geceydi. O gece bunlar, baskın düzenlemeden Allah'ın gazabı onları yakalayiverdi.⁵¹⁶

67. Âyet:

وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاتِمِينَ

O korkunç uğultu zulmedenleri yakaladı ve oldukları yerde diz üstü çökekaldılar.

Bir rivâyete göre göklerden öyle korkunç bir ses geldi ki, içinde hem yıldırım sesi, hem de dünyadaki her çeşit ses vardı. Onlar bu sesi duyunca yürekleri parçalandı.⁵¹⁷

Sarsıntı, havanın dalgalanmasına neden olan o sestten sonra vaki olmuştur.⁵¹⁸

Â'raf sûresinde onları sarsıntı yakaladığı ve yurtlarında dizüstü çökekaldıkları geçer.⁵¹⁹ “Yani evlerine ölümler olarak düşüverdiler.”⁵²⁰ demektir.

68. Âyet:

كَأَن لَّمْ يَغْتَوْا فِيهَا إِلَّا إِنَّ تَمُودًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا بَعْضًا لِّتَمُودٍ

Sanki orada hiç yaşamamışlardı. Biliniz ki Semûd kavmi Rablerini inkâr etmişti. Biliniz Semûd kavmi Allah'ın rahmetinden uzaklaştı.

⁵¹⁶ Mevdûdi, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi*, s. 350.

⁵¹⁷ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 223.

⁵¹⁸ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 223.

⁵¹⁹ Âraf, 7/ 78.

⁵²⁰ Saîd Havva, *el-Esâs fi't-Tefsîr*, VII, 82.

Semûd kavminin küfrünün burada açıkça bildirilmesi onların hallerini kınamak ve onların neden Allah'ın rahmetinden uzak ve helâk bedduasına müstehak olduklarını beyan etmek içindir.⁵²¹

Hûd sûresinin 61.-68. âyetlerinde Hz. Sâlih'in kavmini daveti, ona verilen deve mûcizesi, kavminin deveyle imtihanı kaybetmeleri, zulmedenlerin korkunç bir sesle helâk edilmeleri ve bu helâktan sadece peygamberin ve iman edenlerin kurtulmaları anlatılmıştır.

⁵²¹ Ebüssuûd, *Îrşâdu'l-Akli's-Selîm*, VII, 3001.

4. Lût Kavmi İle İlgili Âyetler

Hız. Lût'un hikâyesi, amcası Hız. İbrâhim'in hayatındaki kısa bir bölümden referansla 77-83. âyetlerde anlatılmıştır. Hız. İbrâhim bu zamana kadar Mezopotamya vadisindeki zulüm ateşinden geçti, sınıandı ve Nemrûd'a karşı zafer kazandı. Sonra da yeğeni Hız. Lût'un Bahr Lût olarak da adlandırılan Ölü Deniz'in doğusundaki en kötü ova şehirlerine hitap etmesi için çağrıldığı Kenan'daki ikâmetgâhını aldı. Yer isimlerindeki yerel geleneklere güvenilebilirse, bu kralın Musul'un yirmi mil güneyindeki Dicle'deki modern Nimrud'u içeren yollara hükmetmiş olması gerekir. Bu, büyük ilgi gören Asur kalıntılarının bulunduğu bir alandır. Ancak Asur'un bir imparatorluk olarak yükselişi elbette Hız. İbrâhim'in zamanından geç olmuştur. Asur kenti Kalakh veya Calah olarak adlandırıldı.⁵²²

4.1. Hız. İbrâhim'e Meleklerin Gelmesi

Sodom halkı, inkârcı oldukları gibi ahlâksızlık ve sapık ilişkiler içinde bulunuyorlardı. Hız. Lût bu halkı ıslahla görevlendirilmişti.⁵²³ Ancak halkı, onun öğütlerini dinlemedi ve sapık ilişkilerine devam ettiler, Allah Teâlâ da onları helâk etmek üzere elçilerini gönderdi. Olay Hız. İbrâhim'i de ilgilendiriyordu. Çünkü Hız. Lût aynı çağda Filistin'de ikâmet eden Hız. İbrâhim'in yeğeniydi. Bu nedenle Allah'ın elçileri durumdan onu haberdar edip ümmeti hakkında herhangi bir korkuya kapılmamasını sağlamak için öncelikle onu ziyaret ettiler.⁵²⁴

69. Âyet:

وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلْنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ

Gerçek şu ki İbrâhim'e elçilerimiz müjde ile gelmiş; "selam" demişlerdi, O da "selam" demiş ve kızartılmış bir buzağı getirmekte gecikmemişti.

⁵²² Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 533.

⁵²³ Âraf, 7/ 80.

⁵²⁴ Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, I, 187.

Âyette meleklerin Hz. İbrâhim'e müjde getirdikleri belirtildiği halde ona gönderildikleri söylenmiyor. Bu müjde ona zarar gelmeyeceği müjdesini de kapsar. En açık görüşe göre âyetteki müjde çocuk müjdesidir.⁵²⁵

70. Âyet:

فَلَمَّا رَأَىٰ أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ

Ellerini yemeğe uzatmadıklarını görünce onları yadırgadı, içine bir korku düştü. “Korkma! Biz Lût kavmine gönderildik” dediler.

Eve bir konuk geldiğinde ikram olunan yemekten yemezse, onun hayır için gelmediği sonucu çıkarılırdı. Hz. İbrâhim onları ilk gördüğünde yadırgamıştı. Çünkü onlar Hz. İbrâhim'in bildiği insanlardan değildi.⁵²⁶

“Hani onlar İbrâhim'in yanına vardıklarında: “Selâm” demişlerdi.

İbrâhim de “Selâm! Yabancı bunlar”, demişti.”⁵²⁷

Melekler ilk görevlerinin ova şehirlerine karşı bir uyarıcı olan Hz. Lût'a yardımcı olmak olduğunu söylediler. Fakat ikinci sırada Hz. İbrâhim için iyi haberleri vardı: büyük insanların babası olacaktı. Âyette yer alan Lût halkı ifadesi, Hz. Lût'un uyarı için gönderildiği, ovanın kötü şehirleri Sodom ve Gomore'nin insanları anlamına gelir.⁵²⁸

4.2. Hz. İbrâhim'in Karısının Çocukla Müjdelenmesi

Hz. İbrâhim'in eşi hiç çocuk doğurmamıştı, kısırdı. Üstelik o sırada iyice yaşlanmıştı. Bu nedenle Hz. İshâk'a anne olacağı müjdesi, Hz. İbrâhim'in için şaşırtıcı bir sürpriz olacaktı.⁵²⁹

71. Âyet:

⁵²⁵ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 224.

⁵²⁶ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 224.

⁵²⁷ Zâriyât, 51/ 25.

⁵²⁸ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 533.

⁵²⁹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 136.

وَأَمْرًا تَهُ قَائِمَةٌ فَضَجَّكَتْ فَبَشَّرْنَاَهَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يُعْقُوبَ

Karısı ayakta idi. Bu sözleri duyunca güldü. Biz de ona İshâk'ı, İshâk'ın ardından da Ya'kûb'u müjdeledik.

Hiz. İbrâhim'in karısı korkunun gitmesinden veya kötü insanların helâkından veya her ikisinden duyduğu memnuniyetle güldü. Bir görüşe göre de daha önce dediklerinin çıktığına güldü.⁵³⁰

Burada müjde Hz. İbrâhim'in karısındır. Oysa bu müjdede asıl olan Hz. İbrâhim'dir. Nitekim Sâffât sûresi 101. ve Zâriyât sûresi 28. âyetlerinde müjdelenen Hz. İbrâhim'dir. Burada karısının müjdelenmesi, müjde konusu çocuğun ikisinden dünyaya geleceğini bildirmek ve karısının çocuk doğurmayı çok arzu eden kısır bir kadın olduğu içindir.⁵³¹

72. Âyet:

قَالَتْ يَا وَيْلَتَىٰ أَأَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ وَهَذَا بَعْلِي شَيْخًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ

“Vay başıma gelenler! Ben bir kocakarı, şu kocam da bir ihtiyar iken doğuracakmışım ha? Bu gerçekten şaşılacak bir şey!” dedi.

Bu müjde verildiğinde Hz. İbrâhim'in karısı 90 veya 99; Hz. İbrâhim ise 120 yaşındadır. Karısının hali Hz. İbrâhim'in halinden önce zikredilmiştir. Çünkü onun hali çocuk yapma imkânından daha çok uzaktır. Zira bazen yaşlı bir erkeğin genç bir kadından çocuğu olabilmektedir. Bu iki yaşlı kimseden bir çocuk dünyaya gelmesi elbette şaşırtıcı bir durumdur.⁵³²

73. Âyet:

قَالُوا أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحْمَتُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

Dediler ki: “Allah'ın emrine mi şaşıyorsun? (Bir peygamberin) hane halkı olarak Allah'ın rahmet ve bereketi size olsun. Şüphesiz O, övülmeye layıktır, şanı yücedir.

⁵³⁰ Ebüssuûd, *İrşâuü'l-Akli's-Selîm*, IV, 225.

⁵³¹ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 225.

⁵³² Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 225.

Melekler karısının hayretini yadırgadılar. Çünkü karısı nübüvvet evinde, vahyin ve âyetlerin nâzil olduğu yerde, mucizelerin ve olağanüstü işlerin gerçekleştiği bir ortamda yaşıyordu. Bu itibarla vakarlı olmalı ve diğer kadınların hayretle karşıladıkları bu gibi hallerde şaşırılmamalıydı.⁵³³

“Ev halkı” ifadesi eşine ve aile üyelerine yönelik kibar bir hitap formudur. Bütün aile için iyi dilekler istenir.⁵³⁴

Hız. İbrâhim’in yaşamının bu küçük bölümü, Allah’ın insanla olan ilişkilerini gösterdiği harika sunumun örneklerinden biri olarak tam anlamıyla ortaya çıkmaktadır. Hız. İbrâhim’in babası ile arasında hakikat ve birlik adına bir kavga vardı. Uzak ülkelere seyahat etmişti ve şimdi büyük yaşa ulaşan Hız. İbrâhim, peygamberlerin asıl başı (kaynağı) olarak büyük görevini almaya hazırdı. İnsan düşünce yapısına göre onun bu yaşta iken bir çocuğu olması imkânsız gibi görünüyordu, ama oldu ve geçti, kutsal tarihin temel taşı oldu. Güzel haberler sadece bir çocuğu olması değil, aynı zamanda peygamberlerin başı olmasıydı.⁵³⁵

4.3. Hız. İbrâhim’in Lût Kavmi İle İlgili Endişesi

Hız. İbrâhim sürekli, “Rabbim yaklaşan azabı Lût kavmi üzerinden çevir.” diye yalvarmaktaydı. Rabb cevap verdi: Bu kavim ahlâken çöktü, günahları hiçbir merhamet duygusuna layık olmayacak şekilde tiksindirici bir hal aldı. Fakat kul diretmeye devam ediyordu. “Rabbim, biraz daha mühlet ver onlara, evet belki içlerinde hayır adına pek az bir şey kaldı, fakat belki de bu hayır çiçeklenir, meyve verir.”⁵³⁶

74. Âyet:

فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبُشْرَىٰ يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ

⁵³³ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 226.

⁵³⁴ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 534.

⁵³⁵ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 534.

⁵³⁶ Mevdûdi, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi*, s. 384.

Müjde İbrâhim'e ulaşıp da korkusu geçince, bu sefer Lût'un kavmi hakkında elçilerimizle tartışmaya başladı.

Hiz. İbrâhim, Hiz. Lût'un uyarıcı olarak gönderildiği günahkâr insanlar için yalvarmaya başladı.⁵³⁷ 76. âyette elçilerin konuşmaları şöyle ifade edilir: “Ey İbrâhim, bu işten vazgeç.”

75. Âyet:

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ

Doğrusu İbrâhim kendini Allah'a vermiş, ağırbaşlı, içli biriydi.

Hiz. İbrâhim, kendisine kötülük edenlerden intikam almakta acele etmeyen, günahlarından dolayı çok ahlar vahlar çeken, insanlar için üzülen ve kendisini tamamen Allah'a adanmış biriydi. Burada güzel vasıflarının sayılmasından maksat, kendisini bu tartışmaya sevk eden şeylerin beyan edilmesidir.⁵³⁸

Hiz. İbrâhim'in de Hiz. Muhammed gibi üç seçkin özelliği vardır: Diğer insanların suçlarına uzun süre tahammül etmesi, şefkatinin çok geniş olması ve her zorluk ve sıkıntıda Allah'a yönelmesi ve ibadetlerinde onu aramasıdır.⁵³⁹

76. Âyet:

يَا إِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ

“Ey İbrâhim! Gel bundan vazgeç, zira Rabbinin fermanı gelmiş bulunuyor. Onlara asla geri çevrilmeyecek bir azap gelmekte.” dediler.

Hiz. İbrâhim, meleklere sunduğu yemeği yemedikleri için onlar hakkında içine düşen korku kendisinden gidip, ardından melekler onu bir çocukla müjdeleyip Lût kavminin helâk olma haberini verince onlara şöyle dedi:

⁵³⁷ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 534.

⁵³⁸ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 227.

⁵³⁹ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 534.

4.4. Meleklerin Hz. Lût'a Gelişi

Hız. Lût, kavmini iyi tanıyor, onların fitratlarının bozulduğunu ve yakalandıkları acayip sapıklığı yakından biliyordu. Bu adamlar kadınları bırakmış, erkeklere gözlerini dikmişlerdi. Bu yüzden Hz. Lût konukların gelişinden rahatsız oldu.⁵⁴⁰ Çünkü azgın ve gözü dönmüş şehvet delisi kavminin o misafirlere de kötülük yapacakları endişesini taşıyordu.

77. Âyet:

وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سَيِّئًا بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ

Elçilerimiz Lût'a gelince, onlardan yana endişeye düştü, içi daraldı ve "Bu çok çetin bir gün" dedi.

İbn Abbas (ö. 68/687-688) bu çetin günü "imtihamı şiddetli" şeklinde ifade eder.⁵⁴¹ İbn Abbas (ö. 68/687-688) der ki: O melekler, İbrâhim'in yanından Lût'un yanına vardılar. O iki kent arasındaki uzaklık, dört fersahtı ve melekler Lût'un yanına, henüz sakalları bitmemiş yakışıklı gençler sûretinde girdiler. Lût onları normal insan zannettiği için kendi kavminin, onlara bir kötülük yapmaya kalkışmasından ve kendisinin de buna engel olamamasından endişe etmişti. Lût, melekleri kendi evine götürürken, onlara: "Bu kentin durumunu duymadınız mı?" diye sordu. Melekler de: "Bu kentin durumu nedir ki?" dediler. Hz. Lût da "Ben şahadet ederim ki, yeryüzünde bu kent kadar kötü bir kent yoktur. Hz. Lût bunu dört kere tekrarladı. Fakat Lût'un karısı gidip kavmine haber verip dedi ki: "Şu anda Lût'un evinde öyle gençler var ki, onlar kadar yakışıklı genç hayatımda hiç görmedim."⁵⁴²

78. Âyet:

وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِنْ قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ قَالَ يَا قَوْمِ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ فِي ضَيْقِي أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ

⁵⁴⁰ Seyyid Kutub, *Fî Zülâli'l-Kur'ân*, VI, 138-139.

⁵⁴¹ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, IV, 43.

⁵⁴² Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 227.

Kavmi koşa koşa ona geldi... Daha önce iğrenç şeyler yapıyor (erkeklerle eşcinsel ilişkiye giriyor)lardı. “Ey kavmim! İşte kızlarım... Sizin için onlar daha nezih. Allah’tan sakının, misafirlerimin önünde beni rezil etmeyin. İçinizde akli başında bir adam yok mu sizin?” dedi.

Bazı yorumcular halkının babası Lût gibi saygıdeğer bir adamın kullandığı kızlarım ifadesini, bu kasabaların genç kızları anlamına gelebileceğini öne sürüyorlar. Nitekim “oğlum” ifadesi Arapça konuşulan ülkelerde hâlâ yaşlı bir adamın genç bir adama hitap ederken kullandığı yaygın bir üslup şeklidir.⁵⁴³

79. Âyet:

قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتَمَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقِّ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا تُرِيدُ

Dediler ki: “Senin kızların da bir hakkımızın olmadığını (yani kadınlara karşı pek cinsel meylimizin olmadığını) biliyorsun. Bizim ne istediğimizi sen iyi bilirsin.

Onlar Lût’un kendisini rezil etmemek emrinden yüz çevirerek, onun ilk kelâmına cevap olarak, “Senin kızlarında bizim gözümüz yok.” dediler. Senin bu teklifin olmayacak bir tekliftir ve bizim öyle bir arzumuz da yoktur. Sen zaten bizim sadece erkekleri istediğimizi biliyorsun.⁵⁴⁴

80. Âyet:

قَالَ لَوْ أَنِّي لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ

Keşke size karşı bir gücüm olsaydı veya sağlam bir kaleye sığınabilseydim” dedi.

Hz. Lût, evinin kapısını misafirlerinin üzerine kapattı ve kendisi kapının önünde o sapıklarla mücadele etmeye başladı. O sapıklar ise, duvarların üzerinden eve girme girişiminde bulundular.⁵⁴⁵

Hz. Lût, kendisini kötü tutkularla alevlenmiş bir insan topluluğuna karşı yalnız bulduğu bir durumda çaresiz görünüyordu. Hz. Lût, bu insanları kendi başına

⁵⁴³ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, s. 535.

⁵⁴⁴ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 228.

⁵⁴⁵ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 229.

bastırma gücünün ya da onlara dayanması için güçlü bir desteğinin olmasını diledi. Fakat o zamana kadar fark etmemiş olmasına rağmen güçlü destek vardı. O destek Allah'ın desteğiydi.⁵⁴⁶

81. Âyet:

قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ فَأَسْرَبَ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَمْرًا تَكْتُمُ
إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ

“Ey Lût” dediler, “Biz senin Rabbinin elçileriyiz. Onlar asla sana ilişemezler. Gecenin bir bölümünde, aileni yola çıkar ve hiçbiriniz geri bakmasın. Karın hariç; çünkü onların başına gelecek olan, muhakkak onun başına da gelecek. Helâkları için sabaha randevu verilmiştir. Sabah da yakın, değil mi?

Nihayet melekler, Hz. Lût'un çok üzüldüğünü ve kavmine karşı müdâfadan âciz olduklarını görünce, kendilerinin melek olduğunu açıkladılar ve ona sapık kavimden bir zarar gelmeyeceği müjdesini verdiler. O zaman Hz. Lût da kapıyı açtı. Onlar da içeri girdiler. İşte o zaman elçiler onları cezalandırmak için Rablerinden izin istediler. Allah da ona izin verdi.⁵⁴⁷

Lût kavminin helâk zamanı, sabah vakti olarak tayin edildi, çünkü sabah vakti dinlenme ve rahat zamanı olduğundan, o vakitteki azap daha feci olur. Bir de o vakitteki azap, görenler için daha ibret vericidir.⁵⁴⁸

Konukları sıradan insanlar değildi, ancak ceza vermeden önce insanları sınamak için gelen meleklerdi. Şimdi kendilerinin kim olduğunu açıkladılar ve cezanın ovanın lanetlenmiş şehirlerine ineceğini haber vererek, sabahtan önce inananların orayı terk etmeleri için talimat verdiler.⁵⁴⁹

⁵⁴⁶ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 536.

⁵⁴⁷ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 229.

⁵⁴⁸ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 230.

⁵⁴⁹ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 536.

Hız. Lût'un evinde bile ailenin uyumundan mahrum kalan kişi vardı. Eşi kocasına itaatsiz davranıyordu ve burada Hız. Lût Allah'ın emrine uyuyordu. Kadın geriye baktı ve ovanın şehirlerinin halkının kaderini paylaştı.⁵⁵⁰

4.5. Lût Kavminin Helâk Oluşu

Kur'an-ı Kerim aralarında homoseksüelliğin yaygın olduğu Lût kavmini âdi sıfatlarla nitelemiştir. Bu, bir nevi insanlığın hayvanlıktan daha aşağıya düşüşü demektir. Çünkü homoseksüellik, insan tabiatındaki düşüklük ve dejenereye delâlet eder. Lût'un kıssasında homoseksüelliğin iğrençliği ve bu suçu işleyenlere dünya ve âhirette azap dokunacağı ifade edilmektedir.⁵⁵¹ Lût'un kıssasındaki olay bize gösteriyor ki, psikolojik hastalıklar da bazı organik hastalıklar gibi bulaşıcıdır. Bu adamlar fitratlarına ters düşerek kadınları bırakıp erkeklere göz dikmişlerdir.⁵⁵² Kur'an'da Lût kavminin daha önce hiçbir milletin işlemediği bir hayasızlığı işledikleri anlatılmaktadır.⁵⁵³ Bu sapıklığın toplumsal olarak işlenmesi Lût kavmi ile olmuştur. Daha önce bireysel olarak işlenmiş olabilir; ama toplumsal olarak işlenmesi ve haddi aşan bir noktaya gelmesi Lût kavminde geręekleřmiřtir. Livâta/homoseksüellik Lût kavminin en belirgin karakteri olmuştur.⁵⁵⁴

İslâm dini cinselliğin insanlık onurunu ihlal edecek biçimde kontrolsüz kullanımını önleyici bazı sınırlamalar getirmiştir. Bunlardan biri de livâtanın büyük günahlardan sayılmasıdır.⁵⁵⁵

82. Âyet:

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَابًا مِّنْ سِجِّيلٍ مُّنْضُودٍ

⁵⁵⁰ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 536.

⁵⁵¹ Tabbâra, *Kur'an'da Peygamberler*, s. 169.

⁵⁵² Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 138-139.

⁵⁵³ Â'raf, 7/ 80.

⁵⁵⁴ Balık, Emrah, *Kur'an'da Lût Kıssası'nın Değerler Eğitimi Açısından Tahlili (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2018, s. 21.

⁵⁵⁵ Yaşaroğlu, Kamil, "Livâta", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, XXVII, 198-200.

Vaktâki (azap) emrimiz geldi, oranın altını üstüne getirdik ve üzerine yığın yığın topraksı taşlar yağdırdık.

Zemahşerî de siccîl kelimesinin farsça *senk-i kil* yani taşlaşmış çamur kelimesinden Arapça'ya girdiğini söyler.⁵⁵⁶ Böylece Allah Teâlâ onları ve çevrelerindeki şehirleri hep beraber helâk etmiştir. Süddî (ö. 127/ 745) şöyle der: Hz. Lût'un kavmi sabahladığında Azap melekleri indiler ve yedi kat yeri kökünden kopardılar ve göğe ulaşana kadar onları taşıdılar.⁵⁵⁷

Âyette taş yağdırma fiilinin, Allah'a isnat edilmesi (yağdırdık), gerçek müsebbibin O olması itibarıyla, durumun vahamet ve korkunçluğunu göstermek içindir. Siccîl, taşlar taşlaşmış balçık demektir.⁵⁵⁸ Siccîl, taş ve kil veya pişmiş kil gibi sert bir madde demek olan Arapça'ya adapte olmuş Farsça bir kelimedir. Sodom ve Gomore, bu tarifin uyduğu sert, kükürlü topraktan bir bölge içerisindeydi. Öte yandan siccîl kelimesi Ebrehe ve Fil olayındaki arkadaşları ile bağlantılı olarak sert, pişmiş kil tanecikleri için kullanılır.⁵⁵⁹ Bu taşlar, volkanik bölgelerde sıcaklık ve lavlarla oluşmuş taşlara işaret etmektedir. Bu oluşumun belirtilerine bugün bile Lût çölü yakınlarında rastlanmaktadır.⁵⁶⁰

83. Âyet:

مُسَوِّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ

Bu taşlar, Rabbinin katında teker teker işaretlenmiş olarak... Burası (Mekkeli müşrik) zalimlerden de uzak değildir.

Yani hangi taşın nereye, kime isabet edeceği Allah tarafından belirlenmişti.

Hûd sûresinin 69.-83. âyetlerinin bulunduğu bu bölümde Hz. İbrâhim'e meleklerin gelmesi ve Lût kavmine azap geleceğini haber vermeleri, Hz. Lût'un

⁵⁵⁶ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 388.

⁵⁵⁷ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, IV, 47.

⁵⁵⁸ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 230.

⁵⁵⁹ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 536.

⁵⁶⁰ Mevdûdi, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi*, s. 388.

insan suretinde gelen meleklerle, kavminin kötü niyetle saldırımları sebebiyle onlarla mücadele etmesi ve kavmin üzerine taş yağdırılarak helâk edilmesi anlatılır.

5. Medyen Kavmiyle İlgili Âyetler

Kur'ân-ı Kerîm'e göre Hz. Şuayb, Medyen ve Eyke kavmine elçi olarak gönderildi.⁵⁶¹ Medyen ve Eyke'lilere tek bir elçinin gönderilme sebebi, ikisinin aynı soydan gelmesi, aynı dili konuşması ve memleketlerinin birbirine yakın olmasıdır. Hem Medyen'liler hem Eyke'liler ticaretle uğraştıkları için iki halk da, aşırı kâr elde etme, başkalarını aldatma gibi dinî ve ahlâkî bozukluklara yakalanmışlardı.⁵⁶²

Medyen halkı da korkunç sesle ansızın yakalanarak helâk edilmişti. Eyke, aslında Medyen'in diğer adıdır. Eyke adlı bir ağaca taptıklarından dolayı bu ad verilmiştir. Eykelilerle Medyenliler aynı vasıflarla nitelendirilmiştir. Medyenlilerin helâk eden azap Racfe (yere batırma, deprem); Eykelileri yok eden azap ise Zılle günü (Gölge günü) azabıdır (Şuarâ 26/189). Allah Teâlâ Eykelilerin azabını takdir edince, bunlara yedi gün yedi gece şiddetli bir sıcaklık vermiş, nefesleri tıkanıyormuş gibi olmuşlar, evlerinin içine sokularak sahraya fırlamışlardı.⁵⁶³

5.1. Hz. Şuayb'ın Medyenlilere Gönderilmesi

84. Âyet:

وَالَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ وَلَا تَنْفُسُوا الْكَيْبَالَ وَالْمِيزَانَ

إِنِّي أَرَىٰكُمْ بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ

Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı ...(gönderdik. Onlara) dedi ki: "Ey kavmim! Sadece Allah'a kulluk edin! O'ndan başka tanrınız yok. Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın. Görüyorum ki bugün itibariyle iyisiniz, ama sizi dört bir yandan kuşatmış bulunan bir günün azabından endişe ediyorum."

Medyen halkı Araplardan olup, Şam ve Hicaz arasında Meân şehrine yakın ve onlarla meşhur olan Medyen adında bir şehirde oturuyorlar. Allah Teâlâ soy bakımından en şerefli olan Hz. Şuayb'ı onlara gönderdi. Bunun için Allah Teâlâ

⁵⁶¹ Çakan, "Kur'ân-ı Kerîm' Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi", s. 136.

⁵⁶² Mevdûdi, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi*, s. 375.

⁵⁶³ Kelkitli, Suat, *Kur'an'da Azap Kavramı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Bursa, 2010, s. 119.

“kardeşleri Şuayb’i” diye buyurdu. Hz Şuayb, onlara hiçbir ortağı olmayan tek Allah’a ibadet etmelerini emrediyor ve onları ölçü ve tartıda eksiltme yapmalarını yasaklıyordu.⁵⁶⁴ İman etmek, Allah’ın var olduğuna inanmaktan ibaret değildir. Müşriklerin tamamı Allah’ın varlığına inanırlar. Önemli olan Allah’ın birliğine, yegâne itaat edilecek olduğuna, kısaca bütün isim ve sıfatlarına inanmaktır.⁵⁶⁵

Buradaki azaptan kastedilen kıyamet günü azabı veya tamamen yok edici olan azaptır.⁵⁶⁶

85. Âyet:

وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ مُمْسِدِينَ

Ey kavimim! Ölçmeyi de tartmayı da herkese eşit olarak eksiksiz yapın, insanların eşyasını eksiltmeyin ve bozgucular gibi yeryüzünde bozguculuk yapmayın.

Adalet ana erdemdir ve diğer erdemlerin çoğunu kapsar. Medyenlileri mahveden bundan yoksun olmalarıydı.⁵⁶⁷ Kur’an’da “Ölçüde haddi aşmayın. Tartıyı adaletle yapın, teraziyi eksik tutmayın.” Âyetinde de insanlara ölçü ve tartıda adil olmalarının emredilmesine bir vurgu vardır.

86. Âyet:

بَيَّيْتُ اللَّهُ خَيْرَ كُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ

Eğer iman etmişseniz Allah’ın bıraktığı (kâr) sizin için daha hayırlıdır. Ben başınıza dikilmiş bir bekçi değilim.

Sizi haramlara bulaşmaktan kurtardıktan sonra Allah’ın size bıraktığı helal kazançlar, sizin başkasının hakkını eksik verip kendi hakkınızı ise fazla almakla biriktireceğiniz servetten daha hayırlıdır. Çünkü bu haram servet savrulan toz gibidir;

⁵⁶⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, IV, 48.

⁵⁶⁵ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, II, 630.

⁵⁶⁶ Ebüssuûd, *İrşâdu’l-Akli’s-Selîm*, IV, 231.

⁵⁶⁷ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, s. 537.

hatta siz onda hayır olduğunu iddia etseniz de o tamamen şerdir.⁵⁶⁸ Nitekim atalarımız “Haramın temeli olmaz.” demişlerdir.

87. Âyet:

قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصَلَوْتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ
إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ

Dediler ki: “Ey Şuayb! Atalarımızın taptuklarını ya da mallarımızda istediğimiz tasarrufta bulunmayı terk etmemizi sana ‘namaz’ın mı emrediyor? Yoksa sen kendin olarak akli başında, ağırbaşlı birisindir.”

Hiz. Şuayb’ın, onlara putlara tapmamalarını da içeren yalnız Allah’a ibâdet etmeleri emrine, kendileri böyle alaycı ifadelerle karşılık vermişler ve cevaplarında da o denli ileri gitmişlerdir. Öyle ki, bunu emredeni inkâr etmekle yetinmeyip, bu emrin, akıl ve izan işi olmadığını, vesvese ve cinnet sonuçlarından olduğunu iddia etmişler. Sorularını bunun üzerine bina ederek alaycı bir ifadeyle “Vesvese sonuçlarından ve delilerin işlerinden olan namazın mı putlara tapmayı terk etmemizi emrediyor?” demişlerdir. Ayrıca onlar peygamberlik hükümleri içinden emri, namaza tahsis etmişlerdi; çünkü Şuayb çok namaz kılmakla meşhurdu. Onlar O’nun namaz kıldığını gördükleri zaman gözleriyle işaretleşip gülüşüyorlardı.⁵⁶⁹

Onların Hiz. Şuayb’ı “yumuşak huylu ve akli başında bir adam” diye nitelendirmeleri istihza yoluyla; asıl maksatları kendisini bu vasıfların zıtları ile vasıflandırmaktır.⁵⁷⁰

88. Âyet:

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنهَيْكُمْ
عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

Dedi ki: “Ey kavmim! Ya ben Rabbimden aşikâr bir delil üzere isem ve O beni katından güzel bir nasiple nasıplendirmişse? Size yasak ettiğim şeylere aykırı

⁵⁶⁸ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 232.

⁵⁶⁹ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 232.

⁵⁷⁰ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 233.

hareket etmek istemiyorum, gücümün yettiği kadar (insanların zaafalarını) düzeltmekten başka bir muradım yok. Başarım tamamen Allah'a bağlıdır; ben sadece O'na güvenip dayanmaktayım ve sadece O'na yöneliyorum.

Hız. Şuayb'ın apaçık bir delile dayandığı kesin iken, bunu şüphe bildiren şart cümlesiyle ifade etmesi, muhatapların halini ve tartışmada güzelliği gözetmek içindir. Burada rızıktan kastedilen de peygamberlik ve hikmettir.⁵⁷¹

Hız. Şuayb onlara yumuşak ve ikna edici cevaplar veriyordu. O, sadece Allah'tan aldığı görevi yerine getirmeye çalıştığını, insanlara bir şeyi yasakladığında, bunu kendisine de yasakladığını, onlara verdiği tavsiyelerin de sırf onların iyiliği için olduğunu söylüyordu.⁵⁷²

89. Âyet:

وَيَا قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ
وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِنْكُمْ بِبَعِيدٍ

“Ey kavmim! Benimle cepheleşmeniz, sakın Nûh kavminin veya Hûd kavminin ya da Sâlih kavminin başına gelenlerin benzerinin sizin de başınıza gelmesine yol açmasın! Lût kavmi de sizden çok uzak değil...”

Hız. Şuayb, kavmini, diğer kavimlerin başlarına gelen felakete uğrayacaklarından haber vererek uyarmıştır. Çünkü Allah Teâlâ tabiat olaylarını kanun ve kurallara bağladığı gibi toplumların yükseliş ve gerilemelerini ve nihayet helâk olup tarih sahnesinden silinmelerini de kanun ve kurallara bağlamıştır.⁵⁷³

“Lût kavmi sizden uzak değildir” ifadesinden coğrafi mâna da çıkarılabilir. Çünkü Sodom ve Gomora, Medyen'e coğrafi olarak gerçekten yakındır. O şehirler Medyen'in yakın kuzeyindedir.⁵⁷⁴

90. Âyet:

⁵⁷¹ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 233.

⁵⁷² Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 538.

⁵⁷³ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 631.

⁵⁷⁴ Eren, *“Kur'an-ı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes'te Şuayb Aleyhsselam”*, s. 117.

وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ

“Sizi bağışlaması için Rabbinize dua edin, sonra O’na tövbe edin. Doğrusu benim Rabbim merhametlidir, sevgi doludur (Rahîm, Vedûd)”.

5.2. Kavminin Hz. Şuayb’ı Anlamak İstememesi

Hız. Şuayb’ın onlara çağırısı açıktı; anlaşılmayacak bir tarafı yoktu. Ama kavmi söylediklerini anlamazlıktan geliyor veya önemseyip kulak vermedikleri için anlamıyordu.⁵⁷⁵

91. Âyet:

قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفَقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرِيكَ فِينَا ضَعِيفًا وَلَا رَهْطًا لَرَجْمَتِكَ لَرَجْمَتِكَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْنَا بَعِزِينَ

Dediler ki, “Ey Şuayb! Söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz. Ve seni aramızda hakikaten güçsüz görüyoruz. Sülalenden şu üç beş kişi de olmasa, seni taşlardık. Bizim gözümüzde hiç de ‘şan, şeref, güç sahibi biri’ değilsin yani”

Anladıkları kaba kuvvetti ve şöyle diyorlardı: “Tüm gücümüze ve etkimize sahip olduğumuzu görmüyor musun ve sen Şuayb, yalnızca fakir bir öğretmensin.”⁵⁷⁶

Hız. Şuayb’a sen şerefli ve muhterem bir kişi de değilsin ki, seni taşlamaktan kaçınalım. Bizim seni taşlamaktan kaçınmamız, sana uymayan, bizim dinimizde sebat eden kavmine hürmetendir.⁵⁷⁷

92. Âyet:

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ لِي آيَاتٍ مِّنَ اللَّهِ وَأَتَّخَذْتُمُوهُ وَرَاءَكُمْ ظَهْرِيَّ إِنَّ رَبِّي بِمَا تَعْمَلُونَ مُجِيبٌ

Dedi ki: “Ey kavmim! Benim soydaşlarımdan o üç beş kişi size göre Allah’tan daha mı üstün ki O’na sırt çevirdiniz? Doğrusu, Rabbim sizin yaptıklarınızı tüm yönleriyle kuşatmaktadır.

⁵⁷⁵ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, II, 632.

⁵⁷⁶ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, s. 539.

⁵⁷⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, IV, 2811.

5.3. Hz. Şuayb'ın Kavmine Cevabı ve Kavmin Helâkı

Hz. Şuayb'ın kavmi kulaklarını hakka tıkamıştı, kalpleri artık mühürlenmişti. Uyarılardan ibret almadıkları için Hz. Şuayb onlara son sözlerini söyledi.⁵⁷⁸

93. Âyet:

وَيَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَاتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ سَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ

وَإِذْ تَقْبَلُوا إِلَيَّ مَعَكُمْ رَقِيبٌ

“Ey kavmim! Siz elinizden geleni yapın, şüphesiz ben de yapmaktayım... Rüşvay edici azabın kime geleceğini ve kimin yalancı olduğunu yakında öğreneceksiniz. (Benim sonumu) siz gözetleyin bakalım; sizinle beraber ben de (sizin başınıza gelecekleri) elbette gözetlemekteyim.” Hz. Şuayb, kavminin kendisine icabet edeceğinden ümidini kesince bu ifadeleri kullandı.⁵⁷⁹

Â'raf sûresinde Hz. Şuayb'ın “Ey kavmim, ben size Rabbimin risâletini tebliğ ettim ve nasihat ettim. Artık ben o kâfirlerin helâkine nasıl acırım?”⁵⁸⁰ şeklinde ifadeleri de geçmektedir.

94. Âyet:

وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ

فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ

Ne zaman ki azap emrimiz geldi, Şuayb'ı ve beraberindeki iman edenleri bir rahmetle kurtardık; zulmedenleri ise korkunç bir sarsıntı yakaladı ve oldukları yerde çökekaldılar.

Emrimiz gelince, azabımız gelince demektir. Veya azabımızın vakti gelince demektir.⁵⁸¹ Bu korkunç ses, görevli Azap meleklerinin sesleri olmalıdır. Her halde bu ses, o depremin öncüsüydü. Bir kavim topluca helâk edilecekse o kavmin iyiliği emir ve kötülükten sakındırma görevini yerine getirmiş olan inançlı üyeleri bir

⁵⁷⁸ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 632.

⁵⁷⁹ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, IV, 52.

⁵⁸⁰ Â'raf, 7/ 93.

⁵⁸¹ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 237.

şekilde oradan uzaklaştırıldıktan sonra geride kalanlar helâk edilir. Burada da Hz. Şuayb ve iman edenler kendisiyle birlikte uzaklaştırıldıktan sonra kavminin geri kalanları helâk edilmiştir.⁵⁸²

95. Âyet:

كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا آلَا بُعْدًا لِمَدِينٍ كَمَا بَعَدَتْ ثَمُودُ

Sanki orada hiç yaşamamışlardı... Bakınız, Semûd defolup gittiği gibi, Medyen de defolup gitti!

Patlama muhtemelen volkanik püskürmelerin eşlik ettiği muazzam gürültüyle oldu.⁵⁸³

Hûd sûresinin 84.-95. âyetlerinde Hz. Şuayb'ın kavmine peygamber olarak gönderilişi, onlara ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın uyarısı, kavminin ona karşı çıkışları ve kavminin gürültülü bir sesle helâk edilmesi anlatılır.

6. Hz. Mûsâ ile İlgili Âyetler

Hız. Mûsa da kendisinden önceki peygamberler gibi Allah'ın birliğini ve kendisinin gerçek bir peygamber olduğunu açıkça ortaya koyan delil ve mûcizelerle Firavun ve onun ileri gelenlerine gönderilmişti. Firavun'un adamları bu delillere aldırmandan ilâhlık iddiasında bulunan Firavun'a uydular. Oysa Firavun'un bu iddiası hiçbir delile dayanmıyordu.⁵⁸⁴

96. -97. Âyet

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ

إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ

Şu kadar var ki: Mûsâ'yı da Firavun ve kurmaylarına mûcizelerimizle ve güçlü açık bir kanıtla göndermiştik... Ama Firavun'un (adamları) emrine uydular. Oysa Firavun'un emri hiç de doğru değildi.

⁵⁸² Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 632.

⁵⁸³ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 540.

⁵⁸⁴ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 633.

Zalim liderlerin peşine takılanlar hem dünya hayatında lânete uğrarlar hem de âhirette yaptıklarından dolayı cezalandırılırlar. Çünkü âhirette de onların liderleri o kimseler olacak, kendileri de onların peşine takılarak cehenneme gideceklerdir.⁵⁸⁵ Nitekim İsrâ sûresinde “*Bütün insanları kendi önderleriyle birlikte çağırdığımız gün, kitabı sağından verilenler, kitaplarını okurlar ve hiçbir haksızlığa uğramazlar, her kim de dünya hayatında kör ise, o âhirette de kördür ve yolunu yitirip bulamama hususunda en şaşkın olandır.*”⁵⁸⁶ buyrulmaktadır.

98. Âyet

يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ وَبِئْسَ الْوَرْدُ الْمُرْجُودُ

O kıyamet günü de kavmine öncülük edecek ve onları su diye ateşe götürecektir. Ne kötü bir yerdir bu vardıkları pınar.

Âyette geçen أَوْرَدَ kelimesi çobanlık yapmak, sığırları sulamak demektir. Burada teşbih sanatı vardır. Sürüsünün normalde kendisine güvendiği gerçek çoban, sürüsünün susuzluğunu gidermesi için onları gün sıcağında hoş ve serin sulanma yerlerine götürür. Sahte lider tersini yapar; onları sonsuz sefalet ateşine götürür.⁵⁸⁷

99. Âyet

وَأَتَّبِعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ بئسَ الرَّفْدُ الْمَرْفُودُ

Lânet, ne burada peşlerini bırakır ne de kıyamet günü... Ne kötü bir ilavedir bu eklenen! (İş dünyevî lanetle bitmemiş, dünya azabına bir de âhîret azabı eklenmiştir.)

Âyette, inkârcıların içine düştükleri durumun komikliği vurgulanıyor, bu hazin sonları alay konusu ediliyor. Bu cehennem ateşi, Firavun’un kendisine bağlı kalan soydaşlarına hediye ettiği bir bağış, bir minnet ödülüdür. Firavun, Hz. Mûsa’nın karşısına çıkardığı sihirbazlarına büyük bir ödül, göz kamaştırıcı bir armağan vaat

⁵⁸⁵ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, II, 634.

⁵⁸⁶ İsrâ 17/ 71-72.

⁵⁸⁷ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, s. 541.

etmişti. İşte bu armağan cehennem ateşidir. O ne fena bir varılacak yer ve ne kötü bir armağandır.⁵⁸⁸

Hûd sûresinin 96.-99. âyetlerinde Hz. Mûsâ kıssasından, Firavun modeli üzerinden zâlim liderleri takip edenlerin dünyada ve ahrette cezalandırılacaklarından söz edilmektedir.

⁵⁸⁸ Seyyid Kutub, *Fî Zilâli 'l-Kur'ân*, VI, 157.

C. Hûd Sûresinin 100.-123. Âyetlerinin Tefsiri

Sûrenin bu son bölümü, sûrenin giriş kısmına, sûrenin önceki bölümlerine, ve sûrede yer alan kıssalara dayalı olarak gelişen çeşitli yorumları ve değerlendirmeleri kapsar. Bu yorumların sûrenin önceki bölümleriyle bağı vardır.⁵⁸⁹

1. Kıssaların Önemi

100. Âyet

ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَاءِ الْقُرٰى نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَائِمٌ وَحَصِيْدٌ

İşte bunlar çeşitli yerleşim birimlerinin helâkına ilişkin haberlerden bazılarıdır; bunları biz sana anlatıyoruz. Bir kısmı hala ayakta, bir kısmı ise kökünden biçilmiş...

Hz. Nûh ile başlayıp Hz. Mûsâ ile sona eren bu kıssalar, çeşitli yerlerde yaşayan halkların haberleridir. Bu halklar peygambere inanmayıp isyan ettiklerinden dolayı her biri felaketle yok olup gitmişlerdir. Bunlardan Mısır'daki piramit ve heykeller gibi iz kalıntıları zamanımıza kadar ulaşanlar olduğu gibi, Lût kavmi gibi kalıntıları yok olup gidenler de vardır.⁵⁹⁰

2. Kavmin Kendi Kendilerine Zulmetmesi ve Zâlimlerin Cezalandırılması

101. Âyet

وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ ظَلَمُوْا اَنْفُسَهُمْ فَمَا اَغْنَتْ عَنْهُمْ اِلٰهُهُمُ الَّذِي يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ لَّمَّا جَاءَ اَمْرٌ
رَّبِّكَ وَمَا زَادُوْهُمْ غَيْرَ تَتٰبٰبٍ

Biz bunlara zulmetmedik, asıl onlar kendilerine zulmetti... Allah'tan başka taptıkları tanrıları senin Rabbinin emri geldiğinde kendilerine fayda vermedi, kayıplarını artırmaktan başka bir işe yaramadı.

Seyyid Kutub'a göre onlar kavrama yeteneklerini devredışı bırakmışlardı ve doğru yola sırt çevirmişlerdi. Allah'ın âyetlerini yalanlamışlar, tehditleri alaya

⁵⁸⁹ Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 158.

⁵⁹⁰ Karaman, Hayreddin ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III, 198.

almışlardı. Bu nedenle kendi kendilerine zulmeden toplumların başına gelen, onların da başına gelmiştir.⁵⁹¹

102. Âyet

وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ

İşte böyledir senin Rabbinin yakalayışı, halkı zalim iken şehirleri yakaladığında... O'nun yakalaması gerçekten can yakıcıdır, şiddetlidir.

Âyetlerde yer alan beldelerin cezalandırılması, orada yaşayanların cezalandırılmasıdır.⁵⁹²

3. Âhirette Azap

103. Âyet

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ ذَلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ

Âhret azabından korkanlar için elbette bunda bir âyet vardır. Bu bütün insanların toplanacağı bir gündür; şahitli bir gündür bu.

‘u Abdullah Yusuf Ali “tanıklık günü” olarak tercüme eder.⁵⁹³ O gün bütün insanların bir araya toplandığı ve bütün mahlûkların hazır bulunduğu bir gündür. Kıyamet günü bütün insanların hesap ve ceza için bir araya toplandıkları bir gündür.⁵⁹⁴ Âhirete iman etmek, yani insanın dünya hayatında yaptıklarının hesabını vereceğine inanması, dünya hayatı üzerinde çok etkili haksızlıklardan ve günahlardan en caydırıcı bir inançtır.⁵⁹⁵

104. Âyet

وَمَا نُؤَخِّرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ

⁵⁹¹ Seyyid Kutub, *Fî Zülâli'l-Kur'ân*, VI, 161.

⁵⁹² Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, III, 147.

⁵⁹³ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 542.

⁵⁹⁴ Ebüssuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, IV, 240.

⁵⁹⁵ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 636.

Biz onu erteliyoruz, ama bu, sadece belli bir süreye (yani kıyamet saatine) kadardır.

Bu âyetteki “ecel” bütün bir erteleme süresi anlamında kullanıldığı gibi, o sürenin bitişi anlamında da kullanılır.⁵⁹⁶

105. Âyet

يَوْمَ يَأْتُ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ

O geldiğinde Allah'ın izni olmadan hiç kimse konuşmaz. Kimi mutsuz, kimi mutludur.

Âhiret günü, kimin otoritesinin sorgulanamaz olduğunun öğrenileceği çok önemli bir gün olacak. Orası kelime oyunu yapılacak ya da kaçamak cevap verilecek bir yer olmayacak. Kimse suçunu başkasına devredemeyecek ya da başkasının sorumluluğunu üstlenemeyecek. Kişisel sorumluluk kesinlikle tatbik edilecektir.⁵⁹⁷ Çünkü hiçbir veli, hiçbir melek, O'nun izni olmaksızın gücü ya da etkisi ne kadar yüksek olursa olsun yüce mahkemede tek kelime edemez,⁵⁹⁸

106. Âyet

فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُّوا فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ

Mutsuzlar cehennemdedirler; burada öyle hırıltılı yüksek sesli bir nefes alışverişleri vardır ki (korkunçtur)...

Âyette geçen زَفِيرٌ kelimesi iç çekmek olarak tercüme edilir, bir eşeğin anırmasında derin bir nefes çekme sürecinde bu kısma karşılık gelir. شَهِيقٌ kelimesi uzun bir nefes alırken eşek anırmasındaki diğer bir süreçtir. Bir hayvan dili ile ifade edilen bu öneri, küstahlıklarına ve kibirlerine rağmen yanlış yaptıklarını anladıklarında imkânları olduğu andaki şanslarını kaybetmiş olan günahkârları

⁵⁹⁶ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 429.

⁵⁹⁷ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, 541.

⁵⁹⁸ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, II, 397.

simgelemektedir. شهيق kelimesi cehennem ateşinin kükrerken ciğerlere alımını veya yutulmasını da ifade etmektedir.⁵⁹⁹

107. Âyet

خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ

Rabbin dilerse başka, ama gökler ve yer durdukça orada kalacaklardır. Senin Rabbin, murad ettiği şeyi mutlaka yapar.

Taberî'ye (ö. 310/923) göre Araplar, bir şeyin ebedî olduğunu anlatmak istediklerinde “Bu göklerin ve yerin devamlı olması gibi devamlıdır, yani ebedî olarak devam eder.” derler.⁶⁰⁰

108. Âyet

﴿ وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ عَطَاءٌ غَيْرُ مَجْذُودٍ

Mutlulara gelince, onlar da cennettedirler. Rabbin dilerse başka, ama gökler ve yer durdukça (ebediyen) burada kalacaklardır. Ardı arkası kesilmeyen bir vergi olarak.

İman edip sâlih ameller işleyenler için kesintisiz⁶⁰¹ ve tükenmeyen⁶⁰² bir mükâfat olacağı müjdesi Kur'an'da bildirilmektedir.⁶⁰³

109. Âyet

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هَؤُلَاءِ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ آبَاؤُهُمْ مِنْ قَبْلُ وَإِنَّا لَمَوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنقُوصٍ

“(Resûlüm) Öyleyse şunların taptıklarının batıllığı hakkında şüpheye düşme. Sadece atalarının daha önce taptıkları gibi (körükörüne) tapınıp gidiyorlar. Ama eksiksiz ödeyeceğiz paylarını.”

⁵⁹⁹ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 543.

⁶⁰⁰ Sâbûnî, *Safvetu't- Tefâsîr*, III, 129.

⁶⁰¹ Fussilet, 41/ 8.

⁶⁰² İnşikâk, 84/ 25.

⁶⁰³ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 431.

Allah Teâlâ puta tapanların hallerini ve başlarına gelecek ilâhi gazabı ve Allah'ın kendileri için hazırladığı azabı hikâyeye ettikten sonra peygamberlerini teselli etmek için onları mutlaka cezalandıracağı tehdidinde bulunuyor.⁶⁰⁴ Onların ibadeti, aklın herhangi bir manevi tutumuna dayanmaz. Sadece babalarının yollarını takip etmektedirler.⁶⁰⁵

Hûd sûresinde Hz. Mûsa anlatılırken araya giren 103-109. Âyetlerle muhataplara âhîret hayatı hatırlatılmıştır. 110. Âyette tekrar Hz. Mûsa kıssasına dönülmüş ve ona Kitap verilmesine rağmen, insanların ihtilâfa düşüp, bir kısmının inanıp bir kısmının inanmadığından bahsedilmiştir.⁶⁰⁶

4. Kitap Hakkında İhtilfa Düşenler

110. Âyet

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاحْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكِّ مِنْهُ مُرِيبٍ

“Şu var ki; Mûsâ'ya o kitabı vermiştik; onun hakkında da ihtilaf edilmişti. Rabbinin (kime, ne zaman azap edeceğine dair) daha önce verdiği hüküm olmasaydı, çoktan aralarında hükmedilip işleri bitirilirdi. Her ne kadar bundan yana 'kaygı verici bir şüphe' içinde iseler de...”

İnsan ilişkilerinde her zaman ataların köhne sistemi ile Allah'ın vahyinin yeni yaşam ve yeni çevreye uyan taze yaşam kaynağı arasında çatışma vardır.⁶⁰⁷

111. Âyet

وَإِنَّ كُلًّا لَّمَّا لِيُؤْفِيَهُمْ رَبُّكَ أَعْمَالَهُمْ إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

Senin Rabbin herkese kendi amelinin karşılığını tastamam ödeyecektir. Yaptıklarınızdan gerçekten haberdardır.

Mü'min ve kâfirlerden her biri amellerinin karşılığını henüz almadılar. Rableri onların karşılığını âhîrette verecektir.⁶⁰⁸

⁶⁰⁴ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 431.

⁶⁰⁵ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 544.

⁶⁰⁶ Ay, *Kur'an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak*, s. 97.

⁶⁰⁷ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 544.

5. Emirler

112. Âyet

فَاسْتَنْتَمَّ كَمَا أَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

Öyleyse sen de sana emredildiği gibi dosdoğru ol, beraberindeki tövbekârlar da (dosdoğru olsunlar)... Azmayın. Yaptıklarınızı O gerçekten görmektedir.

Her insanın doğru olması bir sorumluluktur ve önemlidir; ama doğruluk, bir peygamber için çok daha büyük bir sorumluluk demektir ve çok daha önemlidir. Çünkü peygamber örnek alınan kişidir. Âyet doğru olmanın yanında aşırı gitmemeyi de emretmektedir.⁶⁰⁹ Rivâyete göre Hz. Muhammed kendisine uygulanması bundan daha zor gelen bir âyet inmediğine işaret ederek, “*Hûd sûresi ve kardeşleri beni ihtiyarlattı.*” buyurmuştur. Sûrenin kendisini ihtiyarlatan yönü sorulduğunda, “*Sana emredildiği gibi dosdoğru ol.*” anlamındaki âyetin kendisini ihtiyarlattığını söylemiştir.⁶¹⁰

Seyyid Kutub’a göre burada dikkat çeken husus, emredildiği şekliyle dosdoğru olmaya ilişkin emirden sonra gelen yasaklamanın, dini eksik yaşamaya yönelik bir yasaklama olmadığıdır. Aksine yasaklanan, azgınlık ve belirlenen sınırları aşma eylemidir. Çünkü dosdoğru olmaya ilişkin emir, peşinden vicdanda meydana gelen uyanıklık ve dikkatlilik durumu, insanı aşırılığa ve abartılı davranışlara itebilir. Bu da Allah’ın dinini kolayken zorlaştırır.”⁶¹¹

İstikamet Allah’a itaat edip, peygamberin sünnetine uyma, dinî ve ahlâkî hükümlere uydun hayat sürme ve her türlü aşırılıktan sakınmaktır.⁶¹² İstikamet ifratla

⁶⁰⁸ Sâbûnî, *Safvetu’-t- Tefâsîr*, III, 130.

⁶⁰⁹ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, II, 640.

⁶¹⁰ Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, III, 205.

⁶¹¹ Seyyid Kutub, *Fî Zülâli’l-Kur’ân*, VI, 168.

⁶¹² Uludağ, Süleyman; Çağrı, Mustafa, “*İstikamet*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001, XXIII, s. 348-349.

tefritin arasında olmaktır. Çünkü ifrat bir şeyde aşırıya gitmek, tefrit de bir şeyin olması gerekenden aşağı olmasıdır.⁶¹³

113. Âyet

وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ

Zulmedenlere az da olsa meyletmeyin. Yoksa Allah'tan başka veliniz yokken size dokunur o ateş... Sonra yardım da göremezsiniz.

Zalim idarecilere ve onlardan başka diğer fâsıklara yakınlık, dalkavukluk, yağcılık göstermeyin. Yoksa sizi cehennem ateşi yakar. Beyzavî (ö. 685/1286) şöyle der: Rükun az eğilmek demektir. Yani onlara az bir şekilde bile olsa yakınlık göstermeyin. Sonra yakınlık, dalkavukluk göstermeniz nedeniyle ateş sizi yakar.⁶¹⁴

114. Âyet

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبُنَّ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ

Gündüzün iki ucunda ve gecenin yakın saatlerinde namazı dosdoğru kıl. İyilikler kötülükleri giderir. Bu düşünüp ders çıkaracaklara verilmiş bir öğüttür.

Âyette ifade edilen “günün iki ucu” sabah ve öğleden sonradır.⁶¹⁵ Gecenin de gündüze yakın olan saatlerinden kastedilen akşam ve yatsı namazıdır.⁶¹⁶

115. Âyet

وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ

Sabret! İhsan üzere hareket edenlerin mükâfatını Allah zayi etmez.

Ey Muhammed! Müşriklerden gördüğün eziyetlere ve kötülöklere sabret. Çünkü Allah seninle beraberdir. O, güzel iş yapanların sevabını zayi etmez.⁶¹⁷

⁶¹³ Aydın, *Hz.Peygamber'in Hayatında Hûd Sûresi ve Kardeşlerinde Öne Çıkan Özellikler*, s. 127.

⁶¹⁴ Sâbûnî, *Safvetu't- Tefâsîr*, III, 130.

⁶¹⁵ Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, s. 545.

⁶¹⁶ Sâbûnî, *Safvetu't- Tefâsîr*, III, 131.

⁶¹⁷ Sâbûnî, *Safvetu't- Tefâsîr*, III, 131.

6. Geçmişlerin Âkıbeti

116. Âyet

فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أُتْرِفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ

Varlıklı kimseler arasında -bizim kurtardığımız az sayıda insan hariç- keşke sizden önceki devirlerde de yeryüzünde bozgunculuk yapılmasını engelleyen kimseler çıksaydı. Zulmedenler kendilerini şımartacak refahın peşine düşerek günahkâr oldular.

117. Âyet

وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلِهَا مُصْلِحُونَ

Yoksa hem kendilerini hem başkalarını ıslah etme yönünde halkının çaba gösterdiği hiçbir memleketi Rabbinin haksız yere helâk etmesi söz konusu değildir.

Bu iki âyette önceki kavimlerin helâk sebeplerinden ikisi anlatılmaktadır. Bunlardan birincisi, aralarında iyiliği emredecek ve kötülükten sakındıracak kimsenin bulunmamasıdır. İkincisi de toplumda imkân sahibi olanların zulmetmeleri ve refaha dalmalarıdır. Refaha dalmaktan maksat da zenginlik değil, hazlarını tatmin için maddî imkânlarını zevk ve sefaya harcamalarıdır.⁶¹⁸

7. Hidâyet ve Sapıklık

118. Âyet

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَرَالُونَ مُخْتَلِفِينَ

Rabbin dileseydi, insanları tek bir ümmet yapardı... Ama ihtilaf edip duracaklardır.

⁶¹⁸ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 643.

Allah Teâlâ yapay yollarla toplumlara müdahale etmez. O, insanlara seçme özgürlüğü vermiş, merhametinin bir sonucu olarak toplumlara uyarıcılar göndermiştir. Bundan sonrası toplumların bileceği bir şeydir.⁶¹⁹

119. Âyet

أَلَا مَنْ رَجِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

Rabbinin merhamet ettikleri müstesna... O onları bunun için yaratmıştır. Senin Rabbinin; “Şüphesiz ben cehennemi insanlarla ve cinlerle dolduracağım.” şeklindeki sözü böyle böyle gerçekleşmektedir işte.

Allah’ın verdiği akıl nimetini iyi kullanan ve O’nun merhameti gereği lütfedip gösterdiği doğru yolu tercih edenler cennete, Allah’ın gösterdiği doğru yolu tanımayan, nefsine ve şeytana uyup eğri yolu tercih eden ve bu yolda ısrar edenler ise cehenneme gireceklerdir.⁶²⁰

8. Kıssaların Hikmeti

120. Âyet

وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ

Peygamberlere dair mühim haberlerin sana anlattığımız her biriyle senin kalbini pekiştirmiş oluyoruz. Bu arada sana gerçek müminlere de öğüt ve nasihat gelmiş oluyor.

Kur’an’daki peygamberlerin hikâyeleri yalnızca bir anlatı ya da tarih değildir. Bu olaylar üç şeyi içerirler: 1-En yüksek manevî gerçeği öğretir, hayatlarımızı nasıl yönetmemiz gerektiği konusunda öneri, yön ve uyarı verirler, 2-Vicdanımızı uyandırırılar. 3-Allah’ın kanunlarının insan işlerinde uygulanması gerektiğini bize hatırlatırlar.⁶²¹

⁶¹⁹ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, II, 644.

⁶²⁰ Karaman ve diğerleri, *Kur’an Yolu*, III, 207.

⁶²¹ Yusuf Ali, *The Holy Qur’an*, s. 547.

9. Sûrenin Hülâsâ Durumundaki Sonu

121. Âyet

وَقُلْ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ اَعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنَّا عَامِلُونَ

İman etmeyenlere de ki: Siz elinizden geleni yapın, biz de yapmaktayız elbette.

122. Âyet

وَانتَظِرُوا اِنَّا مُنْتَظِرُونَ

Siz bizim sonumuzu bekleyin bakalım; biz de beklemedeyiz şüphesiz.

121. ve 122. âyetlerde ilâhî mesajı dinlemeyen, bu anlatılan kıssalardan ibret almayan ve Hz. Peygamber'in aleyhinde kötülük planlayan kimseler için tehdit yollu bir uyarı vardır. Allah ve resulünün emirlerine uymadıkları takdirde cezalandırılacakları bu âyetlerde bildirilmiştir.⁶²²

123. Âyet

وَاللّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَالنَّبِيّٖ يُرْجَعُ الْاَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

Göklerin ve yerin gaybı yalnızca Allah'ındır. Bütün işler O'na döndürülür. O halde O'na kulluk et ve O'na güvenip dayan. Senin Rabbin yaptıklarınızdan gafil değil.

Allah Teâlâ hem iman edenlerin hem de inkâr edenlerin yapıp ettiklerini, içlerinde ne tasarladıklarını ve onları çevreleyen ortamı bütün detaylarıyla bilmektedir. Neticede iman eden de etmeyen de Allah'ın huzuruna çıkacaktır. Bu dünya hayatında zulmeden, öteki dünyada bunun hesabını verecektir. Bunu bilmek iman edenlere müjde, inkâr edenlere ise uyarıdır.⁶²³

⁶²² Karaman ve diğerleri, *Kur'an Yolu*, III, 208.

⁶²³ Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, II, 645.

SONUÇ

Kur'ân-ı Kerîm, kıyamete kadar hükmü bâki kalacak olan ve her daim canlılığını, tazeliğini artarak koruyan bir kitaptır. Kur'an'da anlatılan peygamberlerin, kişilerin ve toplumların hayatları, bizler için her daim öğüt alacağımız konulardır. Bu nedenle, peygamberleri sadece tarihte yaşamış büyük şahsiyetler olarak görmekle sınırlandıramayız. Onları, âdeta kendi zamanımızda ve aramızda yaşıyorlarmış gibi hissetmemiz gerekir. Ayrıca Kur'an'ın beliğ ve fasih anlatımlarına kulak vermeliyiz. Bu nakillere inanmayıp, hadlerini aşarak *أساطير الأولين* “Eskilerin masalları” (Nahl, 16/24) diyenlerden olmamalıyız.

Bu çalışmada peygamberlerden bazılarının kıssalarının yer aldığı Hûd sûresinden alınacak ibretler yer almaktadır. Hz. Peygamber, Hûd sûresinde bazı kavimlerin başlarına gelen olayların anlatılmasından dolayı, ümmetinin de başına aynı gelebileceği endişesini hissetmiştir. “*Beni Hûd sûresi ihtiyarlattı.*” diyerek bu endişesini ifade etmiştir.

Kur'an'ın ana konuları olan tevhid, nübüvvet ve meâd Hûd sûresinin de ana konularıdır. Tevhid mücadelesi insanlığın başladığı tarihte başlar. İslâmî davetin en önemli maddesi tevhidin ispatı ve şirkin reddidir. Arabistan'ın müşrik toplumunda esas mesele Allah'ın varlığının değil, onun tek oluşunun kabulüydü. Müşrikler Allah'ın varlığını inkâr etmiyorlardı. Allah'ın kendilerini ve kâinatı yarattığına inanıyorlardı. Asıl sapıklıkları ulûhiyetinde ve rubûbiyetinde Allah'a çeşitli ortaklar koşmalarıydı.

İslâm dininin esası olan tevhid Mekkî sûrelerin üzerinde önemle durduğu bir konudur. Mekkî olan Hûd sûresinde de, kıssaları anlatılan peygamberlerin insanları şirkten uzaklaştırıp tevhide çağırılmaları sûrenin dikkat çeken bir yönü olmuştur.

Hûd sûresinde Allah'ı tanıtmayı amaçlayan âyetler, onun varlığını kanıtlamak için değil, ortaksız olduğunu kanıtlamak içindir. Hûd sûresinde Allah'a ortak koşanlardan söz edildikten sonra iman edenlerden bahsedilmekte ve her iki grup örnek verilerek karşılaştırılmaktadır: “*Bu iki grup kör ve sağıra kıyasla gören ve işitene benzerler. Hiç bunlar bir olur mu? Artık ibret almaz mısınız?*”

Hûd sûresinin ana konularından biri de nübüvettir. Sûrede peygamberlerin elçilik görevlerini yerine getirmede gösterdikleri sebat ve gayret gözler önüne serilmektedir. Peygamberler insanlara doğru yolu göstermek için gönderilmişlerdir. Ama onlara inananlar olmasına karşın, karşı çıkanlar da olmuştur. Bunlar pek çok nedenle peygamberlerine karşı çıkmışlardır. *“Biz senin ancak bizler gibi bir insan olduğunu görüyoruz.”* demişler. Ya kendilerini peygamberlik için daha layık görmüşler, ya da insan peygamberi kabul etmeyip, melek peygamber istemişlerdir. Kâfirler inananları basit görüşlü, ayak takımından olmakla niteleyip, onlarla birlikte olmaya karşı çıkmışlardır. Peygamberler, onları azapla korkuttuklarında ise, azabın gelmeyeceğini düşündüklerinden küstahça *“Haydi azabı getir.”* demişlerdir.

Peygamberlerin bu hakikat çağrılarına, bazen aile üyeleri dahi karşı gelmişler, onları inkâr etmişlerdir. Hz. Nûh örneğinde, bu olayın bir peygamber için ne kadar üzüntü verici olduğuna şahit oluruz. Hz. Nûh’un Rabbine *“Şüphesiz oğlum da benim ailemdendi.”* hitabına karşın *“Ey Nûh! O senin ailenden değildi”* cevabı dikkatimizi çeker. Aileden olmanın dayanağının kan bağı değil, dinî akrabalık olduğunu görürüz.

Hz. Hûd örneğinde olduğu gibi peygamberler hakikati dile getirmekten hiç çekinmemişlerdir. Hz. Hûd tek bir adam olarak karşısındaki o dönemin maddî uygarlık alanında en gelişmiş en şımarık ve en zengin toplumuna hakikati çekinmeden haykırıştır.

Hûd sûresinin ilk kıssası Hz. Nûh’un kıssasıdır. Hz. Nûh kavmine *“Allah’tan başkasına ibadet ve kulluk etmeyin.”* diyerek tevhide vurgu yapmıştır. Hz. Hûd *“Ben sizin Allah’ı bırakıp da ona ortak koştüğünüz şeylerden uzağım.”* sözüyle ve Hz. Sâlih ve Hz. Şuayb da *“Ey kavmim Allah’a kulluk edin. Sizin ondan başka ilâhınız yok.”* ifadeleriyle tevhid vurgusunu dile getirmişlerdir.

Hûd sûresinde geçen kıssaların, genel olarak helâk konusunu içerdiğini görmekteyiz. Toplumda ne zamanki isyan, başkaldırma kronik bir boyut almış, artık düzelme umudu kalmamış, işte o zaman helâk gerçekleşmiştir. Helâk edilen kavimler, öncesinde helâkın başlarına geleceğine inanmamışlar, küstahça *“Ne zaman”* diye sormuşlardır. Oysa Allah Teâlâ için bu asla zor değildir.

Kur'an'da kıssa tekrarları asla anlamsız bir tekrar değildir. Kur'an'ın bütünü düşündüğümüzde adeta her bir bölüm, o bütünü tamamlayıcısı olan bir parçadır. Kıssanın tamamı, farklı incelikler taşıyan tekrarlar birleştirilirse ortaya çıkar.

Bu kıssaları, Peygamber Efendimiz'in (S.A.V) aradan yıllar geçmesine rağmen bildirmiş olması bir mûcizedir. *"İşte bunlar gayb haberlerindedir. Bunları sana vahiyle bildiriyoruz. Bundan önce bunları ne sen bilirdin, ne kavmin."* (Hûd, 11/49) niteliğindeki âyetler bunu bildirmektedir.

Hûd sûresinde vurgulanan önemli bir konu da âhirete inanmaktır. Âhirete inanmak dünya hayatını anlamlandırmak demektir. Bu hayattan sonra başka bir hayatın olduğuna inanmak, insanları erdemli yaşamaya daha çok yönlendirir ve âhirete inanç insanda hak ve adalet duygusunu geliştirir.

Kur'an'da insanların eşit olduğu ve sosyal adaletsizliğin dünya düzeni için büyük zarar getireceği ve peygamberlerin bu adaletsizliğe karşı çıkışları yer almaktadır. Hûd sûresinde de bunun örneklerine rastlanmaktadır.

Bizler, bu tarih sahnesindeki önemli şahsiyetleri ve olayları, bize ne anlatıyor, biz bunlardan ne ders alabiliriz gözüyle takip etmeliyiz. Bu okumaları, sıradan bir okuma eylemi olarak değil de, derinlemesine anlamak amacıyla yapmalıyız.

Kur'an, bu çok yönlü içeriğinin yanı sıra benzerinin yazılamayacağına dair meydan okumuştur. Bu meydan okuma, Kur'an'ın belâgat ve fesahatiyle mu'ciz olduğu düşüncesine bir örnek teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

- ABDULLAH, Yusuf Ali, *The Holy Qur'an*, Tahrike Tarsile Qur'an, Newyork, 1988.
- ALAN, Faruk, *Meryem Sûresi Tefsiri (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2018.
- ALPTEKİN, Zeynel Abidin, *Kur'an'da İman Kavramının Semantik Analizi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2009.
- AY, Mahmut, *Kur'an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2017.
- AYDIN, İbrâhim, *Hız.Peygamber'in Hayatında Hûd Sûresi ve Kardeşlerinde Öne Çıkan Özellikler (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Iğdır, 2016.
- BALIK, Emrah, *Kur'an'da Lût Kıssası'nın Değerler Eğitimi Açısından Tahlili (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2018.
- BAŞOĞLU, Tuncay, "Muhkem", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, XXXI.
- BAYRAKTAR, Sönmez, *Kıssaların Fıkhi Hz. Sâlih Kıssası Örneği (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Van, 2009.
- BEKTAŞ, Ahmet, *Mekkî Sûrelerdeki Edebî Üslup Özellikleri Meryem Sûresi Örneği (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2018.
- BEYZÂVÎ, Nâsiruddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, Daru İhyai't-Türasi'l Arabi, Beyrut, 1418/ 1997.
- BİLGİZ, Musa, *Kur'an'da Amellerin Değer Yönünden Mukayesesi*, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Erzurum, Yıl 2003, S. 20.

- BİLGİZ, Musa, *Kur'an'da Nübüvvet (Peygamberlik)*", Diyanet İlmî Dergi, 2013, Ocak-Şubat- Mart, XLIX, S. 1.
- BULANIK, Harun, *Neseî Tefsirinde İ'câzu'l-Kur'an (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2005.
- BULUT, Ali, *Belâgat*, Marmara Ünivesitesi İlâhiyat Fakülesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2017.
- CERRAHOĞLU, İsmail, *Tefsir Usûlü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2012.
- CEVDET, Ahmed, *Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârîh-i Hulefâ*, sadeleştiren Ali Arslan, Hikmet Neşriyat, İstanbul, 2011.
- ÇAĞRICI, Mustafa, "*Zulüm*", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013.
- ÇAKAN, İsmail; SOLMAZ Mehmed, *Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2008.
- ÇATAL, Şafak, *Ebu'l-Muîn En-Neseî'nin İman ve Tekfir Anlayışı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2014.
- ÇİMEN, Abdullah Emin, "*Helâk Devam Eden Bir Süreç midir?*", Usûl İslam Araştırmaları Dergisi, Van, Yıl 2005, S. 4, Temmuz- Ağustos.
- ÇİMEN, Abdullah Emin; *Niçin Helâk Oldular*, Işık Akademi Yayınları, İzmir, 2008.
- DEMİRCİ, Muhsin; *Tefsir Terimleri Sözlüğü*, Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2015.
- DEMİRCİ, Muhsin; *Tefsir Usûlü*, Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2014.
- DEMİRCİ, Sabri, *Kur'ân-ı Kerîm'deki Tekrarlar Meselesi ve Mefâtihu'l-Ğayb Tefsir'inde Râzî'nin Yaklaşımı*, Sobider Sosyal Bilimler Dergisi, Malatya, Yıl 2, S. 5, Aralık 2015.
- DURAN, Mehmet Ali, *Sûre İsimleri Açısından Kur'an'ın Anlaşılması (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2012.

- EBÜSSUÛD, Muhammed b. Muhyiddin Muhammed b. Mustafa el-‘Îmâdî; *Îrşâdu’l-‘Akli’s-Selîm ilâ Mezâyâ’l-Kitâbi’l-Kerîm*, Daru İhyai’t-Turasi’l-Arabî, Beyrut, tsz.
- ELMALILI, Muhammed Hamdi Yazır; *Hak Dini Kur’an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul, 1979.
- ERDOĞAN, İbrâhim Halil, *Nübüvvetin İspâtı Bağlamında Kur’an’ın Psikolojik İ’câzı*, Kader Kelâm Araştırmaları Dergisi, Yıl 2017, XV, S 2.
- EREN, Cüneyt, “*Kur’an-ı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes’te Şuayb Aleyhsselam*”, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2002.
- EROĞLU, Muhammed; “*Hûd Sûresi*”, DİA, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, 1998, İstanbul.
- ESED, Muhammed; *Kur’an Mesajı*, çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret Yayınları, İstanbul, 2000.
- FİDANOĞLU, Sedat, “*Kur’ân-ı Kerîm’de Nübüvvet ve Mûcize Gerçeği (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniveritesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2014.
- GÖKKIR, Bilal, *Meryem Sûresi Tefsiri Metin ve Yorum İncelemesi*, Fecr Yayınları, Ankara, 2012.
- GÜÇ, Ahmet, “*Sâlih*”, DİA, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, İstanbul, 2009.
- GÜNAY, İlhami, *Kur’ân-ı Kerîm Sûreleri Arasındaki Münasebet (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1996.
- GÜNEŞ, Kadir, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Mektep Yayınları, İstanbul, 2011.
- GÜRER, Dilaver, “*Mesnevî’ye Göre Hz. Sâlih’in Devesinin ve Semûd Kavminin Helâkının Tasavvufî Anlamı*”, Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, Yıl 2016, S. 37.
- HARMAN, Ömer Faruk, “*İbrâhim*”, DİA, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, İstanbul, 2000, XXI.

- HARMAN, Ömer Faruk, “*Mûsâ*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, XXXI.
- HARMAN, Ömer Faruk; “*Lût*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.
- IŞIK, Emin, “*Ahkâf Sûresi*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988.
- IŞIK, Emin, “*Ahkâf Sûresi*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988.
- İBN ÂŞÛR, Muhammed et-Tâhir b. Muhammed b. Muhammed et-Tâhir et-Tûnisî, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, ed-Dârut-Tünûsiyye, Tunus, 1393/1984.
- İBN KESİR, Ebu'l-Fidâ' İmâdudîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî; *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, terc. Mansur Koçinkağ, Avnullah Enes Ateş, Emin Kara, Mehmet Yazıcı, , Kısaltan Muhammed Ali Sâbûnî, Yasin Yayınevi, İstanbul, 2012.
- İBN KESİR, Ebu'l-Fidâ' İmâdudîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, terc. Mustafa Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1994.
- İBN-İ MANZÛR, Ebu'l Fadl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükrim el-İfrîkî el-Mısırî, *Lisânü'l-Arab*, Dâru Sâdır, Beyrut, tsz.
- İSFAHÂNÎ, Râgıp; Ebu'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal, *Müfredât (Kur'an Kavramları Sözlüğü)*, çev. Abdülbaki Güneş, Mehmet Yolcu, Çıra Yayınları, İstanbul, 2012.
- KALIN, Faiz, *Kur'an'da Azap Kavramı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1995.
- KARA, Mustafa, “*Kur'an Kıssalarında Konu ve Kapsam Merkezli Bir Analiz*”, İslâmî İlimler Dergisi, , Yıl 9, S. 1, Bahar 2014.
- KARAMAN, Hayreddin ve Diğerleri, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2017.

- KILIÇ, Halil, “*Kur’an’da Hz. Nûh Kıssasının Değerler Eğitimi Açısından Yorumu*” (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2014.
- KIRCA, Celal; “*Âd*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, I, İstanbul, 1988, 334.
- KORUCU, Esmâ, *Kur’ân-ı Kerîm’e Göre Tevhid Mücadelesi (Hz. Nûh Örneği)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.
- KÖKSAL, Mustafa Âsım; *Peygamberler Tarihi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993.
- KUTSAL KİTAP, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2014.
- KUTUP, Seyyid, *Kur’an’da Edebî Tasvir*, Ravza Yayınları, İstanbul, 2019.
- MEVDÛDÎ, Ebu’l-Âlâ, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber’in Hayatı*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2019.
- MEVDÛDÎ, Ebu’l-Alâ, *Tefhîmu’l-Kur’an*, terc. Muhammed Han Kayanî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, İnsan Yayınları, İstanbul, 1997.
- MÜTERCİM, Âsım Efendi, *Kâmûsu’l-Muhît Tercümesi (el-Okyânûsu’l-Basît Fî Tercemeti’l-Kâmûsi’l-Muhît)*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2013.
- OKUMUŞ, Fatih, “*Murat W. Hofmann’la Kur’ân-ı Kerîm’le Tanışmak*”, Kur’ânî Hayat Dergisi, Yıl 2008, S 1, Temmuz-Ağustos.
- ÖZARSLAN, Selim, “*Âhiret İnancının İnsanın Anlam Arayışına Müspet Katkısı*”, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Elazığ, Yıl 2000, S 5.
- ÖZER, Salim, *Günahların Affında ve Cezaların Düşmesinde Tevbenin Etkisi*, Bilimname, Kayseri, 2008, VI, S. 14.
- POLATER, Kadir, “*Kur’an ve Kitâb-ı Mukaddes’e Göre Yûnus Kıssası*”, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Yıl 2007, S. 2.
- POLATER, Kadir; *Kur’an Açısından Adalet ve Zulüm*, Ermat Yayınevi, Erzincan, 2008.

- RÂZÎ, Muhammed b. Ömer b. Hüseyin b. Hüseyin b. Ali et-Teymî el-Bekr Fahrüddin Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, 1420/ 1999.
- SÂBÛNÎ, Muhammed Ali, *Safvetu't- Tefâsîr*, terc. Sadrettin Gümüş, Nedim Yılmaz, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1993.
- SAÎD HAVVA, *el-Esâs fi't-tefsîr*, terc. Beşir Eryarsoy, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1990.
- SEYYÎD KUTUB, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, terc. Salih Uçan, Vahdettin İnce, Mehmet Yolcu, Lütfullah Bender, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1991.
- SEYYÎD, Kutup, *Kur'ân-ı Kerîm'de Edebî Tasvir*, terc. Süleyman Ateş, Hilâl Yayınları, Ankara, 1969.
- SÛYÛTÎ, Ebu'l-Fazl Celâluddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr b. Muhammed El-Hudayrî es-Süyûtî, *Tefsîru'l- Celaleyn*, Dâru'l-Hadîs, Kahire, tsz.
- ŞENGÛL, İdris; “*Kıssa*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, İstanbul, XXV.
- ŞİMŞEK, Sait, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2016.
- TABBÂRA, Afif Abdülfettah, *Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz*, Gonca Yayınevi, İstanbul, 2018.
- TAŞTEKİN, Osman, *Eğitim Metotları Açısından Kur'an'da Tevhid Dışı İnanç Grupları*, Ankamat Matbaa, Ankara, 2015.
- TİRMİZÎ, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, Matba'atu Mustafa el-Bâbî el- Halebî, Mısır, 1395/1975.
- TUNCER, Faruk, *Kur'an Bütünlüğü Açısından Sûrelerin Baş Tarafı ile Sonu Arasındaki Münâsebet (Basılmamış Doktora Tezi)*, İstanbul, 2000.
- ULUDAĞ, Süleyman, “*Amel*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, III.
- ULUDAĞ, Süleyman; ÇAĞRICI, Mustafa, “*İstikamet*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001, XXIII.
- ULUTÛRK, Veli, “*Kur'ân-ı Kerim'de Zulüm Kavramı*”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Erzurum, 1990.
- ÛMÎT, Mehmet; “*Şuayb*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2010, XXXIX.

- YAŞAR, Şahin, *Tevrat ve Kur'ân-ı Kerîm Kıssalarının Benzer ve Farklı Yönleri (Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013.
- YAŞAROĞLU, Kamil, “*Livâta*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, XXVII.
- YAVUZ, Yusuf Şevki, “*Azap*”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, IV.
- YILDIZ, Esra, *Neml Sûresinin Konulu Tefsiri (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2010.
- YILMAZ, Ali Rıza, *Kur'ân-ı Kerîm'deki Âsi Kavimlerin Helâk Oluş Sebepleri ve Ortak Yönleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2007.
- ZEBİDÎ, Zeynu'd-dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l-Lâtîfi'z-Zebidî, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, terc. Kâmil Miras, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1986.
- ZEMAŞERÎ, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b.Ömer b. Muhammed el-Hârizmî, *el-Keşşâf an Hakâiki Gavâmizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fî Vücûhi't-Te'vîl*, Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut, 1407/ 1987.